

ACOLADA

1

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Asociația Societatea Literară Acolada
nr. 1 (194) ianuarie 2024 (anul XVIII) 20 pagini

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu



Gheorghe Grigurcu: *O carte generoasă*

Dumitru Augustin Doman: *Dorm cuvintele
în cărți*

C.D. Zeletin: *Crâmpei dintr-o convorbire
cu Petre Țuțea*

Tudorel Urian: *Remember D.R.P.*

Leo Butnaru: *Poezii*

Zenovie Cârlușea: *După 100 de ani –
O retipărire în ediție anastatică*

Adrian Dinu Rachieru: *Eugen Uricaru
și „Cealaltă istorie”*

Adrian Țion: *În întâmpinarea „melcului poet”*

Constantin Călin: *Momente din agende (3)*

Lucia Negoită: *Interviul Acoladei.
Christian Crăciun*

Isabela Vasiliu-Scraba: *Doi creatori de
frumos: Radu Ulmeanu și Valentina Boștină*

Magda Ursache: *Disciplina Istoriei
sau disciplinarea ei?*

Mircea Popa: *Un luptător
pentru UNIRE (II)*

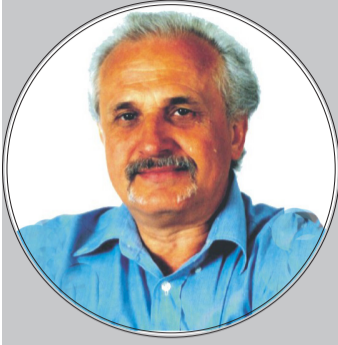
Ștefan Ion Ghilimescu: *G. Călinescu și
literatura de călătorie propagandistică (I)*

Pavel Șușară: *Fiul și Tatăl*

Dan Ciachir: *Memoriile lui Enzo Ferrari*

Olimpia Iacob: *Voci pe mapamond*

Anul electoral



Anul electoral prin excelență, 2024, se anunță cu tunete și trăsnete pe scena politică românească. Scenă aflată până acum sub zodia lui Iohannis, ea se va schimba, acest brav fante de Sibiu va părăsi scaunul (cât pe-aci să zic tronul!) de la Cotroceni rămânând fără funcție, tocmai bine rumenit de flăcările roșii ale PSD cu care s-a încopciat, nesilit de nimeni, după ce promisese că „va face totul, tovarăși” (vorba lui Ceaușescu) pentru a-l nimici pe dușman. Și într-adevăr a făcut totul, în ultimii ani de mandat, dar numai pentru a-l readuce din nou la putere cu surle și tobe, iar nu trâmbițe, cum îi place românului de toate categoriile să se scalde în plin pleonasm. Drept care

suntem din nou, în prezent, grație vajnicului luptător antipesedist, sub talpa partidului lui Ion Iliescu, care nu a murit nici fizic, nici moral, din fruntea marelui partid, comunistoid încă și în prezent, precum l-am aflat în certificatul de naștere.

PNL, o deziluzie la fel de mare precum Iohannis (pe care i-am votat la patru mâini la pianul electoral), s-a acomodat fără niciun fel de probleme cu oportunismul și ipocrizia marelui șef de trib, îndoindu-și cu sprinteneală șira spinării sub călcătura zdravănă a partidului revoluționar din fostul sediu al Uniunii Scriitorilor. L-a dat jos mai întâi pe Ludovic Orban, care îi greșise grav nesupunându-se fără crâcnire indicațiilor nemțești, alegându-și niște marionete (Cătu și Ciucă) la conducere, amândoi unși, consecutiv, în fruntea guvernului, doar pentru a ceda farfuria cu ciolane marelui și întârziatului bacalaureat Ciolacu. Dacă în privința culturii și a moralității acestuia nu ne așteptam la nicio surpriză, acelea ale lui Iohannis continuă să ne uimească și în prezent. Cel care abia s-a întors dintr-o vizită, zice-se oficială, din Chile, pronunță fără nicio ezitare Kile, când vorbește despre bine cunoscuta țară sud-americană. Ce-o fi căutat acolo, de vreme ce nu s-a comunicat niciun rezultat, cât de cât, al acestei vizite, rămâne un mister, precum

misterioase rămân și rezultatele multiplelor vizite recente într-o sumedenie de alte țări latino-americe și africane, în afară de bifele personale ale în curând fostului președinte. Dar să revenim la PNL, gloriosul partid de brățieni și alți mari conducători, care înghite umilință după umilință din partea aliatului său de suflet, partidul condus actualmente de Marcel Ciolacu. Ce-i drept, mai mârâie el din când în când, dar cu o supușenie deloc amenințătoare. Astfel încât a ajuns cățelușul bun la toate legile și măsurile guvernului și parlamentului în care nu mai are niciun cuvânt de spus.

Dar spuneam, mai pe la început, că suntem într-un an electoral, binecuvântat fie el. Cu condiția ca electoratul român să se trezească măcar în ceasul al doisprezecelea, pentru a se prezenta la urne, în primul rând și, în cel de al doilea, pentru a vota pe deplin conștient de jocurile politice care se fac de către diverse partide. Pentru ca tunetele și trăsnetele evocate la începutul acestui articol să se adevărească și cele două partide despre care am vorbit să cadă cu măcar două, trei trepte mai spre mocirla inferiorității parlamentare și, deci, a lipsei de putere, a oricărei puteri. În mod logic, rațional, electoratul român ar trebui să-și valorifice șansa de a curăța țara de hoții de la putere. Pentru a nu se mai afla în plin paradox de a ști cine îl fură și de a vota totuși, în continuare, cu hoții. De a nu se mai întreba și a-și răspunde prostește că nu are cu cine să voteze. I se servește pe tavă o Nouă Alianță de Dreapta, formată, în ordinea, deocamdată, a sondajelor publice, din USR, PMP și Forța Dreptei, partidul lui Ludovic Orban, cel mai cinstit și mai dotat om politic pe care îl avem în prezent. Această alianță are, în prezent, conform unor sondaje efectuate de firme din Occident, deci nemăsluite, peste 20% din preferințele electoratului. Dar lucrurile sunt în mișcare, urmează o scădere tot mai drastică a nivelului de trai, nemulțumirile răbufnesc de peste tot, așa că este foarte posibilă o creștere semnificativă a acestor partide până la momentul alegerilor, undeva în preajma a 30% sau mult mai sus. Decizia va fi a noastră, a celor care votăm.

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27

Satu Mare

Cod Poștal 440042

Fax: 0361806597

Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleiade.eu

(Revista Acolada în format PDF)

E-mail: acolada@editurapleiade.eu

xxx

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Firmele pot vira costul abonamentului în contul S.C. Pleiade S.R.L. RO40INGB0000999901389619 deschis la ING Bank Satu Mare. Numai pentru instituțiile bugetare, costul abonamentului se virează în contul S.C. Pleiade S.R.L., RO34TREZ5465069XXX001050, la Trezoreria Satu Mare. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 1 an este 102 lei (sau 51 lei pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția Acoladei publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma însă responsabilitatea pentru acestea.

Cuprins

Radu Ulmeanu: <i>Anul electoral</i> – p. 2
Gheorghe Grigurcu: <i>O carte generoasă</i> – p. 3
Dumitru Augustin Doman: <i>Dorm cuvintele în cărți</i> – p. 3
Ștefan Lavu: <i>Comedia numelor (155)</i> – p. 3
C.D. Zeletin: <i>Crâmpeli dintr-o convorbire cu Petre Țuțea</i> – p. 4
Tudorel Urian: <i>Remember D.R.P.</i> – p. 4
Leo Butnaru: <i>Poezii</i> – p. 5
Zenovie Cârlogea: <i>După 100 de ani – o retipărire în ediție anastatică</i> – p. 6
Adrian Dinu Rachieru: <i>Eugen Uricaru și „cealaltă istorie” (II)</i> – p. 7
Adrian Țion: <i>Cărți</i> – p. 8
Florica Bud: <i>„Numa un ptic nu-i bine, iară-i rău”</i> – p. 8
Constantin Călin: <i>Momente din agende (3)</i> – p. 9
Lucia Negoită: <i>Interviul „Acoladei”</i> . Christian Crăciun – p. 10
Victor Rusu: <i>Poezii</i> – p. 10
Isabela Vasiliu-Scraba: <i>Doi creatori de frumos: Radu Ulmeanu și Valentina Boștină</i> – p. 11
Delia Muntean: <i>Până la cealaltă zămislire a lumii</i> – p. 12
Ladislau Daradici: <i>Daniel Mariș sau poetica restructurării realității</i> – p. 12
Magda Ursache: <i>Disciplina Istoriei sau disciplina ei?</i> – p. 13
Mircea Popa: <i>Un luptător pentru UNIRE: Alexandru Vaida-Voevod (II)</i> – p. 14
Șt. Ion Ghilimescu: <i>G. Călinescu și literatura de călătorie propagandistică (1)</i> – p. 15
Rodica Lăzărescu: <i>Semințele ghidușe ale Măriei Sale</i> – p. 16
Daniel Marian: <i>Cărți</i> – p. 16
Victor Rusu: <i>Cristian-Paul Mozoru. „Fir de nisip scriind”</i> – p. 17
Pavel Șușară: <i>Fiul și Tatăl</i> – p. 18
Dan Ciachir: <i>Memoriile lui Enzo Ferrari</i> – p. 18
Olimpia Iacob: <i>Voci pe mapamond</i> – p. 19
Gheorghe Grigurcu: <i>„Un mister suspendat”</i> – p. 20

Acest număr, cu excepția paginii 11, este ilustrat cu lucrări de Maxim Dumitraș

Tehnoredactor: Gheorghe Paul-Trifu

ISSN 1843 - 5645



O carte generoasă



Leonid Dragomir ne oferă ceea ce am putea numi o carte generoasă, întrucât se adresează cu (excesivă?) modestie adolescenților, dar și grație fenomenului pe care îl are în vedere, „interferența dintre filosofie și teologie, (...) relația dintre cultură și credință”. Precizând: „Dacă există o unitate tematică a acestui volum, ea constă în aceea că diversitatea lecturilor reflectă multele fațete ale celor două aspirații umane fundamentale:

a crede și a înțelege”. Fără a relativiza o zonă sau alta, ci pentru a le proba o posibilă comunicare nu doar speculativă, ci și emoțională. O îmbrățișare a temei cu o dispoziție empatică ce-i însuflă paginile. Evitând limbajul ecleziastic, eseistul relevă un spirit juvenil, condus de o neostenită curiozitate către o multitudine de nume și cărți. Mai puțin ar putea fi vorba de un „don Juan” al lecturii, cum s-a afirmat, ci de o confesiune cu notă mistică, deschisă spre cititorul cu rol de confesor virtual. Un misticism livresc de ambele părți, corectiv în raport cu limba de lemn în care adesea se propagă religia. În privința lui Tolstoi cel excomunicat de Biserica ortodoxă, e menționată o „(re)convertire” în conformitate cu individualitatea proprie: „El caută absolutul în multe direcții, de la științele naturii și filosofie la religiile orientale sau de la credința în literatură la identificarea cu viața simplă a poporului rus.

Dumnezeul la care ajunge este, după părerea mea, un idol creat după chipul și asemănarea sa”. Berdiaev ar ilustra un „radicalism aristocratic”, deoarece „pe baza acestui principiu de o vechime mitologică însă încreștinat sunt supuse judecății (...) mai toate curentele și noțiunile politice ale modernității”, sunt onorate „organicitatea și ierarhismul, fiind deci cel mai conform forțelor cosmice”. Din Heidegger e citată următoarea „afirmație crucială”: „Numai un Dumnezeu ne mai poate încă salva. Nu ne rămâne ca unică posibilitate decât să provocăm în gândire și poezie o stare pregătitoare pentru apariția sau absența sa în crepusculul nostru, căci în chipul Dumnezeului absent suntem noi înșine cei care ne pierdem”. La Jünger, „cel atât de hulit pentru răceala – cuvântul adecvat ar fi estetism – în fața suferinței și a morții”, e vorba „de un optimism mai temeinic decât cel al progresului, care rezidă în încrederea că omul înțelege atât ca individ, cât și ca umanitate are o misiune de îndeplinit, un sens și că «participăm la un mers al destinului până la urmă, plin de coerență, chiar dacă inexplicabilă»”. Romano Guardini e apreciat pentru „încrederea” sa în „noua lume”, care, „pe fondul unei conștiințe lucide a prăbușirii inevitabile a vechii culturi, are ca temei credința creștină”. Din Olivier Clément apare extrasă opinia conform căreia păcatul epocii actuale constă „nu în sensul de culpabilitate morală sau juridică, ci de «tristețe aducătoare de moarte»”. Nicolae Steinhardt a fost un militant al libertății cu premisă religioasă. „El atrăgea atenția că fără libertatea și curățenia conștiinței nu se poate realiza nici o transformare sau îmbunătățire reală a societății. (...) Nu convertiri spectaculoase le cere Steinhardt intelectualilor, ci să nu-și vândă sufletul. «Contrariul păcatului nu este virtutea, ci libertatea», repetă și comentează el adesea cuvintele lui Kierkegaard devenite maximă de viață”. Mircea Eliade s-a înfățișat, la rândul său, în temeiul unor vaste investigații, în postura unui defensor al lui *homo religiosus*: „Pe fondul desacralizării galopante, concepția sa capătă un aer dramatic, dacă nu de-a dreptul tragic. Reflecțiile sale privind posibilitatea apariției unei civilizații areligioase, care ar fi totuna cu dispariția omului, par privite dinspre vremurile de azi, profetice. Crezul profund al lui Mircea Eliade este cuprins, în opinia mea, în acest pasaj datat 13 octombrie 1962: «omul modern, radical secularizat, se crede și se vrea ateu, areligios, sau măcar indiferent. Dar se înșală. N-a izbutit să abolească *homo religiosus* (s.a.) din el: n-a suprimat (dacă va fi fost vreodată!) decât pe *christianus* (s.a.)»”. Iar o anume discreție a lui Andrei Pleșu în raport cu conceptul divinității e astfel adnotată: „Ținta principală a interogațiilor este, uneori implicit, alteori explicit, Dumnezeu. Un Dumnezeu care e de aflat nu într-un dincolo, într-o transcendență mai mult sau mai puțin vagă, ci în miezul fierbinte al lucrurilor. «Dumnezeu, spune o formulare superbă, stă în materia lumii ca siropul într-o cosmică baclava». Într-o asemenea viziune, ce poate părea panteistă, condiția esențială de a-L găsi pe Dumnezeu



Spuma zilelor și nopților de lectură

Dorm cuvintele în cărți

Scriitorii, ca și oamenii în general: unii sunt de cuvânt, alții sunt de multe vorbe.

Logoree de poet după luni de zile de stat în turnul de ivoriu. E invitat să citească la un recital poetic. Înainte de a-și recita hai-ku-ul la care a lucrat un an, îl explică înainte, timp de 25 de minute.

Ca să nu fie acuzați că una vorbește și alta fumează, cei doi prozatori metaforei semnau cu diminutive: Ionel, Fănuș.

„Triada (baladă, colindă, bocet) intitulată *Miorița* „reprezintă un test în fața morții, nu în fața bătei” (Petru Ursache citat de Magda U.)

La un călugăr sihastru vine la un moment dat un preoțel să se spovedească. Cel mai mare păcat pe care și-l mărturisește e acela că e cam trufaș și se bucură mult în sinea lui când i se spune „Monseniore”. E absolvit de păcat, dar peste ani preoțelul insignifiant revine și mărturisește că păcătuiește bucurându-se când i se spune „Excelență”, peste alți ani când i se spune

„Eminentă” și, în sfârșit, când oamenii i se adresează cu „Sanctitate”. De fiecare dată, călugărul sihastru îl absolvă de păcat pe naivul preoțel de care, desigur, semenii lui își bat joc. Ajuns la adânci bătrâneți, călugărul dorește să vadă Vaticanul. După ce așteaptă puțin, e întâmpinat de Papa, care nu e altcineva decât preoțelul care se spovedea la el. Acesta ar fi rezumatul povestirii *Umilița* de Dino Buzzati.

Într-o revistă, un critic numește o carte „un produs multimedia inedit și entuziast” și „un produs artistic” și, tot așa, un „bun material original”. Biata carte, ce-a ajuns!

- E deștept, e și drept, dar e nebun!
- De Hamlet vorbești?

Totul e să avem răbdare; o zi, un deceniu, un secol, mai multe... Timpul scoate la lumină pe zidul unei biserici o pictură din secolul XIV. Scena biblică se ițește timidă de sub alte două straturi de pictură din veacurile mai recente. Așa și cu înțelesurile cărților vechi.

Testul Pisa: Dorm cuvintele în cărți.

Limpede: „Literatura este o meserie în care trebuie să

este detașarea de sine, renunțarea la autocentrarea egoistă”. Dintre autorii mai recenți e scos în evidență Nicolae Turcan, socotit cu bucurie a fi „un gânditor mistic, în înțelesul pe care-l are acest termen în *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit* a lui Vladimir Lossky”. Nu mai puțin Leonid Dragomir își probează consecvența detașându-se net nu doar de Marx, cel ce a întors pe revers doctrina creștină, ci și de materialismul compact al lui Michel Onfray: „E ușor să-i spui individului că e un punct infimizezimal situat între nimic și tot, dar ce faci cu angoasa care însoțește această «revelație», despre care a vorbit atât de profund Pascal?”. Dar generozitatea funciară a eseistului nostru iese din nou la vedere în legătură cu câțiva autori distanțați de imaginea omului religios. În locul unei tentante polemici, o caritate? De ce nu? Bunăoară gesturi protectoare în cazul Cioran. Acesta „nu mă mai seducea, însă am simțit imediat că-l iubesc pe acest om fragil și capabil totodată de o mare disponibilitate față de aproapele, de care nu-i văd în stare pe atâția optimiști narcisiaci din «republica literelor»”. Precum și asupra unui dubiu îndus de Liiceanu: „Îl caută cu adevărat Gabriel Liiceanu pe Dumnezeu?, m-am întrebat în timpul lecturii și după sfârșitul cărții. N-aș putea răspunde afirmativ, dar nici în totalitate negativ”. Leonid Dragomir: un eminent intelectual, nu în ultimul rând în cheie etică, cu aspirația unei „salvări generale” din încleștarea epocală progresivă de care avem parte, o „salvare” în proiecția unei ample extinderi spirituale.

Gheorghe GRIGURCU

Leonid Dragomir, *Filosofia pentru adolescenți. Lecturi liber alese*, Ed. Pamfilus, 2023.



dovedești mereu că ai talent unor oameni lipsiți de orice talent”. (Jules Renard)

Când se scriu cronici și eseuri despre filozofi, aceștia sunt numiți adesea *gânditori*. Despre scriitorii nu se spune tot așa. Ei nu sunt gânditori?

Când Cehov se ține de giumbușlucuri, ca-n schița *O propunere*, cu subtitlul *Povestire pentru domnișoare*. Tânărul Valentin Petrovici își pune fracul și jobenul și merge la vecina lui prințesa, și tulburat, într-o pagină și jumătate de suspans, cu „din clipa în care v-am văzut s-a strecurat în sufletul meu... o dorință irezistibilă și... dacă nu se va împlini, eu...eu o să fiu nefericit...” Și: „Sunteți mai presus de cele pământești, dar...pentru mine sunteți cea mai potrivită...” Și: „Dați-mi voie, draga mea, să vă cer...” Și ce-i cere?: „Într-un an an am putea vinde un milion de puduri de untură! Vreți să clădim pe terenul care leagă moșiile noastre o fabrică de topit slănină și să punem pentru asta banii juma-juma?” Povestea nu prea e pentru domnișoare, care așteaptă cu sufletul la gură altă propunere a moșierului tânăr și bogat către prințesa tânără, frumoasă și bogată.

Zice: Am citit atâtea texte vesele, dar și triste, ba chiar și tragice, în viața mea de cititor, că i-aș da bucuros un ochi și prietenului meu care nu citește, dimpreună cu urarea să citească numai texte fermecătoare despre lumea asta preponderent urată.

Portret de Teodor Mazilu: „Vasile X. Vasilescu era bou fără să fie și porc – natura lui echilibrată refuza orice ambiguitate. Nu era lacom, nu mințea, nu fuma, pur și simplu își târa ca un bou sfânt prin culoarele instituției ochii blânzi de oaie departe văzătoare. Din cauza prostiei apocaliptice, devenise o ființă mitologică în care conviețuiau numeroase animale: și memoria elefantului, și candoarea oii, și blândețea crepusculară a bouului”.

Hamlet îi zice lui Shakespeare, la sfârșitul secolului XVI: Nu polemiza cu Ion Ionescu din secolul XXI! S-ar putea ca scriitorii de pe margini să fie de acord cu Ion Ionescu, el fiind geniul cartierului lui de periferie.

Caută de-o viață cuvântul care face cât o mie de fotografii.

Un altfel de cititor: „Îmi omor frica de moarte cu cititul! Toată ziua numai asta fac, citesc!/Tot ce-mi cade în mână:/răsărituri de soare,/înserări,/păsări în zbor,/ploi rezezi de vară./ninsori,/margini de sate,/morminte,/oameni, îndeosebi vii,/turle de biserici,/drumuri, urmele Carului Mare pe cer,/cerurile toate,/începând cu al nouălea, până jos, la cel care învește pământul și-l udă/noaptea cu lumina stelelor.” (Ștefan Mitroi)

Câteodată: S-au înșirat de sus în jos câteva sute de versuri care n-au reușit să alcătuiască o poezie.

Dumitru Augustin DOMAN

Comedia numelor (155)

Andrei Moroiu.	x
Stan Covrig Sgârciu.	x
Arcadie Fonfu.	x
Luca Ferestreanu.	x
Flavius Sirop.	x
Iuliu Pârâș.	x
Elena Lavinia Fandosică.	x
Ioan Daniel Postălău.	x
Săndel Șotie.	x
Ștefania Petra Dindos.	x

Ștefan LAVU

Crâmpeli dintr-o convorbire cu Petre Țuțea



Ianuarie 1990 era o lună când nu știai ce să faci cu tine: puteai orice, puteai oricum, puteai oricând, dar nu te puteai hotărî nici la ce, nici cum, nici când. Nedirecționarea conferea libertății ceva imbecil, fericit și plin de speranțe difuze, deși omul e făcut pentru direcționare, nu pentru a fi o particulă în haos. Era

acea atmosferă pe care medicii infecționiști au numit-o încă de multă vreme *coadă de epidemie*, în cazul nostru lunga epidemie a comunismului. Repere fundamentale aveam, dar puțini erau cei care știau sau puteau să se rezeme pe abstracția lor.

Un reper care exista, dar de care oamenii vârstei vibrante nu știau, era filozoful Petre Țuțea, care își petrecuse grosul vieții în hrubele închisorilor comuniste.

În zilele de care vorbeam, filozoful se afla la Spitalul de Urgență Floreasca, mi se pare internat pentru o hernie. Am mers să-l văd împreună cu un apropiat al lui, tânărul doctor Alexandru Popescu Prahovara, un intelectual brav, atlet al cutezanțelor. Nu peste mult timp, trebuind să fie operat, Petre Țuțea a refuzat anestezia, cerând doctorilor să i se rezolve chirurgical suferința pe viu. La episod a asistat și tânărul doctor, care s-a întreținut cu filozoful pe toată durata intervenției. Ulterior, Alexandru avea să redea și să publice această convorbire *sui generis* în ziarul ieșean *Timpul*, sub titlul ingenios *Un intraviu cu Petre Țuțea*.

Ceea ce m-a surprins, m-a descumpănit și chiar m-a amuzat a fost faptul că l-am găsit pe Petre Țuțea în patul lui de spital păzit de un soldat înarmat, singurul element care – în ignoranța de atunci privitoare la filozof – îl recomanda pe expușcărișul necunoscut care era *Socrate al României* ca fiind totuși o persoană de luat în seamă. Unicul indicator al acestui fapt: verticalitatea țevii de pușcă, asociată cu aerul soldatului, prea neînsemnat ca să nu ascundă o ființă cu însemnătate... Soldatul părea un arhanghel înghețat, prea arhanghel ca să nu aibă o funcție secretă pe lângă Petre Țuțea, și prea înghețat ca să nu poarte o însărcinare pe care n-o înțelegea în miezul ei. Oricum, era un toromac de piatră, strajă caraghioasă și inutilă a unui pat nenorocit de spital, unde bătrânul vulcan vesel, într-o erupție spectaculară ce nu părea să aibă un sfârșit, jubila volubil văzându-și, în sfârșit, țara iubită ca pe o Islandă în care gheizerele aburinde se înmulțeau exponențial, încât te așteptai ca și oceanul din jur să înceapă să fiarbă.

Întrebările puse au fost multe: eu voi nota aici însă răspunsul la o singură întrebare. Cum pregăteam pe atunci o nouă ediție a *Burgheziei române* și a *Neoliberalismului* îi atașasem în noua lui ediție un text inedit: *Partidul Poporului. Program*, premers de un cuvânt de lămurire intitulat *Reacțiune și progres*.

Deși exeget al burgheziei românești, admirator al Brătienilor și al Partidului Național Liberal creator al României moderne, Ștefan Zeletin nu a fost membru al partidului liberal. Abia în anul apariției *Neoliberalismului* (1927), se înscria într-un partid, însă în *Partidul Poporului* condus de Mareșalul Averescu (1859 – 1938), care avea sediul la Șosea, devenind senator și șef al organizației Partidului Poporului din județul Roman. În 1934, scriitorul D. Karnabatt îl numea „Podoaba Partidului Poporului”... Pe Ștefan Zeletin îl țineau departe de P.N.L. brutalitatea conduitei și atitudinea indiferentă față de intelectuali; de partidul Mareșalului Averescu îl apropiuau structura liberală a programului și prezența intelectualilor. Era mai potrivit firii lui.

Petre Țuțea se înveseli și se bucură aflând ce vreau să-l întreb și-mi relatează următorul episod, care se găsește, ca de altfel întreaga întâlnire, înregistrat pe reportofon. Trebuie să fac o paranteză și să precizez că doctorul Alexandru Popescu, astăzi medic psihiatru la Oxford, este autorul celei dintâi monografii despre filozof apărută în Occident, cu titlul: Alexandru Popescu, *Petre Țuțea. Between sacrifice and suicide*. Askgate Publishing Limited, 2004, Great Britain. Cu un *Cuvânt înainte* de dr. Rowan Williams, Arhieposcop de Canterbury.

– Domnule profesor, se adresa Petre Țuțea lui Ștefan Zeletin, ați scris cea mai bună lucrare despre geneza capitalismului român modern; de ce nu vă înscrieți la liberali, unde ați fi, desigur, demnitar? Sunteți teoreticianul lor numărul unu...

– Nu mă înscriu, i-a răspuns Ștefan Zeletin, pentru că au mare viitor: văzuți din afară, sunt glorioși: înăuntru însă



A doua cronică literară pe care am scris-o în viața mea a fost la un volum de proză scurtă al lui Dumitru Radu Popescu. Prima fusese la o carte, tot de proză scurtă, semnată de Nicolae Velea. Era în anul 1984, în vacanța dintre terminarea facultății și plecarea mea în județul Harghita unde fusesem repartizat. Cornel Ungureanu îmi fixase un termen pentru predarea materialului, dar nu mai am habar ce am scris acolo pentru că nu am mai recitat-o niciodată. În momentul apariției numărului din *Orizont* eram la Odorheiu Secuiesc, unde, spre dezamăgirea mea, nu ajungea revista timișoreană. Îmi mai amintesc doar că scrisesem despre un volum de povestiri care evocau întâmplări din cel de-al doilea război mondial. Va rămâne un mister pentru mine de ce a apelat distinsul critic la persoana mea, pe atunci un cvasi debutant într-un moment în care Dumitru Radu Popescu era ditamai președintele Uniunii Scriitorilor, iar coada celor care se străduiau să îi intre pe sub piele era consistentă. Eu nu aveam pe atunci nici un fel de conștiință sau ambiție literară, scrisul era pentru mine (în bună parte a rămas și astăzi la fel) o obligație, un fel de datorie de onoare, de a nu dezamăgi niște oameni despre care știam că într-o anumită zi a lunii așteaptă paginile scrise de mine. Așa se face că, de atunci, nu am mai scris niciodată despre Dumitru Radu Popescu. Înainte de 1989, numărul admiratorilor lui printre scriitori era foarte mare, iar după căderea comunismului a fost considerat un „fost”, un profitor al vechiului regim. De aceea, operele sale au intrat într-un con de umbră. Pur și simplu nu a mai apelat nimeni la mine, iar eu mă consideram prea lipsit de importanță literară pentru a impune agenda revistelor la care colaboram. Mai mult, în anii din urmă, când revista *Viața Românească* mi-a solicitat să scriu un studiu retrospectiv despre D.R. Popescu, m-am eschivat pentru că nu îl cunoscusem niciodată personal și nici nu mă simțeam suficient de familiarizat cu opera sa.

Acestea fiind spuse, este lesne de înțeles interesul cu care am citit cartea mentorului meu Cornel Ungureanu, *D.R. Popescu și întrebările care rămân*. Aflată la confluența dintre critica literară și geografia literară, cartea lui Cornel Ungureanu se dovedește vehiculul perfect pentru a descifra specificitatea scrisului autorului pus în discuție. Grija criticului timișorean este aceea de a înțelege, mai mult decât de a fixa judecăți de valoare definitive, dar întotdeauna riscante. El studiază biografia scriitorului pe care îl analizează, îi trece în revistă întreaga operă, în toate formele ei de manifestare (poezie, teatru, proză scurtă, roman), pune în evidență modelele și vecinătățile literare, citează fragmente semnificative din comentariile unor critici de mare prestigiu. În ceea ce-l privește, Cornel Ungureanu se ferește să dea verdicte axiologice și să stabilească ierarhii. El preferă să urmărească evoluția temelor,

miros a puțină de brânză – negustorie curată... M-am înscris la Șosea, la Mareșalul Averescu, care n-are niciun viitor, dar este prezentă acolo toată Academia Română și ne întreținem admirabil fără viitor politic!”

Cu rememorarea apodictică a acestui episod se termină întâlnirea noastră cu filozoful Petre Țuțea, mereu deștept, spontan, adânc, hazos și surprinzător, validând încă o dată impresia de geniu al oralității.

Așa vorbea el: uitându-ți-se pătrunzător în ochi și spunând lucruri fie interesante, fie înalte, fie subtile, fără să-i pese prea mult cu cine vorbește și adresându-se parcă, privind în ochii fiecăruia, unei persoane abstracse.

Asemeni Apostolilor, *il semait à tout vent...*

Remember D.R.P.

drumul scriiturii către găsierea arhetipurilor.

În viziunea critică a lui Cornel Ungureanu, geografia literară se întrepătrunde cu istoria literară. Iar opera lui D.R. Popescu este locul ideal pentru a demonstra acest lucru. Pentru a o înțelege la nivel de acord fin este nevoie de combinarea celor două metode de cercetare. Scrie Cornel Ungureanu: „Abundenta operă a lui D.R. Popescu se sprijină pe două serii de modele/imagini: prima, oferită de satul oltean al copilăriei, de amintirile părinților sau ale bunicii dinspre tată, cu încercările de a transcrie «documentele oltenilor din acest spațiu» și o a doua serie pornind de la imaginile din Oradea și din spațiul transilvan. Prima serie numește mai ales jocurile, petrecerea, originalitatea eroilor, bucuria de a înscena o farsă, iar cea de-a doua momentul grav care repetă o istorie tragică, un scenariu arhetipal” (p. 17). Concluzia criticului la sfârșitul acestui fragment are darul să ne pună pe gânduri: „Geografia literară e, nu o dată, mișcată către țara care îi aparține prozatorului: una care are și elemente «de la Dunăre», dar și pădurile din preajma Oradiei” (p. 17). Sunt aceste precizări de geografie literară utile pentru mai buna înțelegere

a universului prozei lui Dumitru Radu Popescu? Categorie, da. Mai ales că știm din celelalte cărți de geografie literară ale criticului că există particularități stilistice și tematice legate de fiecare dintre regiunile istorice ale României de azi, care țin, în principal, de propria lor evoluție istorică.

Dar lucrurile nu se opresc la acest nivel al influențelor care depind de climatul specific diferitelor zone geografice. Ca un bun critic literar, Cornel Ungureanu identifică și influențele livrești care au modelat scrisul lui D.R. Popescu. Rezultă de aici, indirect, niște vecinătăți și niște grile de lectură de care cititorul trebuie să țină seama atunci când abordează scrisul lui Dumitru Radu Popescu: „Am putea spune că o parte dintre miturile în numele cărora scriitorul își construiește opera se descoperă sau se redescoperă în folclor; că ele reprezintă un

univers țărănesc, că ele sunt rodul unei gândiri ce caută, în adânc, morala unei tradiții. D.R. Popescu este, ca Marin Preda sau ca Fănuș Neagu, ca Marin Sorescu sau ca Ion Lăncrăjan, un spirit conservator, preocupat mai puțin de formele operă decât de drumul acesteia către lumea arhetipurilor” (p. 47). Combinând indicațiile geografice din primul citat cu afinitățile tematice din cel de-al doilea, simțim că ne apropiem de inima creației lui D.R. Popescu. Mai trebuie doar să îi parcurgem cu atenție întreaga operă pentru a sesiza diferențele specifice față de ceilalți scriitori amintiți pentru a indica locul ce i se cuvine în istoria literaturii române.

Care sunt întrebările care rămân în urma dispariției lui D.R. Popescu, la începutul anului 2023, într-un azil de bătrâni. A fost mai întâi scandalul succesiunii sale la conducerea Editurii Academiei Române care, la un an de la dispariția sa, pare să fi trecut deja în uitare. Cornel Ungureanu scrie despre generația scriitorilor George Bălăiță, Dumitru Radu Popescu și Sorin Titel care are/ar fi împlinit 80 de ani, alăturându-se altor octogenari iluștri: Ștefan Bănuțescu și Nicolae Breban. Este o generație de schimbare a regulii jocului. Ea nu a mai mizat pe lumea triumfalistă a certitudinilor proletcultiste din anii '50 și începutul anilor '60, chiar dacă urmele acestui tip de literatură erau încă vizibile în romanele timpului. Acești scriitori și-au pus întrebări în legătură cu lumea care se năștea sub ochii lor și a felului în care va arăta.

Cu siguranță, micuțul eseu al lui Cornel Ungureanu merită citit, mai ales în aceste vremuri grăbite, în care puțini mai au disponibilitatea de a revizita temeinic opere aparținând scriitorilor din trecutul apropiat. El facilitează drumul către înțelegerea operei unui scriitor care, într-un interval foarte scurt de timp, a parcurs drumul de la mărire la ignorare și uitare. Și care ar merita o revizuire: în sus sau în jos.

Tudorel URIAN

C.D. ZELETIN

Cornel Ungureanu, *D.R. Popescu și întrebările care rămân*, Editura Junimea, Iași, 2022, 90 pag.



se urăsc înde ei
și filosofi
și derbedei
însă nu e doar ură –
să se știe –
fără a menționa
că ai noștri sunt uniți
înde ei
de o mare dragoste
de patrie...

pe-alocuri și de
literatură...

Coroana ca bobinaj

De nu ar avea noroc de urechi
unora
nimbul le-ar aluneca peste umeri
atârându-le juvăț de gât, – constată
un simplu electrician împuternicit cu
deservirea nimburilor

astfel că ai grijă și tu
în continuarea
destinului de dincolo
de azi
să nu excluzi
imprevizibilul caz
în care cazii
și totuși nu cazii
pomenindu-te de gât
cu de toate
bobinate
în confuz contur –

firul Ariadnei ca
ștreang multiplu
colac de salvare
sau coroană de laur

(printre altele
destul de aromitoare)
însă ai grijă
să nu fie prea mare
cea cunună de dafin ce-duce
cu al gloriei periculos belciug
ce ar putea să-ți cadă peste urechi
peste grumaji
devenindu-ți jug.

Vis de vis-à-vis

În vis privesc alt vis, de vizavi,
De unde-alcineva-mi vede visarea –
Cu soarta între-a fi și a nu fi
Încerc timid de-a-mi înfrunța plecarea
Prea dincolo de gândul înțeleș
Ce chiar de mine se interesează
În semiveața-i-moarte-avers-revers
Din somnul care nu-ți mai garantează
O revenire-n răsărit de soare
Și poate nici în ideea ce-ar râvni
Să-ncheie-acest poem ad hoc pe care
Chiar îl visez drept vis de vizavi.

August 1991. Chindie. Puci

Am reținut atât de limpede acea chindie de august – era
una din cele ale pre-
căderii uniunii sovietice
pe fundalul interminabilului balet
lacul lebedelor. Senzația că
un elefant încerca să bată din picior
ritmul acelei muzici
suave
parcă unduită de o
adiere vânt
atât de obosit
încât
abia de mai putea
șterpeli vreo pană
de la intrarea în
porumbarul în care
deja
găinile se aciuau
devreme la culcare...

Puncte, pătrate

*Critica rațiunii
pure.*

Kant
Curat murdar.
Caragiale

Ciudat.
Extrem. De ciudat.
Dumnezeiește.
Sau diavolește – de ciudat – un punct
cât firul de mac
cât vârful de ac
are formă de... mormânt!

Ce punct
adânc... punct de pornire
de-a filosofa mai
mult
sau mai puțin
profund
de te gândești bine
(nu mult și bine
ceea ce – se știe –
înseamnă: în zadar)
deci de gândești
comme il faut
la punctul de aici
la punctul de dincolo
dar și la ciudatul
pătrat negru
la alte pătrate
care de fapt nu sunt
decât critica pură
a rațiunii pătate...

Canțonă

Tu
privindu-mă în toiul
alaiului
peste semiluna
evantaiului
când mai plină
când repliată
repetarea asta ciudată
jucată în mâna ta
sub privirea mea

dar s-a încheiat
guleaiul
tu ți-ai pliat evantaiul
și parcă dispăru o
oază
ce se reflecta în vază
chinezească
sau niponă
chiar dacă astea se
întâmplau
la venețianul bal
mascat
și totul nu aducea
decât a canțonă
poate că despre miri
musulmani
veniți la Veneția unde
sub luna plină
unde-n creștine
mistere
le binecuvântează
semiluna de miere...

Subînțeleș

...uneori – ba nu
totdeauna
când nu scriu despre gramatică
sau despre cuvinte înaripate
despre propozițiile subordonate
circumstanțiale de loc
de timp, de mod, de cauză, de scop
sau despre propozițiile circumstanțiale condiționale
concesive, consecutive
sau despre propoziții circumstanțiale de poezie
ci scriu despre Homer ori Socrate, să zicem
toate celelalte pur și simplu se subînțeleș...

Strictul necesar ca hotar

Nici chiar adevărul nu suportă ce e peste necesar
adică dincolo de bine
și de rău
ce ar putea să însemne chiar dincolo de infinit
și de eternitate: chiar dincolo de el
adevărul.

Nici chiar filosofia ispitită a transgresa adevărul
nu suportă ce e peste necesar
inclusiv pe sine însăși, când
e într-o prea mare densitate,
încât poate fi vizibilă chiar
și-n neliniștea barometrului
depășind cu mult presiunea de
750 mm pe coloana de mercur
(mai ales în zilele de miercuri
și – important de precizat – în zilele noastre),

peste un timp revenind la strictul necesar
adică la Kant, Nietzsche
dar mai ales la Socrate care
ba că știe că nu știe nimic
ba că știe de toate
ba iar nimic, adică
precum se spune – verzi și uscate...

Un alt cenotaf sau falsul Falstaff

Vorbi profetul Ioasaf
în chip de motto-epitaf
că-n post-istorie un graf
se va-ntâlni c-un holograf
(e limpede că-n pronostic
se-ave-n vedere-un cras nimic)
rugând să-i scrie-un autograf
pe propriul său cenotaf
(absența prin holografie
e tragică, dar și hazlie).
Dar din cerescul sacru praf
un glas strigă: „Nu Ioasaf
ești, demone, ci ești Falstaff!”
La care falsul Iosaf
i-a zis: „Nu-mi ești hagiograf
ca să susții că sunt Falstaff –
din acest nume de păcate
eu îmi asum doar jumătate;
deci, fără „*taff*”-tarafo-vals
sunt zero`ntreg și cinci; sunt – *Fals*”.

Nobel transmontan

Într-un fel
și-n oricare altul
între lacul Mälaren
și Carpații noștri
iubiți
există nume ca lupii
nedomesticți
spre exemplu –
Nobel
din cauza (mai ales
pierdută) a căruia

Poeme

După 100 de ani – o retipărire în ediție anastatică*



Cu prilejul ediției a XLIII-a a Festivalului Internațional „Lucian Blaga” (12-14 mai 2023, Sebeș), a fost retipărită antologia „Poezii lirice” de Mihai Eminescu, realizată de Lucian Blaga în 1923, la Editura „Cultura Națională” din București, patronată de Sextil Pușcariu și apărută în colecția „Cartea cea bună”. Este vorba de o „reproducere anastatică” a ediției de 94 de pagini, apărută, iată, după o sută de ani de la ediția princeps, la Editura „Ardealul” din Tg.-Mureș, sub îngrijirea universitarului târgumureșean Eugeniu Nistor, cu o postfață semnată de dna Nadia-Diana Arsin, directoarea Centrului Cultural „Lucian Blaga” din Sebeș (proiect editorial susținut de Primăria și Consiliul Local al Municipiului Sebeș).

M. Eminescu. Poezii lirice (102 p.), „cu o Introducere de Lucian Blaga”, este, de fapt, unul din cele două volume de poezii realizate de Lucian Blaga și apărute în colecția «Cartea cea bună», „îngrijită de Sextil Pușcariu, profesor de limba și literatura română la Universitatea din Cluj, membru al Academiei Române”, după cum se menționează pe contra-copertă, p. 2. Antologia respectivă apare în colecția menționată cu nr. 6/VI, 1923.

De fapt, în 1923, Sextil Pușcariu îi propune gazetarului Lucian Blaga, unul din inițiatorii „Gândirii” (1921), acum mutată la București, și colaborator permanent al ziarelor „Patria” și „Voința” din Cluj, să realizeze o antologie din lirica lui Eminescu. În acest sens, Blaga a îngrijit două volume de poezii, apărute în colecția respectivă cu numerele 5 și 6, *Poezii filosofice, sociale și satirice* (71 pagini, cuprinzând 14 poezii) și *Poezii lirice* (94 p., cuprinzând 45 de poezii).

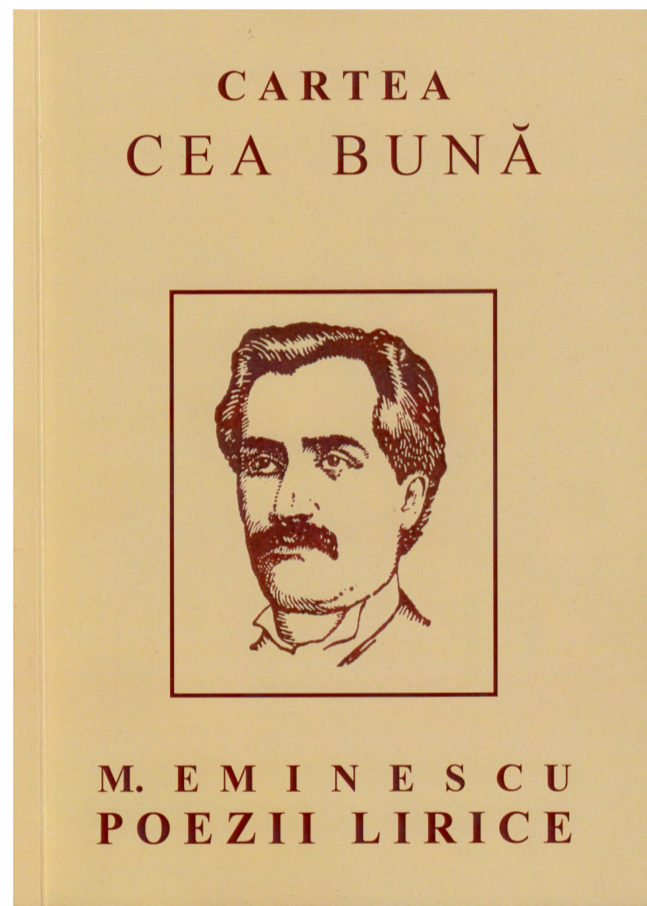
„Alături de consultantul științific al Festivalului Internațional „Lucian Blaga” de la Sebeș, Eugeniu Nistor, având șansa de a fi în posesia a două cărți unice din această serie, *M. Eminescu, Poezii lirice* și *M. Eminescu, Poezii filosofice*, fiecare cu calde introduceri semnate de Lucian Blaga, ne-am propus - precizează dna Nadia-Diana Arsin în postfață - să oferim, după o sută de ani, o reproducere anastatică a primei lucrări prin mijlocirea editurii «Ardealul». Poeziile alese de Blaga se regăseau în ediția îngrijită de criticul și istoricul literar Ion Scurtu în 1908, autorul unei inedite teze de doctorat despre «Viața și scrierile în proză ale lui Mihail Eminescu» (1903). Iar portretul cu care se deschidea antologia este cel din februarie 1878, făcut la insistențele lui Maiorescu, conform consemnării din „Însemnări zilnice” (crezută de I. Scurtu a proveni din anii 1880-1883! și considerată de același „cea mai bună și cea mai credincioasă icoană a lui Eminescu, ceea ce mi-au mărturisit toți prietenii și cunoscuții lui” - cf. „Portretele lui Eminescu”, Minerva, București, 1903, p. 13).

Mândru a se considera „fratele mai mic al lui Eminescu” (v. Anca Sirghie, „Lucian Blaga și ultima lui muză”, Editura Techno Media, 2015), Lucian Blaga a acordat poetului național toată prețuirea cuvenită, raportându-se nu o dată, în articolele și studiile sale de filosofia culturii, la creația acestuia, ba chiar traducând câteva poezii în limba germană.

„Introducerea” la volumul *M. Eminescu, Poezii lirice* (Cultura Națională, colecția „Cartea cea bună”, nr. 6, București, 1923, 94 p.), al doilea din antologarea poeziei lirice eminesciene (primul fiind din poezia filosofică, socială și satirică), cuprinde mai întâi o schiță biografică în care L. Blaga punctează data nașterii poetului la Botoșani (15 ianuarie 1850), apoi „școala primară și vreo două clase de liceu la Cernăuți”, pribegia „cu diferite trupe de teatru prin depărtate ținuturi românești”, „iubirile marmoreene” dar mai ales iubirea „pentru pământul românesc de pretutindeni”. A urmat începând din 1869 până în 1872 perioada când a fost student „extraordinar” la Viena, interesat de studiul filosofiei (Kant, Schopenhauer, metafizica indică „cu misterioasă fază de inițiere: «tat twam asi», al cărei reflex poetic se va găsi și în opera sa”. De acum datează colaborarea la „Convorbiri literare” („cele dintâi și le publicase în «Familia» lui Iosif Vulcan, care i-a schimbat și numele: Eminescu din Eminovici”) și „noua învățare a sufletului său pentru Veronica Micle, pe care o cunoaște în timpul acesta”, pasiune ce „l-a ridicat desigur nu numai o dată în văzduhul curat al inspirației”. Urmează doi ani la Universitatea din Berlin, Maiorescu „îi propune să-și ia doctoratul, dându-i-se un bun prilej de a deveni profesor universitar”, dar „o fatalitate ciudată a voit însă ca Eminescu să se întoarcă în

țară fără doctorat”. Vor veni „timpuri grele”, când poetul, venit la Iași, va fi numit, prin grija aceluiași Maiorescu, „director de bibliotecă, revizor școlar, profesor, redactor (de la 1877 până în 1883 la ziarul «Timpul» din București)”. E o perioadă „de muncă intensă, de mistuitoare griji, de greutate și de insomnie, totodată însă perioada celor mai însemnate creațiuni poetice ale sale”. În 1883 „înebunește” și i se caută sănătatea la Döbling lângă Viena, „boala îi revine iarăși și iarăși” și moare „printr-un accident într-un spital din București în 1889”.

După această schițare a biografiei eminesciene, Blaga se oprește asupra poeziilor, observând că primele creații lirice „aduc înrăurirea evidentă a unora din poezii noastre mai vechi”, poetul ajungând mai curând „la un fond original decât la o formă originală”, un moment de evoluție „destul de interesant ca să fie reținut”. Sunt reținute „accentele de pesimism profund” din poemul „Mortua est” (sunt în carte două facsimile cu strofe din „meditațiunea” scrisă pentru „Elena”), pentru ca odată cu „Venere și Madonă” poetul să oglindească „desăvârșiri uimitoare”, poetul însuși dovedindu-se o „tânără și dulce veste” a aceluia care avea în curând să dea literaturii noastre tablouri grav schițate cu penel maestrului, precum „Egiptul”, sau versuri „sprintene cu autoironii romantice, în care îl recunoaștem pentru totdeauna, ca «Floare albastră»... De-acum natura și iubirea,



în mod „idilic și senin”, vor deveni teme indisolubile ale poeziilor sale de dragoste. Desigur, „durerea nu întârzie” și „îl copleșesc melancoliile - ce-l înstreinează de sine: «Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost, de-mi țin la el urechea și râd de câte-ascult ca de dureri străine?»”. În „singurătatea” lui „îl tulbură numai șoarecii cu mersul mărunț și iubita cu mâini reci”.

De la astfel de observații general-tematice, prefațatorul trece la observații de măiestrie artistică și fond sufletesc: „Eminescu, variat în ritmuri, și de un înalt meșteșug în invenția rimelor, are perfecțiuni de formă neatinsă până la el, vedenii de-o claritate cristalină, vorbe pline de sufletul străvechi al poporului ce le-a gândit, și inversiuni de graiu care corespund dârzei sale personalități artistice cu adânci rezonanțe sufletești.”

Lucian Blaga privește creația eminesciană în contextul veacului său, relevând momentul de „desăvârșire” al limbajului poetic și, precum altădată Titu Maiorescu, vorbește de sinteza unui moment de „cultură a veacurilor” și, desigur, de „geniul” atotcuprinzător al creației:

„Eminescu desăvârșește opera poetică a unui veac întreg, al cărui aluat atâția l-au frământat, pregătindu-i drumul. Cu înclinări de gândire mare, va îmbrățișa lumea, stăpân pe cultura veacurilor, el și-a putut încerca geniul în cele mai diverse genuri literare; și o sporire a știut aduce oriunde a încercat o nouă exprimare a sufletului (...) Sonetele sale strâng în zale strict croite duiosii și melancolii de toamnă, peisagii și măreții trecute; supt metalul sunător al formei rezistente veșnica trecere tresare în vorbe mari. (...) ...în singurătate insul-poet tremură într-o nesfârșită atmosferă

și ceață de amurg. Sfășietoare îi pătrund ființa despărțirile de părul blond, de lume și de sine.

*De-al meu propriu vis mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug mă topesc în flacări...
Pot să mai revin luminos din el ca
Pasărea Phoenix?*

Astfel se întreabă într-un moment de cumplită deznădejde poetul; și câțiva ani de tristă boală a sufletului au dovedit că: nu. Amintiri elegiace vin pe urmă să închidă cu un sărut un suflet ce-a suferit prea mult.”

Cu dragoste de „adevărat romantic” - conchide Blaga - „Eminescu s-a apropiat de geniul poporului și a creat pe motive auzite printre frunze de codru admirabilele sale poezii în formă populară.” „Codrul tomnatic” părăsit de cântătoare „devine un sugestiv simbol pentru sufletul pustiit al poetului”, ba chiar „un simbol al unui mare suflet anonim”: „Nuanțările de gând și de emoție îmiindu-se ca undele unui lac, joacă în curcubeie aproape imperceptibilă.”

Mai târziu, în „Spațiul mioritic”, filosoful culturii scria despre „Idea Eminescu”, înțeleasă ca „idee forță”, catalitică și întemeietoare în „creșterea” noastră intelectuală și „devenirea” spirituală: „Ea este pentru noi, pentru neamul nostru, o idee forță. Nu știu în ce măsură izbutim să o facem să devină idee forță. Pentru creșterea noastră intelectuală, pentru devenirea noastră spirituală, este o idee esențială”. (*Trilogia culturii*, 1944: *Orizont și stil*, 1934; *Spațiul mioritic*, 1936; *Geneza metaforei și sensul culturii*, 1937).

*

Începând antologia cu „meditațiunea” *Mortua est* (cu datarea „1866”, poemul fiind publicat în 1870 în „Convorbiri literare”, desigur o prelucrare mai târzie), urmată de *Venere și Madonă* (datat și acesta „1869”), *Noaptea* („1870”), *Înger de pază* („1871”), Blaga continuă, în menționarea cronologică, cu *Egiptul* („1872”), *Floare albastră* („1873”), *Dorința*, *Crăiasa din povești*, *Melancolie*, *Lacul* (date „1876”), *Povestea codrului*, *Singurătate* (date „1878”), *Pajul Cupidon*, *O, rămăi*, *Pe aceeași ulicioară*, *Nu mă înțelegi*, *De câte ori, iubito*, *Atât de fragedă*, *Afară-i toamnă*, *Sunt ani la mijloc*, *Când însuși glasul*, *Frează de codru*, *Revedere*, *Foaie veștedă* (după Lenau), *Despărțire* (toate date „1879”), *O, mamă* („1880”), *Doina* („1883”), *Odă, în metru antic*, *S-a stins viața* (după Cajetan Cerri), *Lasă-ți lumea ta uitată*, *Somnoroase pășărele*, *Și dacă ramuri bat în geam*, *Din valurile vremii*, *S-a dus amorul*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Adio*, *De-oiu adormi*, *Peste vârfuri*, *De-or trece anii*, *Diana*, *Cu mâne zilele și-adaugi*, *Ce te legeni, codrule*, *La mijloc de codru* (toate date „1884”), *Sara pe deal* („1885”) și *Dintre sute de catarge* (postumă, fără date)...

Cum se vede, datarea, fiind luată din ediția I. Scurtu (1908), nu este una controlată prin variante, precum la „Mortua est” sau „Venere și Madonă”, ambele publicate de poet în 1870 în „Convorbiri literare” și comentate de Titu Maiorescu în studiul „Direcția nouă în poezia și proza română” (1872), în care îl consideră pe Eminescu „poet, poet în toată puterea cuvântului”: „Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum așa de puțin format încât ne vine greu să-l cităm îndată după Alecsandri, dar, în fine, poet, poet în toată puterea cuvântului, este d. Mihail Eminescu. De la d-sa cunoaștem mai multe poezii publicate în *Convorbiri literare*, care toate au particularitățile arătate mai sus, însă au și farmecul limbajului (semnul celor aleși), o concepție înaltă și, pe lângă aceste (lucru rar între ai noștri), iubirea și înțelegerea artei antice.”

Pentru ca în studiul din 1889, mentorul junimist să repete de câteva ori cuvântul „geniu” în legătură cu omul și arta poetică eminesciană, lexem reținut și de Lucian Blaga când amintește de „geniul (poetului) în cele mai diverse genuri literare”...

Spre mirare este de observat neincluderea poemului filosofic chintesențial „Lucașfărul” nici în această antologare, precum nu fusese reținut nici în cadrul primului volum din colecția „Cartea cea bună”, nr. 5, „Poezii filosofice, sociale și satirice”, care l-ar fi ridicat de la 71 de pagini (și 14 texte) câte are, la probabil tot atâtea pagini câte are volumașul antologic de *Poezii lirice*.

Zenovie CÂRLUGEA

***M. EMINESCU – POEZII LIRICE**, (Cultura Națională, „Cartea cea bună”, antologie de Lucian Blaga, 1923, 94 p.



1 ianuarie 2016: O agendă la fel ca aceasta pe care o încep, într-o cutie de carton neagră, cu pix atașat, am avut și anul trecut. Însă n-am scris în ea nici un rând. Toate însemnările zilnice le-am făcut pe bucăți de hîrtie, spontan și cu, parcă, un sentiment de mai mare libertate. În acest mod de a proceda e vorba și de rutină, și de un anume calcul, mai exact de o rezervă: aceea că scrisul grupat (din caiete, agende) nu poate rămîne secret. Apoi, chiar dacă ai vrea, nu poți revizui sau renunța ulterior la ceva fără ca intervenția să

nu lase urme. Scrisul tescuit în spațiul restrîns al unei singure pagini trebuie să fie mai elaborat, mai supravegheat, ca să nu zic autocenzurat. Dar cu foile libere, detașate e altceva: poți să treci pe verso, poți să te extinzi. În 2016, încerc să depășesc rezerva amintită. Mai mult, sper ca agenda (veritabil obiect artistic) să mă mobilizeze, să mă oblighe la o mecanică a notațiilor. Adică să scriu barem un rând și cînd nu voi avea ce să scriu! Azi, în rezumat, mi-am realizat lista de telefoane. Întii, celor cu numele de Vasile: Spiridon, Iancu, Tăra (V. D. Tăra, cum semnează, fost coleg de facultate, istoric al limbii), Bardan (care, nerăbdător să aflu dacă am primit partea a doua a pamfletului său „Minunile sfîntului Băse”, m-a sunat el). Seria am început-o, însă, cu Constantin Coroiu. Peste zi am mai vorbit cu Buznea, Mîtreă, Ciubotaru. Lucichii i-am telefonat spre seară. Fiind singură, a stat – mi-a spus – cu poarta încuiată, n-a primit urători și semănători, ca să nu-i intre în curte mascații. La amiază, am urmărit Concertul de la Viena, dirijat de Mariss Iansons, care a introdus în program „piese noi”: o polcă a susinelor, un vals cu pasașe fluierate (preferința lui), uvertura la opera „O sîrbătoare la Veneția” ș.a. Pentru cei din sală, cît și pentru noi, cei de la televizor, Concertul a fost realmente încîntător, o bucurie. (În pauza dintre părți, am comutat pe Mezzo, unde se cînta Simfonia a VI-a de Beethoven, cu orchestra din Amsterdam, dirijată de Iván Fischer.) Seara, vizita lui Ducu. Discuție în trei despre R.: situația actuală, alternativă. După zece (părsind concertul Mariei Dragomiroiu), am trecut pe Realitatea, unde s-au redifuzat fragmente din discuțiile purtate în decembrie de Rareș Bogdan cu Ion Aurel Pop și Andrei Pleșu; nestînd și la cel cu Dan Puric, despre care nu pot să presupun decît că ar fi incongruent. Nu o dată, mie nu-mi place ceea ce place „publicului larg”? Ultima știre a zilei: cutremur în Australia. 2 ianuarie: Altă listă de telefoane. Primul, cu Liviu Grăsoiu (am vorbit numai cu nevastă-sa, Dorina), al doilea cu Elena Ciobanu (despre „diverse”, între care și cum „traduce” maică-sa, cititoarea mea, știrile), al treilea cu Zuța, despre recenta ei carte, *Păsări, curți și grădini* (Ed. Tipo Moldova, 2015), consacrată Bucureștilor. Ea n-a fost de acord nici cu observația că numele lui Gabi trebuie să figureze întreg, nu redus la inițială, nici că relațiile sale sînt calme (mi-a citat cîteva titluri care m-ar contrazice), însă – i-am replicat – una e să fii îndurerat și altceva să fii incisiv, virulent. La sfîrșitul convorbirii, mi-a părut rău că, lipsit de tact, m-am lansat într-o discuție terminologică. Al patrulea telefon: cu Theodor Codreanu (mai scurt decît cu alții, și decît altădată). Am primit un singur telefon: de la Ion Paranici, căruia i-am promis că îi voi trimite volumul *Cărțile din ziar* (II). El e fostul redactor-șef de la *Zori noi* și *Crai nou* și – acum am aflat – văr de-al doilea cu reputatul orelist Traian Curcă, la care apelez ori de cîte ori rinita mea se agravează. La prînz, un spectacol de balet: *Dama cu camelii*, muzica de Fr. Chopin, jucat la Paris. Seara, telefon de la Novac. Un Gruia Novac bucuros că *Realitatea evreiască* i-a comentat articolul din *Baaadul literar* (nr. 35), text reprodus în *Viața noastră* de la Tel-Aviv. Apoi discuția s-a ramificat. Eu, de pildă, l-am întrebant de Titi Condrea, fostul meu coleg de grupă, un tip dezghețat și simpatic. A fost profesor în Bîrlad și pe lingă Bîrlad, mi-a răspuns Novac. N-a mai păstrat jovialitatea de odinioară. A fost nefericit din cauza a două căsătorii nereușite și a murit lovit de o mașină pe o trecere de pietoni. Cutremur în China. Și la noi, unul de 2,3. 3 ianuarie: Telefon de la Mihai Kemeveș, acum Dumitrescu, după soție. Ducu vizită cu ai săi. Trecut popa Leonte cu Iordanu'. Telefoane lui Adrian Voica și Ninei Apetroaie. Și el, și ea – dezabuzați. A. V. mi-a recitat, totuși, două distihuri și un vers despre metaforă. Pe Nina sîrbătorile o „întorc pe dos”. Își amintește că de 7 ianuarie, ziua lui Jean, „era sîrbătoare națională”, veneau Lucea, zbîrnăia încontinuu telefonul... Am încercat să vorbesc cu Lucea (telefonul ei era pus pe mesagerie) și cu Nicu Nicolescu, care n-a răspuns. Fără stare, am „frecat” televizorul: o jumătate de oră – o comedie, după care un film francez (*Cetatea roșie*) și, în fine, muzică: Simfonia a VI de Ceaiikovski, în interpretarea Orchestrei din Toulouse, dirijată de Tougan Sokhiev. 4 ianuarie: După zile de vraințe, am început ordinea pe masa de lucru. Mi-am făcut loc și, ca să-mi țin cuvîntul, am compus dedicații pe cîteva exemplare din *Cărțile din ziar* (II). Însă am expediat doar trei, atîtea cîte îmi încep în „tașcă” (geanta mea de umăr), pentru Ion Paranici, Mircea Fotea și Florica Pompaș, aceștia din urmă foști colegi de facultate; ea, chiar de grupă. Fotea a ajuns folclorist, etnograf și antropolog. Doctor, cu o monografie despre Simion Florea Marian. E îmbibat de credințe și obiceiuri populare. Distant față de viața cotidiană, îndeosebi de cea urbană, pe care o consideră superficială și eronată, s-a retras

din Iași la Știubieni - Botoșani, satul defunctei sale soții, unde își cultivă (la propriu) grădina. Pompaș a scris versuri, rămase – din păcate – în revistele școlilor la care a funcționat. Cu oarecare îndrăzneală, cred că s-ar fi putut impune ca poetă. Seara – telefon Lucichii. 5 ianuarie: Am ieșit doar pentru ziar și piine. În restul timpului, corectură: am mai găsit vreo 25 de greșeli de literă și fraze de ameliorat. Telefon de la Mihai Maxim, care m-a prevenit că-mi va trimite o carte [*Scutul de speranță*, Introspecție sentimentală într-o viață cu bune și rele, Ed. Semne, 2015]. După amiază și seara, două încercări de a vorbi cu R. N-a răspuns. 6 ianuarie: Răsufu ușurat: la 17,45, am trimis ultima corectură [la *Cărțile din ziar*, III]. La știri: nord-coreenii au testat o bombă cu hidrogen. *Charlie Hebdo* „și-o caută” din nou, de data aceasta de la creștini. După mine, sînt unele lucruri (sentimente) care trebuie să rămînă în afara caricaturii. 7 ianuarie: Telefon de la Alexandru Buican, cu care am discutat despre viitoarea revistă *Polemici*. 8 ianuarie: Drum pînă la Tic-Tac și înapoi, ca să fac „un pic de mișcare”. Dureri musculare. Și iarăși, corectura corecturii pe care o credeam finală. 9 ianuarie: Am repetat drumul de ieri. La întoarcere, aproape de casă, aceeași senzație. Transcrieri de „Zigzaguri”. 10 ianuarie: Lecturi de Duminică: din *Biblie*, Maxim Mărturisitorul, Galaction, Eminescu („Povestea magului călător în stele”), Kogălniceanu (cuvîntul din 1844 despre istoria națională, discursuri din 1869, 1877 și 1878). 11 ianuarie: Mi-am achitat datoriile față de *Acolada* („Zigzaguri”) și *Ateneu* („Vorbe scurte”). O „chestie” care nu se mai termină: corectura! La „revizie” descopăr încă o „scorie”: Luky Botoșescu în loc de Luky Botoșescu (actrița Teatrului de Stat din Bacău). 12 ianuarie: Ca de obicei cînd termin ceva – îndoiele. Sînt incapabil să mă apuc de un „subiect”, deși am zeci în față. Simt lipsa energiei. Orice aș începe, mi s-ar părea „moale”. Criza durează o zi-două, cînd „mă las pe tînjală”. Nici de citit nu citesc cu aplicație; răsfoiesc. Asta am realizat azi! 13 ianuarie: Am trimis, dafîndu-le greșit (14 ianuarie) *Scrisori către un redactor și În jurul lui Bacovia* lui Alexandru Buican și Danielei Sitar-Tăut. Prima zi de Arhive din acest an. Am văzut *Dimineața* (reportaje de Brunea-Fox) și *Rampa* (două interviuri și „Jurnalul stelei și al cameristei” de Paul B. Marian, din care am reținut primele însemnări ale acestora). E vorba de afectarea și impostura celei dintîi contrazice punctual de notațiile concrete ale celei de-a doua. *Steaua*: „Ora 6 dimineața. Sculare. Fac o baie: apa e înghețată. Ador să fac băi reci. Ce delicioasă. 6,45. Puțin sport în grădina mea. Curse prin alei, cu picioarele goale. 7. Mă plimb un sfert de oră prin parcul plin de trandafiri. Sînt nebună după grădinarit. Iau masa: jumătate pahar cu zeamă de lămîie și puțină piine prăjită. Toaleta. Nu-mi pun nici un fard, bineînțeles, afară din studio. Pielea e atît de frumoasă, cînd apare în strălucirea ei naturală”. *Camerista*: „9,30 dimineața. Mă duc să scol pe conîța. Îmi aruncă cu pantofii în cap. 10. A doua tentativă. Nu voi îndrăzni să aștern pe hîrtie cuvintele ce le întrebunțeză conîța, ca să mă trimită la plimbare. În sfîrșit, s-a sculat. Continuă să-mi arunce epitet de tot felul: căci apa din baie nu e destul de caldă. E oare vina mea? A trecut o oră de cînd i-am preparat baia. 10,10. Dejunul conîței: pește fript, suncă, portocale, prăjituri, brînză, cremă și cafea” (v. *Rampa*, 13, nr. 3213, 6 octombrie 1928, pp. 1-2). Literar, procedeul e simplu. Poate că, pe unii, textul nici nu i-ar amuza. Eu l-am prizat din unghiul cititorului de memorialistică. Multe din cărțile de acest gen, aparținînd nu numai artiștilor, ci și altor categorii profesionale, ar trebui „adnotate”, cred, în maniera „cameristei”. 14 ianuarie: Am reluat, treabă începută înainte de Anul Nou și abandonată, organizarea „atelierului” pentru *Bacovia III*. Mers pînă la Farmacia Juravle, pentru o rețetă. Telefon lui Maxim: impresii despre *Scutul de speranță*. Telefon Lucichii. Afînd că se schimbă vremea, și-a adus lemne în casă pentru o săptămînă. 15 ianuarie: Gheorghii: „Nu vreau să-ți strîc ziua, dar n-am cu cine vorbi”... În cazul său, aproape un refren. 16 ianuarie: Ordine în fișe și o plimbare pînă la Policlinica Nouă și înapoi. După 8 seara, telefon de la Ducu: e răcit, dar cu toate astea a lucrat. M-am fixat la Trinitas, unde se prezenta un film din 2011 despre Biserica Domnească, ctitorie a lui Mircea Ciobanu. 17 ianuarie 2016: Vînt, ninsoare. Exagerînd, televiziunile evidentiază partea dramatică a iernii. Spaime de citadinii gata să eticheteze chiar și cel mai potențial fenomen meteo ca „extrem”. Seara, „Mulțumesc, viață!”, un film de Bernard Blier, cu Annie Girardot, Tretignant, Dépardieu și două actrițe tinere (fiica lui Serge Gainsbourg – una), amestec de obsesii și fantasme, de epoci, fiecare cu neajunsurile (nefericirile) ei. Pe scurt, un film realist și suprarealist. 18 ianuarie: Telefon lui Remus Zăstroiu (80), singurul dintre ai noștri poreclit „Grecul”, datorită științei de a adúlmea lucrurile, spirit interogativ, pătrunzător. Continuă să lucreze, fiind util colectivului care redactează *Dicționarul general al literaturii române*. Drum la Arhive, pentru ziare interbelice. Primit *Față în față* de Alexandru Dobrescu (Ed. Academiei, 2015), cartea unui detectiv literar implacabil, vînător de plagiatori, deocamdată din cei vechi. La 19,40 punct, filmul polițist de pe TV Monde. La știri, discuție despre Blue Monday, luna cea mai depresivă din an, după opinia unui „savant britanic”. 19 ianuarie: Zi geroasă, vînt. Am mers totuși la Arhive. Rezultate de la Australian Open ce merită consemnate chiar și într-o cronică privată: Nadal învîns, cu 3-2, de Verdasco și Halep bătută de chinezoaica Zhang! 20 ianuarie: Zi și mai geroasă, dar am ieșit, cu aceeași destinație: Arhive, unde am discutat cu Mihai Ceucă relativ la Fabrica de Bere Grivel, despre care s-a documentat minuțios și, dacă am înțeles bine, și-a

pus rezultatele pe internet. Din Deva, m-a sunat Ceuță, un depozitar al edițiilor și scrierilor referitoare la Bacovia. 21 ianuarie: Am participat la comemorarea a 25 de ani de la moartea lui Iulian Antonescu și am trecut pe la Costin să plătesc cotizația. Seara, telefon de la Horia Zilieru. 22 ianuarie 2016: Trimis cărți lui Horia Zilieru, Mihai Maxim și Alexandru Dobrescu. Seara, am văzut, pe Arte, episoadele 3 și 4 din *Ainsi sont-ils* (*Ucenicii*), cu un personaj interesant prin umanitate, Etienne Fromanger, directorul seminarului. 24 ianuarie: În rezumat, ziua a fost un exemplu de „interferență a genurilor”. Telefon de la Ducu, din aeroport, înainte plecării la Bologna. Lecturi din Galaction (*Ziua Domnului*) și Vasile Iancu (*Viclenia anilor*). Tenis: părți din meciurile în care au jucat Radwanska și Carla Suarez Navarro. Concert Bach (Orchestra din Montreal, dirijată de Kent Nagado). Fotbal: repriza a doua a meciului dintre Arsenal și Chelsea (0-1, dar Arsenal cu „un om în minus”). Știri despre Ziua Unirii: în București, un protest al rezerviștilor agitați de istoricul-sindicalist Mircea Dogaru. Pen' ce? Să le fie restabilite pensiile pe care le aveau, „nesimțite” în raport cu alte categorii profesionale! În fine, un film de Alain Corneau (*Alegerea armelor/Fiecare cu arma sa*), cu Yves Montagne, Catherine Deneuve, Gerard Dépardieu. 25 ianuarie: Transcriere de „zigzaguri” pentru *Acolada*. Telefon lui Ionel Rusei, care m-a asigurat că „începe [tipărirea volumului trei din *Cărțile din ziar*] săptămîna asta”! Arhive. La „Vocea umană”, o evocare a Mihaelei Soare: baritonul Ettore Bastianini. Un film polițist pe TV 5 Monde. Lectură: încă o navelă de Iancu, voi reveni la el, volumul său avînd 700 de pagini. 26 ianuarie: Telefoane repetate lui Traian (80 de ani), însă n-a răspuns. Noi „zigzaguri”. Tenis: Djokovici – Nishicori (6-2, 6-3, 6-4). La Realitatea, Florin Piersic – 80. Vorbă lungă, lucruri răsspuse, dar cu (încă) nelipsitul „farmec personal”. Telefon de la Lucia Negoită, referitor la antamarea unui interviu, apoi altul de la Al. Dobrescu. Acesta a vrut să aflu dacă i-am citit cartea (*Față în față*). I-am răspuns că am luat-o de la sfîrșit („O boală netrătată la timp”) și l-am întrebant, „în oglindă”, care e originea conflictului său cu Nicolae Manolescu. La Paris (unde el, Dobrescu, era la conducerea I.C.R.), cu ocazia Salonului Cărții, l-a chestionat – mi-a spus – de ce a scos din *România literară* articolul Rodicăi Zafiu despre plagiatul lui Ponta. Pentru că – i-ar fi răspuns președintele Uniunii noastre – Ponta mi-a dat un milion pentru revistă... Scurtă, concluzia mea e că intransigența „pînă în pinzele albe” nu e rentabilă. „Persoană particulară”, eu am reacționat critic la încercările de inocentare a celui parvenit în fruntea guvernului. 27 ianuarie: Telefon matinal de la Cîrneci, care, se vede, a păstrat obiceiul de a-și începe zilele cu rezolvarea „listei de treburi”. Mi-a recomandat o carte: *Evanghelia după Pilat* de Eric-Emmanuel Schmitt și mi-a spus să-i telefonez lui Marius Manta ca să scrie o recenzie la volumul de versuri al lui Petru Solonaru. Discuție despre revistă (*Ateneu*), pe latura nemulțumirilor. Nu poate uita nicidecum că a fost șef. 28 ianuarie: Vizită la „medicul de familie”. Plata telefoanelor. Seturile 3 și 4 din meciul dintre Djokovici și Federer. Lecturi (iarăși Iancu și *România literară*). Patinaj artistic – individual băieți. 29 ianuarie: Telefonul lui George Dulhac (77 de ani), fost coleg de clasă la Liceul Militar. Telefon de la Horia Zilieru, care m-a prevenit că-mi trimite antologia sa, *Australia*. Telefon de la Al. Dobrescu: „Unde s-a scris despre plagiatul lui I. Rădulescu-Pogoneanu?” În *Vieța nouă*. Tenis: Raonic – Murray. Întoarcere de scor: 3 la 2 pentru englez, după ce a fost condus cu 2 la 1. 30 ianuarie: „Căpățînoșii”, emisiunea de la TV 5 Monde: inși liberi la gură, ireverențioși față de istorie, religie, mituri contemporane. Recital Pierre Peret, celebru prin cîntecul „Lily”. În Franța, numele său a fost dat la 31 de școli! 31 ianuarie: Vizită Ducu. Discuție despre R. Explicație ridicolă pentru lipsa de inițiativă: „Mercur în retrograd”? Exasperare! Telefon Lucichii, telefon de la Iancu. 1 februarie: Încercare de ordonare a fișelor. Arhive. Înainte de a răsfoi colecția *Dimineții*, discuție cu Mihai Ceucă pe marginea unei vederi aeriene a centrului Bacăului înainte de 1960. Filmul polițist *Caim*, două episoade. Din nou la fișe. 2 februarie: Telefon de la Rusei: a descoperit, în sumar, o greșeală, în titlul capitolului X: în loc de „Respingeri”, „Respringeri” [și așa a rămas!]. Mi-a repetat că simbată va fi gata tiparul. Telefon lui Ioan Dănilă relativ la George Pascu (să caute în *Viața Romînească*, nr. 1/1907). Arhive. La întoarcere, un buchet cu „primii ghioceri”. Telefon de la Iacob Florea. „Convocare”: mîine, la 13,30, pentru colocviu, în Restaurantul „Parc”. 3 februarie: lista cu ceea ce trebuie xeroxat. Întîlnire cu Iacob Florea. Telefon de la Ducu, cu un mesaj scurt: „S-a rezolvat situația!”. 4 februarie: Cumpărat ceaiuri și capsule de la Plafar (o sacoșă!). N-a venit *Acolada*, și nici *Australia* lui Zilieru. Telefon „de control” de la Ducu. 5 februarie: Primit un prim pachet cu cărți. 6 februarie: Dat cărți lui Ioan Mîtreă, Constantin Ciosu (autorul copertei), Anei Chiscop. Scris dedicații. Seara, pe TV Monde, „Hommage a Michel Delpech”, cu Julien Clerc, Patrick Bruel, Sheila, Serge Lama ș.a. 7 februarie: La „Dimanche vivant”, emisiunea duminicală a lui Drucker, protagonist a fost Michel Bouquet, actor care a jucat în Ionesco (*Regele moare*), Beckett (*Godot*), Molière (*Bolnavul închipuit*). Pe Mezzo, muzică indiană. Lecturi: Dosarul „La tolérance”, într-un număr mai vechi din *Magazine littéraire* (263, mars 1998). Seara am încheiat-o cu *La belle vie*, film despre un tată care și-a răpit copiii și-i poartă după el, fugăr, 11 ani.

INTERVIUL ACOladei. CHRISTIAN CRĂCIUN



mea cea mare?

Într-adevăr, este o vârstă a recapitulărilor necesare. Fac parte dintre puștii fericiți care locuiesc, acum, la celălalt capăt al vieții, tot în casa în care s-a născut; firește că, arhitectural, nu mai e aceeași. Nu am lipsit perioade mai lungi decât în timpul liceului și al facultății. Comuna natală, Florești de Prahova, era un loc ambiguu. Pe de o parte sat, cu drumuri de pământ, pe care puteai merge desculț cu piciorul scufundat în mătasea prafului, cu șanțuri pe margine prin care după o ploaie șiroiau pâraie, cu vaci și oi care se întorceau seara de la câmp, căruțe care treceau neîncetat, cu vreo doi bătrâni pe care i-am mai prins și eu, care umblau în „costum popular”, cu grădini la fiecare casă și o mulțime de pomi fructiferi. Chiar casa mea era tipic țărănească, două camere de-a stânga și de-a dreapta unui hol, prispă înconjurând pe două laturi, pe care, toamna, puneam porumbul la uscat, plus un pridvor învelit în iederă, unde mâncam vara. Pe de altă parte, satul era deja de-ruralizat, nu mai erau „tradiții”, avea o activitate industrială puternică prin marele combinat de anvelope, unde lucrau practic mai toți de aici și din multe sate vecine. Aveam gaze, apă curentă, câțiva aveau chiar telefon acasă, când eram foarte mic s-au construit primele blocuri, cinematograful la club cu două filme pe săptămână, o bibliotecă foarte bine aprovizionată, în plus orașele mari, Câmpina și Ploiești, erau foarte aproape. Și, mai ales, era „Palatul” lui Grigore Cantacuzino-Nababul, cel mai bogat om din regat la cumpăna dintre secolele XIX și XX, în mijlocul unui vast domeniu de vreo 150 ha. Vă dați seama ce paradis era pentru imaginația unor copii, chiar ruină fiind. La început se intra greu, era unitate de cavalerie, apoi de câini lupi; când eram eu la școala primară s-a făcut un sanatoriu TBC care funcționează și astăzi. Erau aventurile copilăriei, spațiu magic fie vara, când ne ducem „la gărlă” (Prahova care mărginește domeniul) fie iarna, când foloseam pantele formidabile de aici pentru saniuș. Este o întregă istorie, în care nu pot intra acum.

Părinții proveneau, ambii, din familii cu „dosar nesănătos”: bunicul patern era țaran avut, pornit de la lingură, cum se spune, și apoi a ținut și cârciumă; cel matern era inginer cu studii în Germania, a făcut primele termocentrale prin zonă. Patima lecturii am moștenit-o cu siguranță de la mama: nu mi-o amintesc decât stând la gura sobei cât fierbeau oalele, fumând și citind o carte. Mai târziu le comentam împreună, așa am învățat să înțeleg o carte. Tata era funcționar la uzină, mama a stat cu mine și sora mea, cât eram mai mici, apoi s-a angajat și ea, funcționară la altă întreprindere din zonă.

Cursurile liceale le-ați urmat la Ploiești, într-un locaș de renume. Ce rol vor fi avut profesorii în acea etapă a formării și a instruirii? Cu atât mai mult cu cât dumneavoastră înșivă vă veți dedica acestei nobile meserii, cu al său legământ pe viață. Nu mi-am cenzurat tonul patetic, după cum vedeți. De câte ori am ocazia, îi amintesc pe G. Călinescu sau pe E. Lovinescu – și ei, o vreme, profesori de liceu. Ce set de valori ați primit? Și, mai ales, ce mesaj ați transmis mai departe generațiilor din ultimele decenii?

Să spun mai întâi că școala primară de aici a fost foarte bună: gramatica, matematica, biologia (care mi-a rămas o pasiune până azi), istoria, aici și-au pus fundamentele. Așa am putut să intru printr-un examen sever (fără „meditații”, nu prea se practicau pe atunci) la unul din cele mai bune licee din țară: „I.L. Caragiale”, din Ploiești. Am amintiri extraordinare despre profesorii și colegii mei. Rămân șocat astăzi când, pe fondul nesfârșitelor și inutilelor discuții despre eșecul școlii românești, oamenii apropiați mie ca vârstă relatează amintiri lugubre despre școală. Eu am jucat în alt film. Profesorii erau „interbelici”, aveau prestanță prin simpla prezență: Simache, elevul lui Iorga, ctitor de zeci de muzee

și formidabil istoric el însuși, Milica, elev al lui Ibrăileanu, profesor de română și care ținea de fapt cursuri universitare, asculta doar rar sau dădea lucrări, în rest ținea prelegeri, fuse profesorul lui Nichita Stănescu și Eugen Simion, cu o generație înaintea. Mărturisesc că i-am imitat fără rușine metoda când am devenit la rândul meu profesor de română. Grigore, profesorul de matematică, dna. Aspasia, directoarea liceului, tot de română, care, atunci când apărea la capătul imenselor culoare ale liceului, provoca o încremenire a tuturor. Și câți alții... Exigența era foarte mare, dar astăzi, după 42 de ani de proprie carieră didactică, sunt într-o mută admirație și față de tactul lor uman și pedagogic extraordinar. Am învățat enorm, muncind foarte mult. Să spun că am făcut Realul, adică profilul de matematică-fizică. Deși știam că voi merge spre Litere. De fapt, până într-a XI-a am oscilat spre medicină. Dar nu mi-a plăcut chimia (nimeni nu e perfect!) și ca atare mi-am dat seama că nu am nicio șansă la examen (au fost 21/loc în anul când am dat eu, la noi, la Litere, am fost numai 18!). Aici la real aveam teme enorme, zeci de probleme la matematică și fizică, din manual sau culegeri, din *Gazeta matematică*, munceam multe, multe ore la făcutul temelor. Nu mi-a părut rău nicio secundă că am ales acest traseu, mi-a dat o anume rigoare a gândirii, o disciplină rațională pe care literații nu o au totdeauna. Și astăzi urmăresc cu maximă curiozitate descoperirile din domeniul fizicii sau geneticii. Să spun că am citit enorm toată această perioadă a gimnaziului și a liceului, de toate, fără alegere și fără limitări de vârstă. Când eram



mic, încă nu aveam bibliotecă, am înțeles mult mai târziu că imensa bibliotecă a bunicilor materni a fost înstrăinată de teamă în anii 50 ai terorii. Apoi am început să-mi cumpăr cărți (la liceu aveam un chioșc de cărți unde găseam noile apariții, dar mai ales o bibliotecă fabuloasă unde am putut citi *Istoria* lui Călinescu – interzisă pe vremea aceea, să o spunem pentru cei mai tineri –, scriitori interbelici care nu intraseră încă în programă sau răsfoi niște enorme enciclopedii-albume de pictură italiană renascentistă care m-au copleșit), am primit de la un unchi vreo doi saci cu BPT-urile cele vechi din anii 50-60, cu coperte roșii cele de scriitori autohtoni, albastre scriitorii străini. Așa a început „construcția” *bunkerului* de cărți în care locuiesc acum (nu mă întrebați câte, habar nu am) și care cad peste mine la mișcări neatente. Am o relație don-juanescă, să-i spun, cu cărțile, de îndată ce află de una care m-ar interesa, trebuie să o posed. De vreme ce nu stau la oraș, deci nu am aproape o bibliotecă mare de unde să pot împrumuta, sunt nevoit să cumpăr toate cărțile de care am nevoie.

Ajungem la anii de studenție, domnule profesor. Alte experiențe formatore. Poate mentori. Știți că ați găsit în prietenia cu Dan C. Mihăilescu un rost ales al existenței cărturărești. Cum vă apar în memorie acei ani?

Îmi apar ca o perioadă hipnotică, fără contur precis, în care am trăit în altă realitate. De libertate și edificare spirituală bulimică. Trebuie iar să fac o precizare istorică: anii 1968-1976, cât am făcut eu liceul și facultatea au fost ani de „dezgheț”, de deschidere spre Occident, de traduceri intense și republicări ale marilor interziși de până atunci. Am profitat din plin... Cu Dan m-am împrietenit din prima zi de facultate, când, în holul imens al Filologiei bucureștene mi-a zis simplu: eu sunt Dan. Sunt peste 40 de ani de atunci și rămânem siamezi, pe cât de diferiți, pe atât de asemănători: el exuberant, sociabil, efervescent, de o hărnicie publicistică copleșitoare. Eu retractil, bursuc izolat, care am „ieșit la lumină” după 50 de ani. Dar sunt alte fire subterane care ne leagă definitiv. Profesorii? Iar ar trebui să-i înșir pe toți. Îi amintesc doar pe bunul Ioan Alexandru, fascinant nu doar prin starea de extaz în care vorbea (despre Eminescu sau Psalmi sau Bach, de fapt nu vorbea decât despre Iisus), ci prin totala diferență, în fond și formă, față de discursul oficial. Și pe Doamna (toată lumea îi spunea astfel) Zoe Dumitrescu Bușulenga, oficiind despre marile momente ale literaturii universale. Erau cursuri sacre, și folosesc cu răspundere acest cuvânt greu.

Un alt loc de referință, în afara locului de naștere, este așadar orașul Moreni. Ați predat decenii bune la liceul de aici, elevii v-au iubit. Mulți își arată și astăzi recunoștința pentru dascălul lor. Ați construit astfel o mare familie. Si ne întoarceam iar la profesorul de limbă și literatură română. La vocația de a dărui iubire, de a modela suflete... Câtă putere mai are acesta, la catedră, în a modela generațiile născute cu tableta în mâini, cu telefonul portabil de care nu se despart nici în somn?

Am făcut 42 de ani naveta (în condiții cel mai adesea

ARS POETICA

Poezia – dâra de sânge,
Pe care o lasă agonie,
Printre urme înstelate,
De pe zăpezi nesfârșite,
Fiara rănită ce sunt.

REVELAȚIE

Scriu
cu cele trei degete
cu care mă închin.

VERSURILE NOPTII

De nu citeam nicio carte
Era mai mult ca o moarte,
Fără rug de slove, sfânt,
N-aș fi știut cine sunt,
Dacă nu aș fi iubit,
Aș uita că am trăit!

DE ...

De n-aș rătăci prin scris,
Aș fi ca un drum închis,
De nu te-nătlneam odată,
Eram fântâna secată.

FÂNTÂNAR

De nu-nălțam zmeie-n sat,
Spre ceruri n-aș fi cătat,
Nici fântâni n-aș fi săpat
În azur de zări înalte,
Să mă mântui de păcate,
De dor de tot mai departe
Și de tot ce nu am parte.

DEDICAȚIE, prietenilor Fb.

Citiți-mă ca pe o carte rară,
Care, altfel, se va închide brusc;
O, viața asta este ca o pară
Din care nu mă satur să tot mușc.

ACCENT

Dorul, lacrima inimii,
aprinde
văpăile patimii.

ICOANĂ

Te superi dacă îți spun
că ți-am sărutat fotografia
furată de la o prietenă a ta,
cum pupa mama
icoanele din biserică?



Poezie

Victor RUSU

vitrege, iernile anilor 80 au fost groaznice) la liceul industrial (azi colegiu) de „prelucrători prin așchiere”, ce poartă acum numele lui Caragiale, născut în vecinătate. Acum abia răspund la partea a doua a întrebării dvs. nr. 2. Am intuit, nu cred că am conștientizat de la început, că nu e suficient să predau litera manualului, mai ales că vremurile deveneau din ce în ce mai căinoase. Așa că: 1. Am fost mereu sincer și direct cu elevii și 2. Le-am transmis un set de valori, un model uman de regăsit în cărți, le-am pus în mână cărțile adevărate, dincolo de cele din programă, mai târziu le-am arătat filme adevărate pe video etc. Și, mai ales, „am inventat”, cred că deja din al doilea an de activitate, un cenanu care, acum mi-am dat seama, era un fel de școală altfel, *avant la lettre*. Adică un spațiu de discuții libere, de edificare lăuntrică, de respirație curată de sub stratul de mâl care devenea din zi în zi mai gros. A funcționat până după 90, când s-au schimbat zodiile. Mie mi-a folosit ajutându-mă să supraviețuiesc sufletește, lor le-a folosit dându-le o anume articulare morală, o viziune despre viață care, se pare, după mărturiile lor de acum, că le-a prins foarte bine. Am mulți foști elevi, deveniți ei înșiși profesori, unii mi-au fost și colegi, cu care am rămas bun prieten și mai stăm la o taină din când în când. Cât despre învățământul de astăzi, îngăduiți-mi să nu abordez subiectul, mi-ar trebui spațiu măcar cât tot interviul de față. Prăbușirea valorică a școlii românești îmi amărăște bătrânețea, și vina nu este a elevilor, ci a celor care fac experimente fatale, ideologice, pe noile generații. Am scris mult despre asta, am vorbit și de soluții.

Interviu de

Lucia NEGOIȚĂ

Doi creatori de frumos: Radu Ulmeanu și Valentina Boștină



Încep cu neuitata sculptoriță pe care am avut norocul să o văd la o expoziție a ei. Nu radia de bucuria evenimentului cu mare succes de atunci. Era la ceasul unor tulburătoare încercări. Din fericire însă, frumoasa personalitate a Valentinei Boștină apare „pictată” (ca să spunem așa) în volumul *Scurtă călătorie în Grecia*. Portretul ei prinde relief prin arta scrisului pe care din tinerețe o posedă cu măiestrie soțul ei, poetul și eseistul Ion Papuc (vezi „O carte ignorată: *Scurtă călătorie în Grecia*, de Ion Papuc”, în vol.: Isabela Vasiliu-Scraba, *Contextualizări. Elemente pentru o topologie a prezentului*, Slobozia, 2002, pp. 61-64).

Tablourile și sculpturile Valentinei adunate atunci în Sala Simeza de lângă Teatrul „Nottara” mă impresionaseră prin atentul dozaj între hieratism și dinamism. Așa că n-am pierdut prilejul să revăd expoziția. Revenirea în același univers artistic mi se întâmpla destul de rar, chiar în vremea când frecventam cu mare plăcere sălile de expoziție din Capitală.

Arta Valentinei Boștină urma (fără fidelitate) sintaxa figurativului, conturând poezia calmă a revelațiilor uimirii (ca în bronzul intitulat „Ariel”) și abia apoi a iubirii într-o lume dominată de armonie și o anume frumusețe îmbinată cu o specifică vigoare, uneori cu un subtil dinamism (ca în „Construcția verticală” și în „Pescarii”).

Alteori, sculptura Valentinei făcea să transpară existența unui încifrat hieratism (vezi „Răpirea Europei”, „Perechea”, „Energie” și multe altele).

Un atare hieratism se lasă bănuț și în spectaculoase versuri de Radu Ulmeanu. În aceasta constă și plusul de valoare estetică a volumului de

asupra luminii.../ mai degrabă invidiind creanga copacului/ pentru libera ei consimțire/ la scoarță și sevă, la nemișcare adâncă,/ deodată invadat de mari ape, de raze/ prin ele trecând/ o ciudată iubire aruncându-te/ la țărâmul celor ce sunt,/ abandonându-se grijii tale de ele.// Ce ești tu altceva decât prorocul/ promițând viața eternă,/ decât pământul izbucnind către stele,/ uimire apoi a cenușii” (Mereu, în vol. Radu Ulmeanu, „De ce arde Soarele”, p. 125).

Privind coperta volumului de poezii „De ce arde Soarele”, am regăsit oarecum impresia avută la vizitarea expoziției de la Simeza unde-mi plăcuse transparența ideatică a operei Valentinei Boștină.



Răpirea Europei

Coperta reproduce sculptura intitulată „Fântâna”, amintind mai mult de setea cunoașterii, setea de viață sau setea de iubire, decât de setea fizică, toate posibil

a fi doar parțial satisfăcute, prin ulciorul încastrat și îndeajuns de ridicat spre a nu putea fi golit în întregime, ulcior sugerând hieratic ochiul unic al ciclopilor din miturile de odinioară.

În splendida proiecție metaforic-sculpturală a poveștii lui Tristan și a Isoldei (vezi reproducerea din vol. Radu Ulmeanu, *De ce arde soarele*, Cluj-Napoca, Ed. Grinta, 2023, p. 59), Valentina Boștină are ideea de a separa îndrăgostiții întorcându-le torsurile în direcții diferite. Astfel ei par a se forța să nu privească unul la celălalt. Interdicția iubirii lor e sugerată, ca în basme, de un paloș menit de sculptoriță a sublinia atât dispariția tragică a lor, cât și distanțarea pe care nici unul dintre ei n-a dorit-o. Pe Tristan îl „revedem” în sărutul și îmbrățișarea Isoldei din bronzul intitulat „Construcție verticală”, adevărat imn închinat iubirii.

O mare sete de dragoste și de frumos transpare și în creația poetică a lui Radu Ulmeanu, o sete care proiectează perechea de îndrăgostiți „spre cerul uriaș și solemn”: „Creste de munți, un greabăn de centaur,/ bice cutremură coamele norilor,/ sufletul lumilor înveșmântat în aur/ și dărele zguduitoare

ale cocorilor.// E toamnă, iată, suavele vești,/ mângâietoarele hohote crunte/ și vara aceea nebună, închisă deja în povești,/ pumnii odihnindu-se goi lângă frunte.// Vei putea oare să hotărăști acum/ În care ev să mai răsără un soare,/ când sufletele noastre sunt un subțire parfum/ și caută noaptea de vânt născătoare?// Sau vrei mai degrabă să spunem ceva/ zăpezii ce zboară venind de departe/ și cuvântă hilar de sub aripile păsărilor,/ precum semnele negre-ntr-o carte?// Ascunde cumva fruntea ta boreală/ de cerul acesta uriaș și solemn/ de pădurea înghețată și goală,/ târându-și peste râul de gheață sabotii de lemn” (*Intenție de pastel*).

Citiseam în urmă cu niște ani o interesantă carte despre *Cosmologia creștină și teoriile fizicii moderne* (București, Ed. Sofia, 2008). Autorul era preotul Lucian-Răzvan Petcu care, înainte de a urma Teologia, absolvise Facultatea de Fizică. Îmi plăcuse felul în care el, în calitate de doctorand, tratase spinoasa problemă a începutului lumii: Dinamismul Cosmosului – neîmpietrit după zămislirea sa – ar reflecta „lumina rațiunilor divine”, cita inspirat Părintele Lucian Petcu de la Biserica din Drăgănescu (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Miracolul Bisericii de la Drăgănescu și o profecție a Sfântului Arsenie Boca*).

Și poezia lui Radu Ulmeanu pare pe alocuri inspirată de căutări religioase. De pildă, atunci când închipuie versurile din poezia *Pantă*: „Aș vrea cu gândul să Te chem din cer,/ să-Ți ieși din zalele de foc și fier/ și-n luminosul astrilor lăicer/ să vezi de cele ce răsar și pier” (vezi Radu Ulmeanu, *De ce arde soarele*, Cluj-Napoca, Ed. Grinta, 2023, p. 20). Sau când așterne pe hârtie următoarele minunății:

„Mi-ai clintit cerul cu nori și cu stele,/ mutându-mi soarele în ochi.// De parcă s-ar fi trezit bătrânul Ioan/ Și-ar fi pus în mișcare goarnele Apocalipsei.// De parcă ar fi murit încă o dată Cristos/ într-un cuib de vrăbii.// De parcă eu însumi



Tristan și Isolda

poezie din 2023, ilustrat cu reproduceri după câteva din creațiile mării artiste care a fost Valentina Boștină, creații consunând în mod surprinzător cu lirica unui poet excepțional:

„Mereu izgonit din lume, mereu oglindit/ de stelele cerului,/ tu, oglindire a universului,/ gând



Pescarii

aș fi înviat/ scaldându-mă în părul tău,/ cu o mirare de nimic potolită” (Radu Ulmeanu, *Val*, în Op. Cit., p.103).

Isabela VASILIU-SCRABA



Până la cealaltă zămislire a lumii

Priveag prin poienile verii (Cluj-Napoca: Editura Neuma, 2023) este al doilea tom de versuri semnat de autorul hunedorean Vasile Cojocaru-Vulcan. Tematic și stilistic, volumul continuă culegerea cu care a debutat la „Colorama” în 2017, intitulată *Coliba mea de ceamur*. Aceleași obsesii

bulversează existența poetului (timpul, finitudinea, iubirea, natura, scrisul), comunicate firesc, cu smerenia celui care caută să pună pace, atât cât biruie preamoenasca-i pătrundere, cu ceea ce va să fie: „Ce sunt eu, Doamne/ decât o mână de oase./ adunate într-un sac de piele/ ținute sus de un vis/ și călăuzite de-un biet opai/ pe care te chinu să îl îți aprins/ într-atâtea furtuni ce bântuie lumea asta?” (*Ce sunt eu, Doamne?*). Identificăm totodată câteva poeme care au migrat în noua carte (*Mama, Tango desculți, Festivitate, Psalm păgân, Mesaj în sticlă* ș.a.), plasate acum în secțiuni mai adecvate, probabil, intențiilor auctoriale și suferind, unele dintre ele, ușoare adaptări de conținut sau formale. Patru sunt grupajele lirice ale cărții de față: „Poenile verii”, „Trezirea la dragoste”, „Pe prispa Domului”, „Zi după zi”.

Omul și creatorul Vasile Cojocaru-Vulcan își continuă așadar pelerinajul către templul propriu (*Câte lumi am străbătut*), construindu-și în același timp un destin interior, cu anotimpuri subiective, pe care le așază drept scut pe prispa colibei sale vremelnice. Să zicem că își extinde, fie și în inchipuire, clipa dată, singura înaintea căreia s-ar putea socoti nemuritor (*Delir*). Scanându-și realitatea dinăuntru, mult mai plină de viață decât universul exterior, „priveagul” învață să deguste mai înțelept și preajma, să-i asculte mai atent freământul. Ajunge să trăiască mai puțin încrâncenat zarva contrariilor și ecurile acesteia („Vizcol/ În colibă/ jarul trosnind/ și dansul umbrelor pe pereți/ Cât de inutilă este lumina” – *Vizcol*), cade la învoială cu amurgul prin schimbarea perspectivei („Nu-ți fie teamă/ Ce înseamnă apusul/ decât/ un alt răsărit/ privit peste umăr?” – *Nu-ți fie teamă!*).

Unele poeme simulează desprinderea de dimensiunea confesivă („Nu te da jertfă vântului, destrâmându-te!” – *Ce toamnă!*), propunând dialoguri între ipostaze lirice diferite, de fapt tot atâtea oglinzi care își lămuiesc (și trec prin foc) conviețuirea. Întâlnim astfel momente când vocile se energizează reciproc, pledând pentru împlânirea lucidității în favoarea comportamentului afectiv, mai propice noilor întemeieri: „Am murit și-am înviat de-atâtea ori!./ Din piatră în frunză/ din frunză în aripă/ din aripă în stea./ Când pleci, pleacă frumos/ Închide împăcat ochii/ și deschide-ți bucuria inimă! Mergi mai departe!” (*Am murit și-am înviat de-atâtea ori!*). Alteori, împărțășirea bucuriilor și a neliniștilor locuiri în real e substituită cu detașarea, fiind optând pentru ascunderea/protejarea prefacerilor din Athanorul propriu: „Nimeni nu trebuie să ghicească/ freământul lăuntric al sevelor tale/ nimeni s-auză chinul scărșnit al pământului/ atunci când te naște izvor/ Nimeni să știe/ adâncurile cerurilor// Piatră fii!/ Învață să crești în tăcere” (*Fii pom, fii apă*).

Este o pendulare ce risipește eul biografic, însă, pe de altă parte, îi amplifică receptivitatea la miracolul devenirii universului: suferă pentru fulgur, ce moare ca un martir/ strivit între pleoape” (*Atât de triști*) și e tulburat de travaliul scoicii întru nașterea perlei din „soapte mări” (*Sub privirile satanei*). Se înfioară odată cu frunza atinsă în cântec de buzele păstorilor și o priveghează stingându-se pe luciul apei (*Balada frunzei*) ori pândește cu luare aminte clocotul din afunzișuri de lac, „stămind mici valuri care se sparg de țărni/ asemenea unor zămbete frânte” (*Fără de patimi*). Peisajele și metamorfozele naturii își fac astfel loc înăuntru, se spiritualizează, proces simultan cu inițierea omului în acceptarea unor legități în fața cărora împotrivirea se dovedește deșartă (*Efemeridă*). Dialogul se prelungește înspre cititor, care e înbiat să teaurizeze însemnele experienței lirice a autorului (*Drumuri prin deșert*) și, la rândul-i, să-și îmbogățească propria aventură existențială: „fă-te atât de mic/ cât bobul de praf de pe cale/ și-ascultă!” (*Când priveghețorii își scot sufletul*).

O dimensiune aparte capătă în poemele lui Vasile Cojocaru-Vulcan relația cu finitudinea. Moartea se ivește, de regulă, sub chipul unei fecioare domice să cunoască desfătările câinii („Îi așteptam sărutul flământ/ și mângâierea stângace și rece/ de tânără nedată încă dragostei/ și-apoi noaptea să se prăbușească/ între ceapșafurile acelea insipid de albe/ ca un basm de iamă/ rostis șoptit la gura sobei” – *Și a venit lângă mine*), întrupare ce amintește de basmele în care entități încă neașezate pot dobândi veșnicia prin înșoșirea cu un pământean. Ori de aceea în care fapături dizgrațioase își pot recâștiga frumusețea și anii tinereții dacă se îndrăgostește de ele un muritor.

Arsenalul seducției cunoaște strategii multiple, menite a impresiona posibilul logodnic („Pe cărare înspre poienile verii/ moartea, plângând, urcă/ de pe margini culegând lămâiță/ «Unde ești, iubite/ să-mi așezi în păr/ cunună/ să-ți prind în piept, pe inimă/ floare?»” – *Pe cărarea înspre poienile verii*) ori a grăbi întâlnirea mereu tergiversată („iar în odaie miroase a scutece și a femeie îmbăiată.../ Încă o noapte/ o, tu, fecioară neubită/ mereu mințită/ Încă o noapte/ iar mâine pot fi al tău” – *În amurg*). Evenimentul dezleagă baierile imaginației partenerului, producând răsfrângeri ambivalente, situate între spaimă și ispită: „Îmbrățișată în vălul pletelor tale/ cu unduire șerpești te-appropii de mine// Cu săgeți verzi de sub gene păduri mă țintuiești/ Pumnale de foc îmi scormonesc rărunchii/ Dogoarea sânilor tăi mă străvește/ iar mirosul trupului tău ud mă-ăruncă în hăuri” (*Delir*) ori stămind – din partea celui ce trăiește sub timp – valori de sfidare („Unde ești tu, Moarte fecioară/ cea care-mi culegeai din ponor lămâiță/ cea care-mi prindeai, pe inimă, floare?” // «Vino! Vino la mine/ și trăiește din plin!») – *În ochii tăi moare cerul*). Prezența morții e resimțită/intuită în toate prefacerile realului. Iată, de pildă, un izbutit poem împletind erosul și natura, intitulat *Armindeni*, unde extazul în fața ciresilor înfloriți glisează discret înspre inevitabila destrămare: „Miros a eden/ a tinerețe/ a dragoste zăludă/ a întesării tăi

miros/ ba chiar a moarte cuminte, sfioasă!”.

Relația omului cu marginea de pe urmă e ingenios prelucrată și în piesele cu inflexiuni epice. În *Ploaia cădea*, camera de filmat se focalizează pe un țăran bătrân, care fumează pe prispa, făcându-și – parcă de nimic tulburat – socotelile cotidiene. În paralel, un alt cadru urmărește comunitatea sătească, așteptându-i sfârșitul. Reținem replica moșneagului, tentativele lui de tergiversare: „Imediat, să termin astă țigară!/ Mai e pân' la noapte”. Poemul continuă cu planurile pe care acest ins aflat la capăt de viață și le face pentru lumea de dincolo, prin analogie cu mediul și cu grijile lui dintotdeauna. Mai ales își rânduieste meticolos (element-surpriză al tabloului, încărcat afectiv) cele necesare ultimei călătorii: „țăranel, pe prispa, dregea/ o pereche de hamuri/ pentru gloaba de cal/ care o să-l ducă în moarte”. Animalul psihopomp îl vom reintâlni într-o poezie dinspre finalul volumului, „țărându-și” de astă dată propria căruță pe drumul spre abator (*Ultimul cal*). Legat de aceeași temă, observăm prezența unui leitmotiv distinct – „iar mie mi-e tot mai somn și tot mai moarte” – în diferite piese din culegere, motiv identificabil, programatic, încă în poezia *Trăiesc în cețuri*, care deschide cartea. Somnul ca prevestitor al sfârșitului apare și în poema intitulată *Când caii, în goana lor nebulă*: „Voi picoti lângă foc/ iar tu vei suspina din când în când/ cu ascuțimi de crivăț/ făcându-mă să tresar dintr-un început de moarte”.

Toate laolaltă sunt semne ce ne îndeamnă să afirmăm că, scriind și scriindu-se, ființa umană – în viziunea lui Vasile Cojocaru-Vulcan – se acomodează cu finitudinea („Acest poem [...] ca un giulgiu pe care îl îmbraci în timpul vieții/ doar să vezi cum îți vine” – *Poem serios*), învață să moară frumos, să-și aștepte cu grație apusul: „Vom dansa până ce amândoi/ ne vom preface în funie de fum” (*Eu, stălpul de foc al lui Dumnezeu*). Scriind și scriindu-se, ea capătă puterea de a-și transforma vulnerabilitatea condiției în prilej de legitimare a propriei superbii, emoționant-orgolios exprimate chiar și în clipele de taină cu „Mândra Iubită”: „iar eu îți voi povesti/ [...] câtă măreție am putut găsi stând, de multe ori/ cu fața îngropată în țărână!” (*În halucinația agoniei mi-am apărut*).

Căci viața nu înseamnă doar ardere, ci și promisiune: „Să bem și să ne iubim, Desăvârșito/ până ce noaptea aceasta se va topi în zi/ până la cealaltă zămislire a Lumii”... (*Poem naiv*)

Delia MUNTEAN

Daniel Mariș sau poetica restructurării realității

Inteligența poetică se manifestă în nebanuite ipostaze, poezia fiind reflexia lumii prin care ne perindăm, peste care se pliază săngerările lumii noastre lăuntrice. Orice poet își are propria individualitate, o „alchimie” în acord cu ADN-ul alcătuirii sale mentale, sufletești și, chiar dacă azi poezia se adresează cu precădere emisferei stângi a creierului (cea logică, rațională, care domină și limbajul), „facea” ei implică, într-o măsură decisivă, și cea ce psihologii numesc *intelență emoțională*. Apologia frumosului (în accepția-i clasică), nostalgilele naturiste, structurile lexicale fără fond etc. nu-și mai au locul în poezie, literatura în sine devenind în tot mai mare măsură, dacă îi dăm crezare lui C. Connolly, o evadare nu din, ci în viață (s.n). Astfel, realitatea poetică se conturează, practic, din elementele-cheie ale realității în care viețuim, reconfigurate prin actul poetic și devenind, prin dimensiunea semnificativă, însăși esențialitatea vieții pe care o trăim.

Unul dintre autorii care au înțeles noua condiție/ paradigmă a litericii este Daniel Mariș, volume ca *Jurnalul secret al bunicului Franz Kafka* (2018) sau *Ani erotici* (2021) conturând un poet ieșit din tipare, individualizat și care, negând lirismul, practic îl reinventează. Poemul său (ca efect al unui joc de oglinzi paralele), e imprezibil, nonconformist, mulându-se pe o dialectică atipică a gândirii, pomind de la percepții, reprezentări, constituindu-se într-o reflectare fragmentată a celor două lumi: cea exterioară, palpabilă, și cea lăuntrică, a senzațiilor, impresiilor, din asocierea lor rezultând un discurs aparent fracturat, însă revigorat.

Poetul-reporter e observator și actant în același timp, participând, reflectând, reasblând realitatea, recreând-o. Nepremeditat, scrisul nu urmează reguli, algoritmi, transformându-se, într-o călătorie spirituală (labirintică) a eului în orice direcție posibilă. Cadrul este atipic, erudit, incitant: imaginându-se posibil nepot al lui Kafka (dar oare câți nu ne simțim urmașii săi?), Daniel Mariș încearcă, în postura sa de „ucenic vrăjitor”, să reconstituie „jurnalul secret” al celui care a bulversat literatura universală cu romanele și povestirile sale, mai actuale azi ca oricând (să ne amintim de scrieri ca *Procesul*, *Castelul*, *Metamorfoza*, *Un artist al foamei*, *Verdictul* etc.). Dând frâu liber inventivității, poetul nu se rezumă însă la simple „note” de jurnal, recurgând la o diversitate de formule, consemnând scene, emoții, trăiri, rememorând experiențe trăite/ vădate, scriindu-i iubitei ori imaginându-și dialoguri și situații ipotetice. Astfel, poemele se încarcă, pe alocuri, de o dimensiune „epică”, dincolo de discursul asumat deslușindu-se ecuri ale prozei kafkiane: atmosfera adesea opresantă, absurditatea unor aspecte ale realului cotidian, mesajele codificate ale unor „parabole” cu multiple semnificații, viziunea halucinantă, grotescă, tragicomică a realității (amintind de expresionism și suprarealism), alienarea, brutalitatea fizică și psihică, dar și imposibilitatea omului de a-și înțelege destinul.

„Se spune că suntem pedepsii/ înainte de a ști/ că am făcut ceva rău”, aflăm din *Un copil cu numele meu care nu eram eu*, poemele cuprinzând o multitudine de asemenea secvențe/ verdictice kafkiane, care te iau prin surprindere: „din punct de vedere vizual/ lumea/ e mai aproape de iad/ decât îți imaginezi” (*Final deschiș*); „mai sunt câteva zile până la moartea mea fericită” (*Ziua scrisă*); „cerul primește numai ofranda/ celei mai frumoase căderi” (*Arta cerului*); „există undeva aici/ un loc luminos unde Dumnezeu se întâlnește cu morții” (*Semne despre fericire*) și așa mai departe.

Se poate vorbi de o dimensiune accentuat *experiențială* a poe-

mului lui Daniel Mariș. Poetul nu inventează lucruri, le observă și interpretează, formulează ipoteze, conchide, immortalizând secvențe, momente, spații relevante pentru conștiința (și subconștiința) său într-un anumit moment. Faptul trăit e reconsiderat și reasblat mental, poetul ia felia de viață ca pe o bucată de lut pe care o modelează după un impuls mai degrabă instinctual, efect amintind, prin analogie, și de cubism.

Un exemplu de astfel de poem experiențial, kafkian (sunt numeroase în volum) este *Curs despre trezire*, conștient în relatarea subiectiv-atipică a unui răstimp petrecut pe un pat de spital (realitatea bolii, în sine, fiind absurdă), în centru persistând imaginea unei femei, medic sau asistentă care reprezintă „restul lumii”, practic totul, în acest spațiu de sechestra, pentru cel suferind: „femeia care stă la capătul meu”, „care m-a văzut de atâtea ori”, care „scoate termometrele din gura bolnavilor”, „care merge/ uitându-se înapoi fără să dea de trecut”, finalul fiind relevant pentru modul în care Daniel Mariș poeziază întreaga experiență: „femeia care m-a văzut de atâtea ori/ mort. suntem doi dar trupurile/ dezgropate fac semne de pe țărni/ corăbierilor. și nici un fel de păsări/ în afara noastră”.

Unele poeme au ca punct de plecare acest gen de lucruri *trăite*, astfel *Prima vedenie din vis a potopului* pomeste tot cu amintirea din copilărie a unui răstimp petrecut în spital: „aveam opt ani/ când mi-am uitat corpul pe un pat de spital/ găurit de acele clocite ale seringilor cu moldamin/ nici acum nu pot să uit/ cum am plecat în țara de foc/ lăsându-mi piciorul stâng să se zbată în spasme/ ca o pasăre cu gâtul tăiat”. Păsări, nevoia de păsări, păsări cu gâtul tăiat (omul, un cocor care zboară înlăuntru, notase cândva Argehezi).

Într-o lume dominată de nonsens, în care poetul caută încă puncte de sprijin pentru a-și justifica prezența, pentru a-și putea continua (supra) viețuirea, spectrul lui Kafka revine în subconștient după fiecare poem, chiar fără a fi invocată, prin această permanentizare a absurdului existențial (titlurile poemelor sunt relevante în acest sens: *O lume întoarsă pe dos*, *În căutarea zborurilor pierdute*, *Mecanica morții*, *Cimitirul de umilițe*, *Mic tratat de ratare*, *De tine lume se alege praful*, *A treia resemnare* etc.).

Adeșea, se pune în discuție însăși integritatea noastră fizică și mentală, ca în *Seara în deșert* („cineva stă ascuns în tine/ și nu e încruntat”), apelându-se ades la atmosfera și motivele medicale: „ies bătăile inimii/ prin stetoscop/ se transformă în fiare” (*Femeia fără oase*); „s-a injectat în mine/ o tristețe la fel de grea/ la fel de grea ca o ghilotină” (*O lume întoarsă pe dos*). Nu lipsesc nici motivele asociate temeii morții („aseară a trecut pe lângă mine un mort”), alături de motivul, prin excelență absurd, al înșelătorului (*erau ingeri încurcați de sârme/ iarba stătea să se usuce/ și aripile din față le erau plecate*”).

O idee generoasă care se reia, în poeme ca *Ipoteza Dumnezeu* sau *Mecanica morții*, întâlnită la marii scriitori, este faptul că murim câte puțin de câte ori plecăm dintr-un loc frumos și că rămâne ceva din noi în toate locurile care ne sunt dragi. O constantă este și latura erudită a poemelor, pe lângă Kafka, existând numeroase referiri la Platon, Ulise, Turbul Babel, Adam, regele David, Absalom, Iisus, Darwin, Van Gogh sau Moby Dick (simbol al omului devorat de propriul ideal, metamorfozat în obsesie). Semnificative sunt și secvențele rezervate iubirii, femeii în general: „în viziuna mea/ cel mai iubit curcubeu ești tu” (*Arta somnului*); „uneori nu-mi doare decât să te aud/ la fel de limpede ca-n prima zi” (*Scrisoare fără destinatar*); „nu există femeie care să nu poată iubi un mort fericit” (*Ziua scrisă*); „cei care nu iubesc mor mai ușor” (*Balans*); dar și „unde crește o femeie frumoasă roiesc mii de diavoli” (*Atunci când îmi închipui lumina*).

În structurarea discursului, Daniel Mariș recurge adesea la colajul secvențial, în cadrul aceluiași strofe alăturând, fără nicio demarcație, note, impresii, idei, într-o încercare de simulare/ sugerare a cursului gândirii/ visului/ rememorării. Se poate vorbi de o veritabilă tipologie/ diversitate arhitecturală a poemelor, alături de cele monologate („Și eu sunt singur, îngere/ în această minunată absență/ ori în serile în care îmi închipui golul” – *Cimitirul de umilițe*), întâlnim poeme-dialog: „De ce aveți fața albă ca varul? întrebă femeia cu voce stinsă. Când îți dai masca jos ești alb ca varul, răspunse sec doctorul” (*Duplicitate*). Unele sunt poeme-reportaj: „e abia ora patru/ la două ferestre de la etajul al doilea mai este lumină” (*Da, da, e bine că acest poem se va pierde*), alte constituindu-se în „fal-se” note de jurnal: „A fost o săptămână proastă rău. Cineva încerca să-mi explice în ce labirinturi rătăcise Darwin când încerca să elucideze cel mai mare mister al evoluției” (*Ipoteza Dumnezeu*); „Câteva grade mai la nord plouă. Pe fașia îngustă de teamă o stea arde și ies să o privească” sau: „așa cum văd eu lucrurile/ mi se termină ziua/ fără ca, la drept vorbind, să fi ajuns să stăpânesc ceva cu adevărat vreedată” (*Ziua scrisă*).

Nu lipsesc începuturile (pseudo)narative: „barbații au fost odinioară vânători și pescari/ pomeau în pustietate ca niște nebuni” (*Anotimp*) sau „Fiecare ajunserăm să ne închipuim că am devenit proprietarii unui colț de cer” (*Geneză*), alături de cele cu desfășurare largă, Daniel Mariș experimentând și poemul scurt, de 10-15 cuvinte: „ferice de cei care plâng/ din lacrimile lor/ diavolul își tănăduiește mila” (*Slăbiciune*).

Unele lucrări au ca „pretext” visul sau amintirile, ca de pildă *Survival*, amintind de *Metamorfoza* lui Kafka („visez că sunt un om a cărui cocoșă ajunge sus”), dar și *Prima vedenie din vis a potopului*, *Atunci când îmi închipui lumea* sau *Un copil cu numele meu care nu eram eu*. Există poeme care au ca punct de pomire o situație imaginativă, imposibilă: „oameni ciudați/ au scos moartea în afara legii” (*Dincolo de dezgheț*), dar și poeme-scrisori: *Vis de ianuarie* („M-am trezit buimac și conștient că scrisoarea pe care ți-am scris-o ieri a fost ultima”); Învațături pentru dezlegarea de rău („Multă vreme am stat în cumpănă dacă ar trebui sau nu să-ți scriu cele ce urmează”). Făcând o analogie cu muzica, poezia lui Daniel Mariș poate fi asociată jazzului, ca și tonalitate, devenire, ritm, cu accent pe expresivitate (și nu frumusețe), apelând la sincopa, repetiții pentru a marca ideea, a stimula afectivitatea, a crea un leitmotiv: „am auzit că ești aici este târziu un strop de sânge încă nu se uscase pe cruce/ numai să fie frumoase visele să fie frumoase” (*Prima vedenie din vis a potopului*).

Pentru poet, a scrie înseamnă a exista, iar a exista înseamnă a percepe, a raționa, a recrea universul; astfel, poemul devine, depotrivă, mărturie, dar și relevare a unui parcurs existențial dramatic, inteligența poetică a lui Daniel Mariș fiind provocatoare, inovatoare, înglobând valori definitorii ale culturii universale.

Disciplina Istoriei sau disciplinarea ei?



Aviz celor care neagă conștiința națională a românilor, zicând că azi o vedem și nu e. Îmi amintesc, la acest început de an, de rândurile scrise de Lucian Blaga, la 1 decembrie, 1918 (avea 23 de ani). Împreună cu fratele Lionel, s-au dus la Alba Iulia. Bătuse ceasul Unirii! Pregătirea se făcuse de sute de ani, iar, postsocietălist, corifeii Unirii au fost

scoși din manuale. Istoricul de top al editurii Humanitas, Lucian Boia, ne-a dat învățătură că opera latinizatorilor ardeleni e un *fake*, latinismul „o construcție”, menită să ne oblojească orgoliul de neam.

Blaga: „Ca la un semnal, lumea românească a purces spre Alba Iulia pe jos sau cu căruțele (...). Pe o parte a șoselei, se duceau spre Alba Iulia, scârțâind prin făgașele zăpezii, căruțele românești.” Cu chiote de bucurie, „alcătuind un singur șir, iar, pe cealaltă parte, se retrăgea, în aceeași direcție, armata germană ce venea din România, tun după tun, ca niște pumni strânși ai tăcerii”.

Cu atâția pumni strânși în jur, e o performanță, într-adevăr, cum scrie Mircea Eliade, că n-am dispărut ca nație. În momentul de față, noi înșine ne suntem dușmani, iar asediul lobotomic (de ștergere a memoriei) prin vaccin informațional fals e „sigur și eficient”.

Încă din 1882 („Timpul”, 27 noiembrie), Eminescu întrevedea „pericolul desfacerii claselor, identității de vedere și de interese comune”. Iar disoluția socială crește și crește, la fel numărul „gaizilor” (nu ghizilor) de democrație, care democrație – vorba vine – n-ar avea nimic în comun cu dragostea firească de țară, catalogată anacronică și mioapă.

Political think-eri au ca țintă amorțirea conștiințelor etnice. Imediat după '89, Soroș, primul venit, primul servit de Brucan, a trecut la organizarea „societății deschise”. Oricui, dar nu etniei noastre. Pe un sac cu bani, a trimis-o pe doamna Sandra Marylin Andreea Budiș Pralong, care și-a trântit scopul: „Vreau să ajut.” Bunicul, generalul Budiș, folosise alt mijloc de transport, ca să se întoarcă în țară cu divizia trădătoare: tancul sovietic cu stea. Nepoata s-a ajuns consilieră din președinte-n președinte.

Antiunioniștii liber cugetători, deranjați de povara etnică, în „narrativele” lor, îi disprețuiesc pe eroi, nu mai au respect pentru *jertfe pe bandă* (mulțumesc, Eugenia Țarlungă!). De ce am impune noi conștiinței publice astfel de eroi?, zice doamna psiholog Aurora Liiceanu, cu referire la „Haiducii lui Dumnezeu”, executați în noaptea de 14-15 noiembrie, 1957. Când s-o opri domnul Alexandru Florian din denigrări? Că ar fi fost membri ai gărzii „Frățiile de Cruce”. Ba au luptat pentru libertate și au murit pentru ea. Nu plac „Haiducii lui Dumnezeu”, atunci să se comemoreze „Frăția de cruce a martirilor născuți”. Pe Tănase Todoran l-au frânt pe roată la 104 ani, în noiembrie 1763. O fi fost fascist sau ce? Dar cei 1.000 de tineri, arestați în 14 mai 1948, n-ar trebui cinstiți de Ziua martirilor temnițelor comuniste, din 14 mai, an de an? Spune doamna Liiceanu, concertat cu Boia, că cinstirea eroilor din munți s-ar face doar ca să flatăm orgoliul național. Aha, deci n-ar trebui flatat pentru că e o „glorificare” excesivă, patetică, „nemăsurată în nuanțe superlative.”

De ce n-ar tăcea odată mormintele eroilor? Am parafrazat spusa lui Iorga despre mormântul lui Ioan Inocențiu Klein: *Un mormânt care vorbește*. Replica a dat-o legendarul răzvrătit Ion Gavrilă Ogoranu: „Copiii și nepoții să nu le fie rușine să se numească români.” Iar pentru Ogoranu nu s-a putut anula sentința Tribunalului poporului de „criminal de război”. Nici pentru martirul Mircea Vulcănescu.

Liberalei Gorghiu nu-i place să audă Imnul Național al României în deschiderea ședinței Parlamentului. Preferă să stea sub stelele UE, deși suntem priviți de UE tot ca obstaculi, intoleranți (zic ungerii, la guvernare de 30 de ani), primitivii religioși. Iohannis e nepăsător și rece față de obligațiile de președinte. Pe repede înainte, de parcă primise ordin de la pompieri să stingă vreun incendiu, de 1 Decembrie a depus o coroană pentru eroi, în ținută neadecvată: cu pălărie neagră-n cap și-n lung palton negru, de cioclu. Se dusesse să ducă bătaia de la Capul Verde, nu bătaia pentru Schengen, deși disprețul Austriei, de fostă imperială, îl resimțim continuu. N-are petrol și gaz, dar ne controlează nouă resursele, iar acum vrea să ne controleze granițele polițienești. Și tot pe repede înainte, „Iohannescu” a zburat în Dubai, să serbeze acolo Ziua Națională a țării care l-a ales președinte, cheltu-

ind sume uriașe ca glob-trotter. Înclin să-i dau dreptate publicistului Bogdan Chireac: Las' să se ducă, poate face mai puțin rău decât dacă stă aici. Bilanțul? Nouă premieri în nouă ani, care de care mai... reformist. Dacă reformă înseamnă jaf, am avut reformă. Hoți de drum lung sau scurt, cu duimul. Ne-am scos: avem miniștri penali, generali penali, diplomați penali, președinți penali. Serviciile ce fac? De ce nu previn ilegalitățile?

Ultimele cuvinte rostite de Cuza, înainte de exil: „Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine, decât cu mine. Trăiască România!”

Al.I. Cuza îi scrisese împăratului Franței, în 9/21 octombrie, 1865. Era gata să abdice dacă „retragerea mea poate să consolideze independența României”. A făcut-o cu demnitățile. La 15 mai 2023, s-au împlinit 150 de ani de la moartea sa (avea doar 53 de ani). Dacă era întâmplător prin țară (sau nu era?), cum l-a comemorat Iohannis nu știu, n-am aflat.

Fără discuție, limba română pe care o folosesc eu nu-i aceeași cu limba detractorilor de neam, care, mai ales în decembrie și-n ianuarie, de Marea Unire și de Mica Unire, ne vor un viitor de „oameni de nicăieri”, cum avertiza Iorga, dar și Brătianu, Giureștii, Florin Constantiniu, Dan Berindei, Gh. Buzatu... Oameni care vor să scape de identitate se găsesc destui.

Parantetic spus, *neam*, scrie-n DEX, vine de la ungher. În DEM – Budapesta, scrie că *nyam* apare în texte maghiare la 1881. Dar în Codicele Voronețean (1560) și în Palia de la Orăștie (1581) cuvântul era deja apărut. Cât despre globalism, o să-i spun ca Nichita Stănescu, în alt context: „un



copac pe roți”, o anomalie.

Recapituliez refuzurile lui Cuza:

În 1849, sub domnitorul Mihail Sturdza, îndeamnă la rezistență, ca „să deschidem un viitor nației noastre. Români! Astăzi toate națiile învie, trebuie să învie și a noastră” (cuvânt la Hotelul Petersburg, 27 martie/8 aprilie, 1848).

Arestat, exilat la sud de Dunăre, Cuza fugă de sub escortă, ajunge la viceconsulul englez de la Brăila, apoi participă la marea adunare națională de pe Câmpia Libertății de la Blaj (3-15 mai 1848); 40 de mii de țărani din toată Transilvania erau acolo, vrând să lupte.

Sub Grigore Al. Ghica, unionist, e vornic, dregător incoruptibil; când Ghica e înlocuit de Th. Balș, antiunionist, demisionază din post.

Nicolae Vogoride sau Vogoridis (antiunionist) îl numește, în martie 1857, pârcaș de Covurlui, îl face maior, dar Cuza demisionază pentru că acest caimacam falsificase listele electorale pentru alegerile din Adunarea ad-hoc a Moldovei. Și uite că s-a găsit o eroină salvatoare. Cocuța Conachi Vogoride, unionistă, știind că soțul ei falsificase votul pro Unire al Adunării ad-hoc, a sustras corespondența lui Vogoride cu Poarta Ottomană și cu Imperiul Habsburgic, care îl asiguraseră pe caimacam că-l vor câștiga domn dacă împiedică Unirea. Costache Negri, fratele ei, a trimis documentele la ziarul „L' Etoile d' Orient”, din Bruxelles. Presa nu abandonase al ei rost, ca-n zilele noastre. Ar fi trebuit ca fotografia Cocuței Conachi să se afle în primul manual postsocietălist, nu fotografia teastei Esca. Iar șirul de anamorfoze (cum le spune deformărilor Theodor Codreanu, refuznic hotărât al ideilor

primitive, într-o carte grea) era, atunci, abia la început.

Ce-ar mai fi de spus? Hoție, abuzuri, corupție? Nu, n-au mers la Cuza.

În 5 ianuarie, 1859, Iași, Cuza ales domn al Moldovei; 24 ianuarie, București, Cuza ales domn al Munteniei. Ales și nu numit. Când a fost ales domn al Moldovei, Cuza era hatman, adică era comandant al oștirii moldave. Kogălniceanu rămâne memorabil: „pe tronul lui Ștefan cel Mare s-a reinălțat însăși naționalitatea română.”

Un „istoric” sau ce-o fi, știe el, de la Mozes Gaster, că Mihail Kogălniceanu ar fi spus camarilei: „Hai să luăm și noi, că aștia fură tot!” Mozes Gaster fusese scos din România (greșală regretabilă) la 29 de ani. A ajuns la Oxford, nu i-a mers prea rău, dar a făcut destule observații tot regretabile despre români și defectele lor congenitale, mai ales despre fostul prieten Kogălniceanu. Mă întreb ce-or fi furat oare Alecsandri, Costache Negri, Alexandru Moruzi. Cât despre Kogălniceanu, a propus ca miniștrii să nu ia salarii de niciun fel. Nici „speciale”.

„Cuza a fost, scrie Dan Berindei, un patriot, nu în vorbe, ci în fapte.” Ne-a adunat în hotare unice, pe care le nega Ion Iliescu emfatic, în ianuarie '90: „România nu mai are granițe!”

Acuratețe istorică? Sunt presari deghizați în experți, din categoria mercenari, care ne arată imaginea (falsă) a Micii Uniri. Și, cum propagarea ideii Unirii e acum caducă, primitivă, conservatoare, idealul național nici atâta, România ideală nici atâta, iar ei nu mișcă-n frontul globalizării, li se pare mai profitabil să strige „Jos Cuza!”, în titlu de cotidian.

Separatiștii iașiști susțin că Moldova a fost jertfită de dubla alegere a lui Cuza, nemaifiind capitală. Că Al.I. Cuza a slujit timp de 7 ani România în numele interesului național nu mai contează.

Sub sigla Institutului „A.D.Xenopol”, A.Cioflâncă (*Vârstele Unirii*) merge pe tema dezavantajelor Unirii Principatelor, justificându-i pe antiunioniștii Asachi, C. Negruzzi, N. Istrate. (Ultimul citat e nume de stradă în Iași. L-a înlocuit pe Pușkin). Un sprijin îi vine de la N. Șuțu, care prognoza că legea muntenilor îi va *absorbi* pe moldovenii „ca un popor cucerit”. Gherman vrea și el Transilvania lui. Orban, cu fularul Ungariei Mari în gât, e ospesit de Iohannis. O statistică grăitoare, publicată de profesorul Ion Coja: la 1 decembrie 1918, în Ungaria erau 500.000 de români. Azi, 30-40 de mii. La 1 decembrie 1918, în România viețuia un milion și jumătate de maghiari; în 1 decembrie 1989, două milioane de maghiari. Ofensiva maghiarizării românilor a fost încununată de succes. Și umblă vorba că Orban, care se pricepe bine să țeară ițe, ar vrea din nou stat dualist.

Acceptăm arborarea steagului secuiesc în „Țara Secuiască”. A cui țară? Iar guvernerul, deloc solidar cu interesele României, a vrut hub pentru ucrainenii, deși manualele ucrainene îi prezintă pe români ca ocupanți ai sudului Basarabiei și nordului Bucovinei. Ce contează pentru Zelenski Sfatul Țării din 27 martie 2018, votând Unirea Bucovinei cu România, „necondiționată și pe vecie”? Pe președintele nostru îl doare-n hartă. Tace și nu face.

Nu le place onora și altora, însă simbolul Unirii e Cuza, bărbat politic de răsruce. Acum e mai greu să afli bărbați de stat inteligenți și cu „brațe de țarie”. Cât despre femeia politică rromână, ca s-o descriem ne-ar trebui ironia sarcastică a lui Eminescu și a lui Caragiale, la un loc. Toleranța noastră privind tripleta Gorghiu la Justiție, Deca la Educație, Turcan la pian, pardon, la Cultură începe să fie ridicolă.

După plecaciunea la președinte, care a dat de lucru caricaturistilor și epigramiștilor, muma erorilor din învățământ nici că bagă-n seamă că școala, facultățile de Istorie duc un lung război cu ființa națională, în numele nefastei *historical correctness*. Cultul eroilor a ajuns temă-tabu, se practică alt cult: al erorilor.

Cui îi pasă că memoria identitară, odată amuțită, se reîmprospătează greu? Lui Mircea Platon, cu siguranță, v. *Deșcolarizarea României. Scopurile, cârțile și arhitectii reformei învățământului românesc*, Ideea europeană, 2020.

Și pentru că pe Google, pe Facebook, pe te miri unde (a aflat chiar și o americană și m-a certat), apare des știrea falsă sută-n sută că așa fi membru AUR, deși am dat numeroase dezmințiri că nu fac parte din niciun partid politic, rolul scriitorului fiind cu totul altul, declar că m-aș înscrie numai în UAU (Uniunea Apărării Unității). Nu există încă.

„În Unire stă puterea!”

Un luptător pentru UNIRE: Alexandru Vaida-Voevod (II)



În jurul „Tribunei” s-au coalizat scriitorii de talent din toate provinciile și sectoarele scrisului, iar rubricile de informații aduceau reportaje și interviuri, „scrieri” din principalele capitale ale Lumii. De la Paris, de unde veneau colaborările lui C.R. Bernhault, iar de la Roma, cele ale lui Pompiliu Robescu (care mai semna și I.T. Alian), cele ale lui Victor Eftimiu și Corespondent, complinindu-se cu cele din București și Budapesta, dar și din alte centre culturale ale lumii. În urma acestor reportaje de la fața locului, informația vehiculată de ziar era una din cele mai bogate și mai precise, comunicată într-un stil atrăgător. Gazeta dispunea de rubrici speciale pentru roman foilet, de traduceri variate și interesante, de dări de seamă privind activitatea principalelor societăți literare și culturale, de cronici și știri mărunte. Această adevărată mașină de informații a primit prin anii 1909-1912 o adevărată infuzie de noi talente, dar și articole de opinie foarte combative, prin care tinerii judecători ai procesului politic voiau să corecteze câte ceva din greșelile prin care au trecut tactica și strategia PNR. Această nouă generație a inteligenței românești nu mai dorea minciuna legată de tratativele periodice cu guvernele maghiare, a crescut cu articolele lui Slavici, Broște și Mangra, pe care tinerii îi vor refuza la un moment dat. În paginile ziarului lui Ioan Russu-Șirianu se plămădește terenul pentru noi schimbări, mai radicale și mai hotărâte. Cartea lui A.C. Popovici, care câștigase în Transilvania nenumărați aderenți, între care se număra și Al. Vaida-Voevod, era considerată de grupul acestor tineri o frumoasă amăgire, pe care Il. Chendi o persiflase cu destul talent, asemănând-o cu un fel de pod imaginar peste Atlantic, ei voind ruperea totală de colaborarea cu maghiarii și austriecii. Punctele lor de vedere sunt priticocite și în laboratorul „Sămănătorului” și al altor orientări bucureștene. Această direcție publicistică a fost privită cu îngrijorare de grupul de „bătrâni” din fruntea PNR, care vedea cum o bună parte din opinia publică transilvăneană e cucerită de noua atitudine. Pentru contracararea liniei „dure” promovată de aceștia, s-a găsit soluția de a se înființa o nouă gazetă de partid, care să reflecte linia oficială a PNR. E vorba de ziarul „Românul” pus la Arad sub conducerea lui Vasile Goldiș. Faptul a stârnit reacții prompte din partea tribuniștilor, ajungându-se la riposte și polemici deschise, și chiar la declarații ale taberelor susținătoare. În numele intransigenței și radicalității, tribuniștii au reacționat cu articole, comentarii și replici de o forță combativă ieșită din comun, care a și făcut să crească miza eliminării ei din viața publică. În scurt timp, paginile „Tribunei” au adăpostit câteva articole memorabile ale lui Goga, unele îndreptate împotriva lui Vasile Mangra (*Un fals Cortolan*), altele împotriva lui Ioan Slavici (*A murit un om: Ioan Slavici*), repudiind vechea meteahnă a politicii românești de a crede că Austro-Ungaria e capabilă de a înteprinde ceva pentru cauza noastră. Or, Goga a încercat în acești ani să spulbere mitul „bunului împărat”, să lichideze sechelele dinasticismului nostru, încercând să acrediteze ideea unei rupei totale de mecanismul sterp al dualismului, să trezească la realitate clasa politică românească în vederea unei schimbări radicale de atitudine. Unele din criticile sale și ale colaboratorilor săi au vizat și atitudinile mai generale, practicate la nivelul cel mai înalt în PNR, ceea ce a stârnit o reacție pe măsură. Cum era firesc, s-a produs o strângere a rândurilor celor vizati și, în numele respectării disciplinei de partid, cei tineri au fost chemați la ordine, fiind tratați ca niște răzvrătiți. Nucleul dur al PNR și-a definitivat pozițiile, orientându-le spre obiective esențiale cum ar fi cel al interesului general comun, al nevoii de unitate pentru combaterea atitudinilor dușmanului principal, care nu era altul decât statul maghiar unitar. Obiectivul acesta trebuia să aducă sub același steag toate forțele și nu să le răzlețească. În cele din urmă, acest punct de vedere a fost împărțit și de către principalii sfătuitori ai românilor de dincolo de munți, în așa fel, încât aceștia au primit întăririi serioase și până la urmă punctul lor de vedere a avut câștig de cauză. Pentru a slăbi grupul tribunist, cei din fruntea PNR au operat și o revizuire a fondurilor și partenerilor economici ai „Tribunei”, legate de tipografie și de grupul de mandatar ai acesteia. Cei din jurul lui Goldiș și Vaida-Voevod au reușit să-l scoată din combinație pe Oncu, astfel că baza materială s-a subțiat considerabil, influențând și atitudinea altor mandatar tribuniști. În aceste condiții, tinerii „oțeliți” s-au văzut puși într-o situație delicată, sistarea „Tribunei” fiind o chestiune iminentă. În această situație, ei au revenit la sentimente mai bune, acceptând să intre în negocieri cu conducerea PNR. Împrejurările în care au avut loc tratativele a fost explicate parțial de către O. Goga în cartea sa *Ce e Tribuna zilelor noastre* și de Roman Ciorogariu în volumul *Spre prăpastie*, care au vizat detalierea punctelor de vedere ale tribuniștilor, în timp ce în numele adversarilor lor a răspuns Al. Vaida-Voevod prin broșura *Tisza, Mangra și „Tribuna”*, în care numele poetului Goga era menajat, el fiind invitat la modul elegant la o revizuire de atitudine. Chiar dacă în jurul lui au făcut zid cei mai buni condeieri ai momentului, cum ar fi Ilarie Chendi, Sextil Pușcariu, Ion Agârbiceanu, Ion Montani, Sever Bocu, C-tin Bucșan, Eugen Goga, Roman Ciorogariu, N. Oncu etc., poetul a înțeles că e cazul să revină la sentimente mai bune față de conducerea legală a PNR. Așa-zisa criză a „Tribunei”, în care s-au implicat și cei din Regat, a luat sfârșit prin tratativele de împăcare conduse de C. Stere, astfel că drumul spre conciliere a fost în cele din urmă găsit. Conflictul s-a încheiat în cele din urmă cu suspendarea „Tribunei” și cu trecerea majorității redactorilor ei în echipa „Românului”. Beneficiarul acestei confruntări între generații a fost directorul „Românului” de la Arad, Vasile Goldiș, ale cărui acțiuni au crescut și, odată cu ele, și gruparea arădănească a partidului, așa cum s-a putut vedea și cu ocazia războiului și a pregătirilor pentru Marea Unire. I-au stat alături în acest răstimp majoritatea deputaților, în frunte cu Vaida-Voevod, Iuliu Maniu, Ștefan Cicio-Pop, Ioan Suciu și Aurel Lazăr. Până când a trăit Franz Ferdinand, Vaida a condus oarecum din umbră mișcărilor elitei politice românești transilvănene, asigurând o contrapondere la ascensiunea Budapestei, dar, odată cu moartea moștenitorului tronului, cu intrarea românilor în război pe fronturi diferite, nexul causal care îi susținea politica în favoarea unei Austrii Mari și-a pierdut oarecum obiectivul, fiind a doua mare lovitură dată grupului de la Belvedere după moartea lui Karl Lueger, primarul Vienei. Sunt anii în care lui Al. Vaida-Voevod i se

limpezesc tot mai mult opțiunile, atașamentul său față de cauza generală românească devenind sincer legat de pozițiile unui declarat primat al românilor din Regat. La rândul lor, Octavian Goga și Vasile Lucaci au trecut în țară, alăturându-se deschis propagandei pentru Antanta, în timp ce grupul lui Teodor Mihali, Vaida, Iuliu Maniu a rămas neabătut pe poziții, încercând să păstreze direcționarea opiniei publice transilvănene în direcția cea bună a rezistenței la ofensiva de maghiarizare. E momentul în care rolul de „doctrinar” al partidului trece tot mai mult în seama lui Vasile Goldiș, cel care redactează în acești ani un număr impresionant de memorii bisericești și nu numai, rostindu-se de asemenea prin articolele publicate în „Românul” asupra chestiunilor esențiale ale politicii românești. La rândul său, Vaida a fost prezent cu colaborări de importanță majoră în vechiul organ de publicitate de la Brașov, „Gazeta Transilvaniei”, denunțând public metodele tot mai sofisticate prin care statul dualist a creat zeci de stavile în fața populației nemaghiare pentru a se dezvolta și afirma în conformitate cu programul național anunțat. Pentru Vaida-Voevod era limpede că politica maghiară de opresiune a dobândit în anii guvernării Tisza caracteristicile unui adevărat stat polițienesc, care controla totul prin jandarmerie și aparatul funcționăresc. Într-un comentariu al „Gazetei Transilvaniei” din 1913, care avea ca titlu *Deputații noștri asupra situației*, Teodor Mihali și Vaida-Voevod au făcut mărturisiri cutremurătoare privind modul în care politica maghiară a acaparat toate mijloacele economice, școlare, ecleziastice, jurnalistică în mâinile sale, eliminând încet-încet mai toți funcționarii nemaghiari din sistem, barând sistematic orice promovare administrativă a lor, prin introducerea unor legi tot mai restrictive și mai reacționare. În consecință, s-au oferit drepturi discreționare jandarmului de a controla la fiecare pas viața satelor românești. În articolul amintit se afirmă deschis: „maghiarismul din Transilvania este tot din visteria statului subvenționar, țărânul primind de la oul de găină până la pâ-mântul colonist, totul de la stat, industriașul primind mașini, fiul de gentry maghiar, de țară și de industriaș, lefuri de funcționari superiori, de impie-gați, iar fiii lor, burse. Iar noi, românii, am fost total împiedecați în evoluția noastră firească, statul punând mii de piedeci rafinat născocite în calea dezvoltării noastre culturale, economice, sociale și politice. Noi, gândindu-ne la trecut, nu am avea de ce să plângem nimicirea constituției ungare, căci această constituție, în realitate, nu a servit deținătorilor forței publice din Ungaria de altceva decât de o draperie luxoasă și de un paravan falacios, în dosul căruia ei ascundeau, în fața lumii culte din străinătate, cruntul absolutism dezlănțuit în contra poporului nostru și în contra celorlalte popoare nemaghiare.” Speranța celor doi oameni politici români era doar căderea acestui regim, „născut din fătul nelegiuit al corupției și al brutalităților presiunii oficiale, sprijinite de baionetele și gloanțele jandarmeriei.”

Trăind atâta vreme în mijlocul luptelor politice din Ungaria, Al. Vaida-Voevod a reușit să cunoască ca nimeni altul politica de stat maghiară, bazată în cea mai mare parte pe manipularea opiniei publice, cu argumente aparent democratice, dar în fond profund reacționare. Acest mod perfid de a ieși în presă cu declarații false este surprins cu extraordinară acuitate de el în paginile memoriilor sale. Iată cum caracterizează el această crudă realitate a unei politici bazată pe o discrepanță uluitoare între aparență și esență. Chiar dacă a mai năzuit în credința că Austria ar putea schimba cursul acestei politici (a se vedea articolul intitulat *Jos Austria perfidă!* din „Gazeta Transilvaniei” din 3 octombrie 1913), criticile sale îndreptate împotriva statului dualist se înmulțesc, dovadă intervențiile sale tot mai dure din cadrul parlamentului. O revenire la principiul „Prin noi înșine!” domină optica politicii românești din preajma Primului Război Mondial. Dările devin exorbitant de mari și canalizate exclusiv asupra populației românești de la sate, căreia i se interzic drepturi vechi câștigate, cum era pășunatul de iarnă din România, dar și alte multe probleme care duc la adâncirea crizei lui economice, silind populația la emigrare, la ținerea în frâu a autorităților pentru politica de colonizare, de desființare a școlilor și de maghiarizare forțată. Restângerea drepturilor comunităților românești merge mână în mână cu mari piedici puse în calea tinerilor români care vor să studieze, cu șicane privind folosirea limbii materne în viața publică, cu smulgerea de pe pieptul fetițelor sau din coșitele lor a simbolurilor având culorile naționale, cu arestări și maltratări fizice, perchezitii domiciliare, sfidarea sărbătorilor creștinești ale românilor etc., încât concluzia firească a fost: „Jandarmul este atotputernic și stăpân peste viața și moartea” acestora. Administrația și justiția statului maghiar era astfel dirijată ca să pună un fel de „muri chinezești” între populație și stat, fapt vizibil mai ales la alegeri care se soldau de obicei cu vieți omenești de țărani români pierdute. S-a ajuns până acolo ca în stațiunile balneare din Transilvania să nu se mai admită audierea de partituri românești, turiștii fiind mereu legitimați și controlați. Un exemplu eclatant în acest sens l-a constituit chiar cazul omului politic român Dumitru Filipescu, căruia i s-a interzis deplasarea cu automobilul prin Munții Apuseni, în timp ce soția lui Take Ionescu a fost condusă sub escortă la Deva și chestionată de poliție. Artiștii români aflați în turnee sunt arestați, ziarelor din România li s-a retras debitul poștal pentru Transilvania, încât viața românului a devenit tot mai grea. Declanșarea Primului Război Mondial a dus la mobilizări și trimiteri pe front, la arestări și condamnări în lagăre de muncă, încât până și Vaida a fost silit să se mute pentru o perioadă de timp în Elveția, spre a-și pune familia la adăpost, el însuși fiind urmărit sistematic prin fel de fel de agenți de filaj sau de influență, care depuneau cu regularitate rapoarte politice centrale privitor la atitudinile și deplasările sale, nu de puține ori acești agenți recurgând la măsuri de provocare, pentru ca prin apelul la o presă aservită să provoace acțiuni de compromitere. În memoriile sale, parlamentarul român ne oferă adeseori cazuri de provocări, cum au fost cele legate de mișcarea rutenilor din zona Sighetului sau Ujgorodului. Cu un fler deosebit, el a reușit să neutralizeze toate aceste înscenări, care puteau face mari deservicii cauzei românești. Un pericol real a însemnat, pentru vechea formațiune politică a elitelor transilvănene, cazul defecțiunii episcopului Mangra, care ambiționând mai mult decât îl puteau ține puterile, s-a lăsat ademinit de Tisza, și, pentru a obține scaunul de mitropolit de la Sibiu s-a pretat la un joc condamnat de trădare a intereselor naționale. Nedispunând de puterea de rezistență a lui Miron Cristea (care a fost purtat de șase ori până să i se valideze alegerea episcopală de la Caransebeș), Mangra a căzut în plasa politicii guvernamentale, semnând în „Gazeta Transilvaniei” articole de un servilism revoltător, care pledau pentru rămânerea a românilor transilvăneni în cadrele statului maghiar tradițional, care ne-ar fi oferit protecție și viitor politic „demn”. Și aceasta, în

conjunctura în care armata română, captivă în Moldova, își refăcea cu greu forțele, acelea prin care, ulterior, s-au dat lovituri de moarte armatelor Puterilor Centrale. Fără să ia aminte la suferințele ostașilor români folosiți de Austro-Ungaria drept carne de tun pe fronturile cucerite din Galiția, fără să ia act de legile dualiste aplicate cu maximum de severitate printre români, vocea lui Mangra a răsunat pur și simplu în deșert, nepunând influența în niciun fel dorința unanimă de luptă și acțiune comună cu frații din răsărit. Tendințele opresoare au mers până acolo încât au forțat mâna elitelor politice românești pentru declarații formale de fidelitate, care au solicitat la maximum inteligența și abilitatea conducerii PNR din Transilvania, de a ieși din ițele țesute cu multă perfidie de guvernanții maghiari. Dovedind clarviziune și atașament față de alegătorii lor, parlamentarii români, câți au mai rămas, s-au dovedit solidari cu interesele de bază ale propriului popor, fiind alături de aceștia în toate momentele dificile înregistrate de situația oscilantă a frontului. În momentul în care armata română de dincolo de Carpați a repornit ofensiva, a fost clar pentru toată lumea că imperiul dualist hibrid are zilele numărând, însuși Tisza căzând pradă politicii sale perfide. Replindu-se în jurul Comitetului Român Central Național cu sediul la Arad, fruntașii politici români au fost conștienți că masele largi aveau nevoie în acele momente de o îndrumare sigură și de măsuri imediate care să servească interesului național general. Este momentul în care reuniți în casa lui Aurel Lazăr din Oradea, cei prezenți au conceput acea faimoasă *Declarație de la Oradea*, elaborată la 12 octombrie 1918, prin care este dezavuat rolul parlamentului și guvernului maghiar în privința cauzei românești, arătând că interesele sale de acum încolo vor fi „încredințate numai unor factori designați de propria ei adunare națională”. Conectat puternic la evoluția evenimentelor, Vaida-Voevod a simțit că este nevoie de o desprindere totală de vechiul regim politic, formulând textul unei noi *Declarații*, pe care a citit-o în Camera la 18 noiembrie 1918, prin care anunța ruperea definitivă a românilor transilvăneni de structurile statului dualist. Cert e că în succesiunea de elaborate ale Consiliului Național Român Central, grupul arădian a deținut inițiativa. El va transmite presei la 2/15 noiembrie 1918 un prim comunicat privind organizarea adunării naționale de la Alba Iulia și a modului în care se face alegerea deputaților. Va fi urmat, la 22 noiembrie, de actul de convocare al marii adunări naționale de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, semnat de Ștefan Cicio-Pop, în numele Marelui Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania, publicând apoi, în numele Comitetului aranjat, și programul acesteia. T. Mihali va fi și el prezent cu o circulară, datată Dej, 3 noiembrie 1918 și intitulată *Spre orientare*, care, adăugându-se la circulara intitulată „Frați români!” a Comitetului Național Român și a Sfatului Militar pentru Alba Iulia, a reprezentat un moment important în mobilizarea românilor la adunarea de la Alba Iulia. Nu mai puțin revelatoare este *Chemarea* apărută în ziarul blăjean „Unirea” la 4 noiembrie 1918, care anunța epocalele schimbări care se anunțau la orizont și care începea cu propoziția „A bătut ceasul! După suferințe îndelungate, după jertfe supraomenești ce le-a adus neamul nostru a răsarit în sfârșit și pentru noi clipa sfântă a libertății. Frați români, bucurați-vă! Lanțurile sclaviei s-au prăbușit în tină și neamul nostru își înalță fruntea obidită de până acum și privește în jur de sine ca popor liber, ce singur are dreptul de a dispune asupra sorții sale. Lăudat să fie Dumnezeu popoarelor că ne-a învrednicit să ajungem această sfântă zi!” În ordinea elaborărilor apărute în presă mai amintim *Nota ultimativă către guvernul maghiar* și manifestul *Câte poazele lumii*, prin care sunt redefinite noile poziții.

A urmat impresionanta adunare populară de la Alba Iulia, unde fiecare conducător i s-a repartizat un rol anume. Președintele PNR, Gh. Goldiș a fost raportor, dr. Ioan Suciu a amintit rolul asociațiilor culturale și de femei, Jumanca pe cel al social-democrațiilor. Au mai fost discursuri Iuliu Maniu și Al. Vaida-Voevod, episcopii Demetriu Radu al Oradei, Ioan I. Papp al Aradului, Miron Cristea al Caransebeșului, care a dus cu el și o Rugăciune de izbăvire, apoi Iuliu Hossu a citit rezoluția. S-a ales Marele Sfat Național, s-au desemnat membrii Comitetului Dirigent și cei ai delegației care să înmănecze la București Regelui Ferdinand hotărârile adunării. Din această delegație a făcut parte și Al. Vaida-Voevod. Rolul avut de el în aceste momente hotărâte a avut darul ca atunci când șeful delegației românești la conferința de pace de la Paris, I.C. Brătianu, a părăsit Parisul, exasperat de obtuzitatea celor mari cu privire la chestiunea Banatului, Al. Vaida-Voevod a fost trimis să-i ia locul, alegerea sa fiind considerată drept soluția cea mai potrivită pentru sarcina pe care politica românească o avea de rezolvat în acele momente hotărâte pentru destinul nostru european. Memoriile sale ne vin în ajutor pentru a înțelege la justa valoare prestația sa de conducător de delegație, care s-a impus de la început prin eleganță și disponibilitate diplomatică. A ajuns la un modus vivendi cu Clemenceau, a reușit să medieze cu calm două din măsurile pe care cei mari voiau să le aplice României, a făcut bună impresie trecând cu înțreg anturajul său în rândul francmasoneriei internaționale. Se pare că a încercat să obțină de la Rusia Sovietică și o recunoaștere oficială privitoare la Basarabia, dar tocmai atunci a fost schimbat. Există dovezi că și guvernul bucureștean pe care l-a condus în anii 1919-1920, s-a pliat foarte bine pe dorința generală a momentului exprimată public prin dorința unanimă auzită în capitală, „să vie ardelenii”.

Politica lui Al. Vaida-Voevod poate fi caracterizată printr-un viguros pragmatism care nu l-a părăsit toată viața. Observațiile sale cu privire la starea politică în Transilvania, dar și la cele care vizează poziția României Mari sunt demne de atenție, iar rolul său în mișcarea de eliberare și emancipare socială și politică din Transilvania a fost unul esențial, unul care l-a impus pe un loc frunțos în conclavul liderilor transilvăneni activi în procesul de făurire a României Mari. Se numără printre puținii membri de frunte ai acestui grup care a avut șansa să facă politică la nivel înalt în România interbelică și să consemneze în cele trei volume de memorii o experiență politică cu adevărat reductibilă. Drumul vieții sale este drumul unui învingător, dar al unui conștient de misiunea ce-i revine în cadrul politicii naționale, ca unul care n-a făcut abstracție de greutăți și obstacole, pe care a știut să le depășească și să iasă de fiecare dată la liman, făcându-le față cu inteligență și putere de luptă. Detaliile și semnificațiile confruntărilor înregistrate vin să aducă o notă de autenticitate și rafină analiză politică a epocii convulșionate care a luat sfârșit odată cu Marea Unire. Or, el a fost un pionier magistral al acesteia.

G. Călinescu și literatura de călătorie propagandistică (1)



Motto
„Istoria este o ironie în mers”
Cioran

După doi ani urmați în deceniul trei al secolului trecut, ca bursier, la Școala română din Roma (Accademia di Romania), incursiunile lui G. Călinescu în Italia încetează brusc. Deși născut doar cu trei ani în urma autorului *Romanului adolescentului miop*, tânărul G. Călinescu nu avea nimic din pasiunea drumețiilor ori cercetășiei pe teren (*Scouting for Boys*), precum tânărul Mircea Eliade... Interesul scriitorului pentru deplasări și vizite oficiale (doi termeni mai potriviți în cazul acțiunilor lui deambulatoare externe decât *călătoria*) i s-a trezit de-abia în deceniul cinci, odată cu venirea la putere, sub protecția tancurilor sovietice, a comuniștilor. Ei au înțeles habitudinile clasei sale și revărsările personale de umoare, ei l-au provocat, l-au tras după ei și l-au manevrat, mai mult decât ar fi crezut. Urmare expresă a campaniei de presă susținută în paginile ziarului *Națiunea*, organ al Partidului Național Popular, al cărui director impus de comuniști era, campanie dusă împotriva liderilor „partidelor istorice” (Constantin Titel-Petrescu, Brătienii, Iuliu Maniu...), comuniștii îi vor recompensa strădaniile, incluzându-l între membrii delegației oficiale ce va face o vizită de prietenie în URSS, între 1-21 noiembrie 1946, cu ocazia celei de a 29-a aniversări a Revoluției bolșevice. După cum se poate înțelege din paginile volumului *Kiev, Moscova, Leningrad* (Ed. pentru literatură și artă, 1949) autorul *Enigmei Otiliei* călătorește cu acest prilej pentru prima oară în Uniunea Sovietică (va reveni, într-o călătorie de studii (!), între 30 martie – 9 aprilie, 1958 și, din nou, în noiembrie 1961). „Prejudicatul irațional, cu care am plecat, scrie el cu tălc în mica *Prefață* (...), era că acolo se petrece un fenomen care nu e «posibil», ci numai existent printr-un paradox. [...] De aceea, fără a mă coborî la amănunte, dar și fără a generaliza, am construit (în *jurnalul de călătorie pomenit*, n.n.) o impresie asupra vieții sovietice, demonstrând posibilitatea pentru un om de aici (din România, n.n.)..., de a-și continua existența fără nici o surpriză într-o lume cu desăvârșire reală și posibilă”.

În considerații ce apelează metodic la exagerări evidente, altminteri, cu un gen de retorică sui-generis, ingenios jucată, G. Călinescu dorește să acrediteze din capul locului ideea că fenomenala, incredibila, nemaipomenită viață a locuitorilor în noul regimul politic sovietic poate constitui oricând, potrivit convingerii sale, un model demn de urmat pentru concetățenii noștri. Cu o vorbă lansată în acele vremi de acolii trupelor de ocupație rusești cantonate în țară și dragă lui G. Călinescu: *celor nelămuriți le arătam calea, pe cei ce se opun îi obligăm*, „există în Rusia, scrie G. Călinescu fără nicio tresărire, și «mare» și «mic», însă «micul» e «bolșoi»!». Privite, printr-o atare prismă, continuă G.C., „îndrăznesc să afirm că poporul sovietic posedă un apriori spațial deosebit de al nostru, că el vede lumea după o categorie calitativ superioară (zic calitativ, fiindcă, formal, în spirit kantian, nu este decât un singur spațiu...). Același lucru se petrece, gândesc, și în ce privește timpul. André Gide (*evident, cel din etapa contestatară*, n.n.) crede a constata la cetățenii din URSS o anume indolență. G. Duhamel la fel. În mișcarea imediat practică n-am observat, ca să fiu drept, acest fenomen, ba dimpotrivă am rămas impresionat de exactități. [...] *Noi, românii, suntem adevărații leneși, niște leneși agitați, făcând gesturi mărunte care induc în eroare* (s.n.). Rușii au o aparentă «lentitudine» corespunzând noțiunii lor de timp, fiind în realitate foarte activi, foarte constructivi, industrioși”. G. Călinescu nu stabilește dicotomic chiar din această fază a scrierii sale diferențele dintre regimul socio-politic sovietic, având în spate 29 de ani de exercițiu marxist-leninist și stalinist, și cel românesc aflat încă la început de drum, sub steaua călăuzitoare în cinci colțuri; un regim, din păcate, încă tribut, la momentul respectiv, în opinia sa, politiciii *mărunte* a unor actori precum un Iuliu Maniu, „un rac hieratic uriaș cu mișcări negative”, de la care „nu învățăm nimic pentru că el n-a pus niciodată mâna pe marea cârmă a statului...”. Aș dori să-l văd evocând viitorul, visând pe țăranul de mâine, consolându-se la imaginile monumentelor noastre viitoare. Aș mai dori să știu dacă crede că trebuie să ne înmulțim sau să stăm pe loc, să ne tragem la sate ori să ridicăm cetăți uriașe” (G. Călinescu, *Hieratismul d-ului Maniu* în *Națiunea*, 8 aprilie 1946).

Cu pupilele dilatate, din mijlocul fenomenului sovietic,

G. Călinescu transmite conaționalilor săi că Moscova, ca și Roma, se ridică pe șapte coline și Kremlinul (sediul Sovietului Suprem) poate fi socotit Vaticanul ei. „Cunoașteam înainte un popor rus extrem de smerit și pravoslavnic. [...] Guvernul (actual) nu stânjenește credințele, se poartă însă obiectiv, fără a accepta demonstrațiile clericale în viața pozitivă a statului. Superstiția a dispărut... Rezervele fondului religios se mută în alte direcții, în admirația pentru marii bărbați ai Sovietelor. Altfel spus – obs. mea – „cultul eroilor” fâuririi societății comuniste totalitare e singura religie în URSS. Astfel pretutindeni am întâlnit ghivece de flori la baza simulacrelor marelui Stalin. ...sculptura e mai proprie spiritului rus, decât pictura. Temperamentul patetic al omului sovietic, solemnitatea, dignitatea grandioasă, acestea se pot traduce mai bine în marmură decât în ulei. [...] Numărul de busturi și monumente ce se află și azi în Uniunea Sovietică este foarte mare. Întâi, bineînțeles, se fixează figurile lui Lenin și ale marelui Stalin. Primul, puțin la trup, e înfățișat mai ales în mișcări oratorice. Mareșalul Stalin cu figura lui paternă și esențial picturală slujește pentru statui grandioase”.

Venit de la București cu tezele doctrinare ale lui Jdanov parcurse temeinic (– „intellectualul” din CC al PCUS, cum era supranumit Andrei Alexandrovici Jdanov, ca prim acolit al lui Stalin, era în 1946 nu numai principalul ideolog al partidului bolșevic, dar și cel mai important artizan al idolatrizării



„tătucului”!), prin atașamentul manifest al scriitorului român față de cultul personalității eroului revoluționar, simbolic omniprezent în agora spațiului sovietic pe tot parcursul reportajului, în ciuda unei duplicități recurente și a unui anabolism incert, specifice lui Călinescu, autorul *Bietului Ioanide* (eboașă primă a romanului datează chiar din această perioadă) lasă o mărturie irefutabilă a crezului său de *intellectual alienat* (Czesław Miłosz) în socialismul și comunismul dictatorial de tip sovietic (*am fost la mormântul lui Lenin*, scrie el profund tușat în ultimul capitol al cărții, *cu invitație specială*). Nu e nevoie de mai mult pentru a lua act fără dubiu de simpatia, admirația și adeviziunea acestuia soi nou de scriitori români față de regimul sovietic, un bloc politic totalitar, ale cărui decizii, luate *tale quale*, din păcate, nu vor fi niciodată nici măcar privite critic, necum să fie infirmate, așa cum s-a întâmplat în cazul atâtor și atâtor intelectuali și scriitori francezi (vezi chiar și Henri Michaux cu *Un barbare en Asie* (1933), de pildă; sau cum o face abrupt, dincolo de fruntarii, conaționalul nostru Panait Istrati în *Confession pour vaincus* (Confesiunea unui învins). În plus, de luat aminte, foarte dur cu românii (niște „împleciți”, ai căror copii (vai!!!) văd „critic, uscat”, spre deosebire de cei sovietici care „au marele dar de a vedea decorativ și feeric”!), scriitorul nostru polemizează deschis de la un capăt la altul al cărții chiar cu apostazia antitotalitară a unui Gide sau Duhamel...

„Ceea ce pot să afirm cu tărie, pentru cine își mai închipuie că în URSS se fac «experiențe», scrie G Călinescu, este că *totul merge ca pe roate* (s.n.) în chipul cel mai firesc”. „Rusia construiește masiv și nu cunoaște miniatura” (p. 72). „Șiruri întregi de palate, printre care locuințe pentru academicienii, repetă în felurite variante balcoanele-loggia” (p.75).

„Ceea ce se tipărește azi în Uniunea Sovietică e adesea perfect și cu cea mai pură linie clasică” (p.102). Într-un colhoz de lângă Moscova „ni s-a împărțit că într-o familie care luca cu patru persoane, cumulând deci zile de lucru, zise și norme (!!!), căpătase în bani 30.000 de ruble și 16 jumătate tone de cartofi și legume” (p.105). În magazinele comerțului de stat, „închis și deschis”, se găsesc de toate, de la articolele de toaletă, de calitate („spre deosebire de produsele respective de la noi, mistificații lamentabile cu miros de petrol”), până la produse alimentare de oarecare lux culinar: „conserve (piramide întregi), mezeluri, brânzeturi fermentate, caviar, icre de Manciuria, batog, somn afumat, bomboane de ciocolată, licheuri etc.” (p.108). Ce salarii primese sovieticii și „cât costă toate acestea?” (p.113) „... un cântăreț de operă din Kiev ne-a declarat că câștigă personal 3.000 de ruble, la care se adaugă salariul soției și unele venituri întâmplătoare. Și-a putut cumpăra un automobil cu 5.000 de ruble. Academicienii primesc 15.000 de ruble. În general, 4.000 de ruble e un salariu mare și cred că suma de 2.000 de ruble poate fi socotită mijlocie. [...] Salarii duble familiale, premii, beneficii în colhozuri, belșug de articole elementare și ieftinătatea costului de viață la comerț închis au adus o sporire a avutului personal” (pp 113-115).

Fără să se considere neapărat, cum ar fi fost normal, după tot ce scrisese, un agent de propagandă al regimului politic sovietic, deși cartea în miezul ei consfințește în acest sens, fără de tăgadă, un act de adeziune politică inbranzibil din partea scriitorului român, sub acoperirea unui jurnal de călătorie cu vagi descrieri de locuri istorice, muzee, universități, opere de for public, viață economică și politică, mentalități și obiceiuri, obiectivul scrierii lui G. Călinescu, *pour lui-même*, pare a fi în mod cât se poate de clar discreditarea, printr-o comparație cu totul aberantă și neavenită, a regimului politic tolerant și democrat de la București, tutelat în pragul alegerilor electorale din 19 noiembrie 1946, în situație de criză, încă de Regele Mihai I, scrutin masiv fraudat, după cum bine se știe de către comuniști, cu spijinul masiv al Comisiei Aliate (Sovietice) de Control și al organelor de represie ale Ministerului de Interne condus de Teohari Georgescu. Un joc otrăvit pe care, deloc naiv sau neinforma, Călinescu îl susține cu tărie, așteptând momentul potrivit pentru a culege roadele...

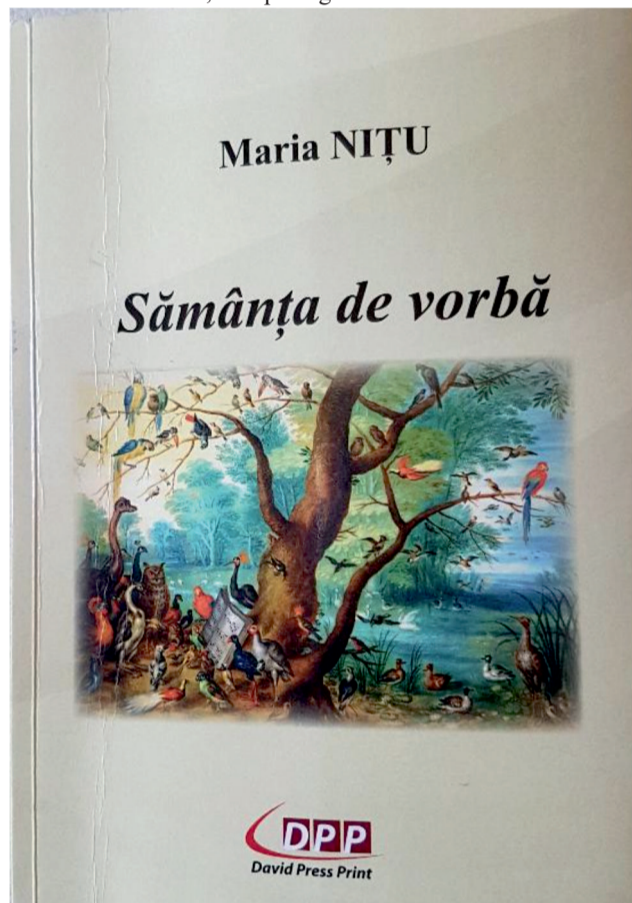
Sub nici un motiv și sub nici o formă, *Kiev, Moscova, Leningrad* nu poate fi considerată o carte (*gratuită*) de călătorie în genul, să zicem, *Imaginilor italiene* (1933) pline de pitoresc ale lui Tudor Vianu. Ea nu are, o spun aici răsפicat, nici măcar un dram din *entuziasmul* pe care i-l trezește în suflet rafinatului estet Tudor Vianu anvergura spațiului roman (Veneția, Florența, Ravena, Asissi, Tivoli etc), un paradis spiritual plin la orice pas de o densă și sublimă reverberație poetică a nașterii și trăirii plene de către călător a bucuriei multiplelor conexiuni socio-culturale ce se pot naște în chip fericit în imaginație. Înveștăntată într-o copertă, cum era de așteptat, colorată violent în roșu, dar nu asta e principala problemă, *Kiev, Moskova, Leningrad* nu poate fi comparată, vai, nici măcar cu *Olanda* lui Sadoveanu din 1929, o carte de călătorie, ce-i drept, ratată, dar onestă, înfiripată aproape fără nici un gând deliberat sau în posesia vreunui ghid de voiaj al locurilor, sub imperiul impresiilor directe notate în fugă; mai mult, publicată forțat, cum scrie autorul ei, de dragul sau „din pricina d-lui inginer Agripa Popescu”, un compagnon, vom adăuga noi în sprijinul documentării eventualului cititor de astăzi, complet îndrăgostit de șartul de povestitor indicibil al reputatului scriitor...! G. Călinescu nu a avut deloc sensibilitatea „romantică”, venerația clasicistă și nici aplecarea aventuroasă (fie ea și de cabinet) de a scrie o literatură de călătorie în sensul cel mai curat sau măcar propriu al sintagmei. *Über alles*, logoreic și anarhic, stupid și lipsit de un minim spirit critic și aproape orice bun simț, el se ilustrează aici mai curând în ipostazul pehlivanilor propagandiști (recruțați, cum scrie Miłosz, din rândul *intelectualilor adaptabili, plini de entuziasm și o răvnă proaspăt dobândită*), capabili fără urmă de rușine să dea lecții, *de nihilo, nihil* (mințind și inventând, adică), „adversarilor neinstructuiți filozofice” despre visul de aur al... etc., etc. Urmărind numai succesul și succesul personal („Comunismul e un cal bun. Poți ajunge departe cu el”), un asemenea tip de intelectual nu face decât să îngroașe rândul celor ce susțineau *hegemonia unui singur popor*, situație în care *țara lor urma să devină o provincie a imperiului, guvernată prin edicte de la Centru* (Czesław Miłosz, *Gândirea captivă*, Humanitas, 2008).

Ștefan Ion GHILIMESCU



Semințele ghiduse ale Măriei Sale

Maria Nițu, olteanca bine și de mult așezată în frunze ca orice bănațean care se respectă, scrie poezie, proză scurtă, eseuri, cronici literare, *prozopoeme* și *alte farafastăcuri*. De data aceasta, ne oferă nu un *farafastăc*, ci un soi de *poveste a vorbei**, mai aproape, dar nu prea aproape de eseu, amintindu-mi de „Povestea vorbelor”, cea „istorie secretă a limbii române”, din 2007, a profesorului Ioan Adam. Parcă mai aproape de *roman*, cum îi zice în prefață, cam în treacăt și între ghilimele, Cornel Ungureanu. Un roman ale cărui personaje – principale, secundare, episodice, pozitive, negative, întruchipând tipologii: trădătoarea coadă de topor (brand național, de!), patriotul Moș Miron (hei! nu strâmbați din nas, e destul că l-ați scos din manuale!) – sunt **vorbele** (cuvintele, *parole, parole*, dacă își mai amintește cineva de Dalida și de Alain Delon!), iar conflictul reiese din împletirea, alăturarea, nuntirea, ori dimpotrivă, din confruntarea lor, stârnind o delicioasă *gâlceavă a înțelepților* datorită de delicii filologice, de înfiorări estetice, de pantagruelice hohote de răs ori de



subțirimi satirice. Și de multe și amare teme de meditație...

Dacă ar fi să mai zdrăngănesc puțin coarda didactică a discursului meu, aş zice chiar că avem în față un *buildingsroman* – „roman care prezintă procesul de formare a unui caracter”, ca să citez definiția din DEX. Căci despre edificarea, formarea, făurirea, de-a lungul multor sute de ani, a **caracterului** limbii române e vorba. Din păcate, și despre degradarea ei. *Incrementa atque* (Doamne, apără și păzește!) *decrementa*...

Că Maria Nițu își scrie *romanul* într-o manieră neromanescă, ei!, asta e *altă mâncare de pește*. Ba nu, *asta* e adevărata poveste: maniera, modalitatea, felul cum scriitoarea-filolog spune istoria câtorva dintre multele expresii parte a *fağurelui de miere* care este (mai este?) limba română. Adică amestecul de bucurie, vioișie, ludic, tristețe, umor, indignare, satiră, imprecuație – „Sparanghelul ei de strategie pandemică, ruptă-n cur la vama Nădlac! Nădragul cui nu stă închis în casă!”... – din care germinează *sămânda de vorbă*.

Încântă ușurința cu care se și ne plimbă prin literatură, istorie (inclusiv cea a mentalităților), pictură, religie, imagologie, stilistică, lingvistică, film, muzică, geografie, folclor, onomastică... Uimește, în primul rând, nu bogăția informației, ci lejeritatea cu care autoarea se și ne plimbă din preistorie, din peșterile Altamirei, de pildă, până în *mall*-urile zilelor noastre, de la Machu Pichu la jocul de poker postdecembrist la care s-a pierdut herghelia de la Mangalia, prin lucrări de referință (precum cele ale lui Șăineanu, Coșeriu, Tiktin, Stelian Dumistrăcel, Cristinel Munteanu, Rodica Zafiu, Gr. Brâncuș), prin presa de ieri și *mass-media* de azi.

Fascinează facilitatea, îndemănarea, sprinteneala, agilitatea intelectuală cu care leagă ideile, înșirându-le ca mărgelele pe ață, în cea mai dezordonată ordine, sărind parcă prin pătratele unui imaginar șotron, de la un domeniu la altul, de la Platon Pardău la Richard Gere și Al Pacino, de la caii verzi ai lui Paul Gauguin la ursul Arthur (ăl ucis, în codrii României, de un prinț austriac, dacă vă mai amintiți), de la calendele grecești la rețetele de întreținere/infrumusețare ale împărătesei Sissi, de la fezandarea cârnii de vânat la literatura dialectală bănațeană, de la Horațiu la klingonienii din StarTrek, de la Mami Wata, zeitatea sirenă africană, la Homer, de la Grădina Zoologică din Londra anului

1800 la Nichita Stănescu, de la imprecuații la scrisori pastorale, de la învățăturile Sahaja Yoga la Michael Jackson, de la Esop la Codul silvic românesc din 1910, de la Târgul bucureștean al Moșilor la Jumbo Jet-ul american, de la Cantemir la Smiley, de la învățăturile și interdicțiile bunicii, moștenite de la străbunica și transmise nepoților („să nu pui pe foc coada de topor, că-i rău de dureri la încheieturi”) la finețuri etimologice ori hituri internaționale ș.a.m.d.

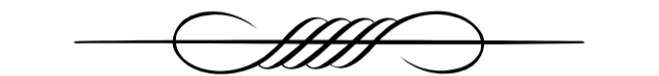
Fără ca aglomerarea de nume, titluri, fapte, legende, întâmplări, evenimente, citate să obosească, să plictisească, să deranjeze. Dimpotrivă, *pofta vine mâncând!* Și ce foame stârnete cartea Mariei Nițu!

Pentru că degeaba ne asigura mai ieri Jean Moscopol că *tot ce-i românesc nu piere*..., azi nu-l mai crede decât Tudor Gheorghe, căci pe zi ce trece vedem cum *pier* istoria neamului din programa școlară, tradițiile dintre obiceiurile poporului, expresiile din limbă, românii din țară... Pentru că limba de plastic, de tinichea sau de ce-o mai fi ea se lungește și se lățește precum pecinginea, sau, cum scria profesorul Ioan Adam, limba română se „împuținează”, „se mișcorează ca pielea de sagri a nechibzuitorului Raphael, despre care scria Balzac”, dar, mai ales, pentru că ultima frază a volumului Mariei Nițu („Tot ce-i neaoș, de la străbuni, e «trimis la plimbare», urși bătrâni, deh, haine vechi, ieșite din trend, outlet”) a fost premonitoare pentru revista („Pro Saeculum”) în care au apărut articolele sale sub genericul *Sămânda de vorbă*, cartea îmi aduce în minte tulburătorul poem al lui Mihai Beniuc: „Danseză ursul românesc/ Și blândă fiara fioroasă/ E mare ridicată-n labe/ Prin blana-i numeri coaste slabe/ Dar nu se lasă, nu se lasă./ Danseză ursul românesc./ De două mii de ani danseză./ L-au prins de pui în miez de codru./ Hei, codrul ăla-l tot visează/ Dar să mai scape nu e modru.” (*Danseză ursul românesc*)

Că, vedeți domniile voastre, nici codru nu mai e...

Rodica LĂZĂRESCU

* Maria Nițu, *Sămânda de vorbă. Cuibul unor expresii românești*, David Press Print, Timișoara, 2023



Liviu Antonesei: Ziua cea mai lungă sau Ziua și Veșnicia

Doar poeziei i se permite să manevreze cum vrea timpul, să-l sculpeze în geometrii convenabile sau să-l modeleze ca pe plastilină.

Să-l omoare și să-l învie după bunul plac. Să-l drezeze. Liviu Antonesei vine cu un proaspăt exercițiu de personalizare a *viătății* timp mai degrabă decât a factorului timp. El instituie protocolar posibilitatea generoasă a prelungirilor într-o competiție despre care s-ar crede că odată și odată va fi definitiv jucat. „Întotdeauna și încă o zi” (Ed. Eikon, 2023) presupune o alergare continuă și cu folos, sărind la nevoie prăpăstii și chiar secând râuri și mări dacă trebuie... „Poveștile filosofice apocrifce cretane, din AD 2021” se înscriu în registrul cu care ne-a obișnuit autorul, acela puternic marcat sentimental pe fondul arealului ultra-mitic. Poeme precum „Cele mai frumoase imagini sînt în vis”, „Visul labirintului”, „Ieșirea lui Zeus”, „Miracolul de la Spinalonga” derulează momente speciale în locuri așijderea – Creta, marea dragoste „Între munți și mare”, a lui Liviu Antonesei. Într-o altă ordine de stări și idei, „Cealaltă parte a umbrei” se arată ca o sensibilă formă de renaștere, atunci când se petrece marea metamorfoză: „M-a cuprins în brațe atât de puternic/ și atât de mîngîios în același timp, încît/ am simțit cum pielea ei parcă înlocuiește/ propria mea piele, milimetru cu milimetru./ celulă cu celulă ca o tunică, precum o teacă/ desprinsă de pe trupul ei, dîndu-mi iluzia/ unui altfel de androgin decît cel care/ m-a bîntuit toată adolescența romantică.../ Mă visam în pielea ei, pielea mea, pe vecie./ cînd clopotul a bătut nemilos miezul nopții...” (*Teaca de piele*). Odată cu „Zei ascunși în iarbă”, răzbec în forță amintirile și desigur melancoliile, iar universal pare a se deșira provizoriu, până la găsirea unei noi formule de calcul... „Atîtea vise în ultima vreme și nici o veste bună./ nici măcar un mic semn luminos nu se arată –/ numai haotice lucrări edilitare, case la roșu./ tranșee lungi, poate pentru țevăriaie și cabluri./ noroiaie argiloase care se prind de picioare/ și cîmpuri pîrloagă invadate de scaieți și pelin./ pe acolo fug, nu știi de unde și nici încotro/ și de jur împrejur se apropie cîinii sălbateci./ noii dingo, care bîntuie în preajma așezărilor.../ cîini de toate neamurile, de toate culorile./ care latră, care urlă, se învîrt în cercuri strînse./ doar unul stă mai departe, cu labe scurte/ și trup alungit, blană scurtă și umedă, stă/ într-o parte, mă privește hipnotic și doar/ rînjește tăcut, o fi alfa, sau poate e exclusul/ și cum au apărut, așa dispar, ca vîntul.../ Unde sînt Nicky, Brandy, unde e Tico./ bravo! canişii care m-au însoțit și m-au/ apărut aproape sfertul de secol? Unde sînt?/ Și unde ești tu? Sparge lanțul acesta!” (*Atîtea vise...*) Dar, bineînțeles, nu putea lipsi la Liviu Antonesei forma fixă,

construită cu eleganță, vioaie și uneori chiar pronunțat ludice, „În jocul sonetelor”: „La focoasa Leonora,/ pe blănița de angora./ bani peșin dai doar cu ora/ și e bonus mandragora –/ de aici pînă-n Andorra./ fără-oculi Sefhora./ bluesul, menuetul, hora,/ după pohta tuturora.../ Îi ginesc acuma nora,/ că-i meduza, că-i pandora./ serv voi fi amîndurora!// Ay, frumoasa Leonora/ mult își mai iubește nora –/ fericită fii, senora!” (*Sonetul ORA*).

Semn de trăinicie și vigoare, acest produs liric de extensie temporală, pe care iată-l în fața dumneavoastră pe de o parte filosofic, profund iar pe de alta suplu, zglobiu, voinicește nechezând. Liviu Antonesei, un poet complex, consecvent și cu resurse nebaneuite.

Elena Ilash: Inimile – descoperind simfonia răsăritului repetat

Explorând un generos spațiu de proiecție pentru dinamica simțurilor, se trăiește *povestea* inimilor care se miră calculându-se unele pe celelalte. Voit alb și negru, consoană și vocală într-o gestică și un limbaj programatic. Însă și filigran roșu care le străbate. Afacere de taină cu sinele, rostogolire a tonusului celorlalte 45 de modele de parcurs (aparent simultane deși succesive) într-un exercițiu de alarmă cu circuit selectiv, de gală. Elena Ilash realizează într-un mod cochet mozaicul princiar al unor stări facultative ridicate la rangul de obligativitate. „Patruzeci și cinci de inimi îmi bat în piept” cu diverse niveluri de rezonanță, în tonuri și tușe decise este urmărit ritualul cel mai important, bineînțeles intersectat/suprapus cu ceremonialul bilanțului existențial. Sunt declinate întruchipările substanței, rezultând motive de emoție autentică. Iată, de pildă, destul de surprinzătoare, „Forma vie”: „Corpul meu a devenit/ O cutie de lemn/ Goală/ Aripile sunt topite/ Alături/ În forma umbrei/ Ca o ceară scursă/ Întărită/ Inițial zburau/ Eram/ O siluetă liberă/ Nu, nu un cub/ Postură cu aripi! Rămâne să mă întreb/ Unde, unde?/ Unde au zburat aripile mele?”. Putem spune și susține că dedublarea ar fi a doua fire a autoarei, și chiar are loc *un vals* al valențelor spirituale, la care privim atenți: „Am schimbat tristețea/ Pe neliniște/ Un troc cu mine/ Cu destinul scrijelit/ Embosat pe chipul/ Pe palmele mele/ Toate acestea și câte o să se mai întâmple/ Vor fi conținutul meu până la neființă.../ Până atunci am această stare/ De curgere a clepsidrei/ Legată de existența de acum/ În mâine nu văd un frate/ Doar o cărare cursivă de pământ alb/ Iar eu sunt verdele închis/ Vegetația întârziată/ Puternic irizată/ Aici e raiul meu de acum!” (*Schimba*). Starea de agregare a ființei pare că respectă întocmai graficele complicate ale manifestării mediului înconjurător, desigur alegoric croit și până la urmă tot interior... „Am./ Am praf/ Pe inimă așternut./ În inima mea de împărăteasă/ De asemenea e plin./ Dunele acelea albe/ Zac nestingherite/ Nederanjate/ În liniște./ Dar în orizont/ Îndepărtat se aude un ecou?/ E sunetul frunzelor întârziate de nuc/ Ele bat în pereții de mătase/ Doar coloana/ Coloana vertebrală a inimii/ A căzut pe jos/ Acum e un lanț, rigid/ Aș vrea să o iau pe palme/ Să o fac linie în destin/ Dar ea e cărare albă/ Care șerpuiește spre acolo/ Dincolo” (*Anatomia unei grădini*). Teoretizarea însăși a lui *a fi* reprezintă un alt palier de preocupare a Elenei Ilash, iar corespondența materială intertemă precum și transferul de situații (de ce nu și de personalitate) constituie artificii larg utilizate: „Am./ O pată vînată pe brațul stîng./ E în dreptul inimii/ Locuind acolo/ Este o pată călătoare/ Cândva era pe brațul tău/ Iar tu îi zâmbeai/ Pentru că eu îți-o dăruisem/ Cu erosul devenit semn solemn/ Zâmbetul acela desfăcut/ Pe buze/ Pe obraz/ Cu un ochi semideschis/ Desfătare./ Acum am/ Inimă albă./ Buzele albe și brațul e alb./ Pata a plecat să locuiască/ Într-un colț din imaginea mea” (*Carnalitatea forme*). Tăios, incisiv. Cu dreptul de posesie afișat stîndard. „Am” – un altfel de *a fi*, dar nu neapărat substituit pentru *a fi*; complementar, nu alternativ; interfațat...; eventualitate cuantică. Perspective organice oarecum stilizate, dar asta până își dau drumul în geometrii, unele aproape imposibile...

Temecinic argumentată, cartea Elenei Ilash. Iar faptul că apare cu o prefață de Ion Mureșan constituie adevărata pistă de lansare, succes!

Luminița Giurgiu. Fermecătoarele riscuri ale metafizicii

Înțelesul își traversează ziua sa cea mare, strângător de senzații deopotrivă din partea straniuului cât și a firescului. Cerul e o crinolină pentru doriște iar grădina e de vise aflate în plină cinetică înaintea împlinirii. Între minunățiile lumii, „Floare carnivoră, speranță” (Luminița Giurgiu, „Floare carnivoră, speranță”, Editura pentru Artă și Literatură, 2023), *imbrăcînd* hulpav simțurile temătoare. Luminița Giurgiu alinază planetele în direcția bună, acum însă depinde de vîntul cosmic. La îndemână sunt cuvintele, dar dacă ele au toane, eschive în preajma poeziei... De aici și dramaticismul situațiilor însușite și devenite între timp obligatorii: „între declarații de roze și petale războinice/ printre funiculare și zâmbete/ își fac harachiri cuvintele./ în ochii mei pumnalul lucește argintat./ de la mine ce vreți?! otrava cernelii?! oarbă fântâna în care se-aruncă apa botuzului?! leșul rostirii într-un gol de memorie./ urmele buzelor din care ai băut până

VOCI PE MAPAMOND. PETER J. DELLOLIO



S-a născut în 1956, în New York, făcând parte din prima generație de americani italieni. A absolvit Universitatea din New York, fiind licențiat în studii de cinematografie și producție de film. Este poet, eseist și scriitor de scenarii. Scrie și publică cronici de film și artă, proză, poezie, dramă, monografii ale unor artiști din noua generație. Creațiile sale în proză cit și în versuri au fost publicate în numeroase reviste (*Antenna, Aero-Sun Times, Bogus Review, and Pen-Dec Press, etc.*) și volume (*A Box Of Crazy Toys, Bloodstream Is An Illusion Of Rubies Counting Fireplaces, Roller Coasters Made of Dream Space*). A lucrat pentru *NY Arts Magazine* (1998), și a ajuns coeditorul și redactorul șef al revistei *Artscape 2000*, o revistă de artă, în format electronic. În prezent lucrează la un studiu critic, abordând filmele lui Alfred Hitchcock. Predă poezie și artă în cadrul programului de promovare a artei, New York City. Tablourile în ulei și lucrările în format 3D sunt expuse online. Peter locuiește în Brooklyn.

REVENIREA, NU ESTE EA

Revenirea,
nu este ea veselă
și, totuși, cumplită?

Clădiri,
străzi
nevăzute
din vremea
copilăriei.

Mai ales
când anumite lucruri
rămân neschimbate.

Gîrbove striații de puncte albe,
lumină de amiază pe zid,
lungi șiruri de trepte din piatră de stîncă
în fața unei clădiri publice mari,
copaci înalți și casa
în care ai trăit.

Einstein are poate dreptate:
trecutul, prezentul și viitorul
chiar există în același timp.

Firele înșelătoare ale memoriei
sunt vinovate, cosînd
o vremelnică și iluzorie țesătură,
arătîndu-ne că unui lucru
îi urmează altul,
ascunzînd fără cusături
simultanitatea celor dinainte și celor de după,
ascunzînd abil trecutul în permanentul nostru acum.

POSIBIL

Posibil ca obiectele
să nu se lase iscodite
de privire.

Posibil ca umbrele
să fie plictisite de spaimel
puse pe seama lor
în ideile și poveștile noastre.

Posibil ca reflecțiile să întărite
modulațiile cu care le impunem
sensul în clipele noastre.

Posibil ca trandafirii
să fie indiferenți, se înțelege,
la efectul puternic al dragostei, al dăruirii
pe care le împrumutăm neîncetat
de la forma lor desăvîrșită.

Posibil ca stelele să învețe
să neglijeze noaptea,
să se îndepărteze
de privirea noastră lungă și tristă,
să pună capăt visării
și încîntării noastre.

Sicriile rămîn surde la gînduri, la fapte.
Ele adună datoria cea de pe urmă indiferent de nevoile noastre.

EXISTĂ UN SENS AL CĂINȚEI EVIDENTE

Există un sens
al căinței evidente, al singurății
în chemarea-ndepărtată
a unei sirene de ceață.

Parcă un fagot singuratic,
departe de orchestră,
încerca zadarnic
să recunoască locul pe hartă.

Ceața marină țese perdele întunecate
de liniște, înconjurînd
bezna sărată a apei
dense, nemișcate.

Degete groase cenușii țin piept cu de-a sila
inoportunei prezențe sonore a acestui
intrus nevăzut.

Destinul vapoarelor
este în mîna lor.
Degetele lăptoase
modela-vor soarta nopții.

FRICA DE MOMENTUL

Frica de momentul
cel de pe urmă.
Căutăm să ne liniștim
încercînd să reînviem trecutul.
Gîndurile schiopătînde au nevoie de proteze,
mîințele sunt ecrane cinematografice goale.
Viața, cu toate ale ei, pare un text nedeslușit
refuzînd să lămurească sensul.
Credem că am furat cu mare-nflăcărare iubirea
însă răscumpărarea grozavă niciodată nu e plătită.
Visele noastre devin picioare la circ,
și noi pretindem că mergem prin viață fără frică.
Puțin este al nostru
și cu atît mai puțin ce este prețios.
Suntem ca niște dirijori orbi
fără podium, fără baghetă și fără măsură.
Plîngem din pricina cărnii noastre vii,
singura în care credem cu adevărat.
Dormim și sufletele noastre fără griji
pot să se pregătească pentru ziua plecării.

PRIVIREA FIXĂ, PIERDUTĂ

Privirea fixă, pierdută
din ochiul
celui mort,
nu îl ia peste picior pe cel viu.

Acolo lipsește emoția,
o mască din cauciuc pare,
zbârcită, ținută de degete,
legănîndu-se cu suflet cernit
și orbite mai mici.

Cum masca și-a pierdut
purtătorul, cel care
viu a privit prin
aceste găvane înghețate,
cu pupilă și iris,
acum este ceață eterică.

Și, totuși, nu rezistăm nevoii
de a-i vedea pe morți cum erau.
Un costum fără viață
cade pe podea,
o grămadă de-a valma, mototolită.

O mască fără ochi nu transmite
nici mîndrie, nici osîndă.

Și ochii deschiși ai mortului ne amintesc
de un stop cadru cinematografic.

Erau prinși făcînd ceva,
o spunem în sinea noastră, și deodată
filmul s-a oprit.

IMAGINAȚIA

Imaginația nu este deloc
un fenomen obișnuit
în lumea
lucrurilor și a gîndului.

Lucrurile cer
să fie acceptate
pentru ceea ce sunt.

Gîndul crede
în privilegiul pe care îl are
de a face schimbări.

Puntea irațională

Lucian PERTA

Pa- ro- dii

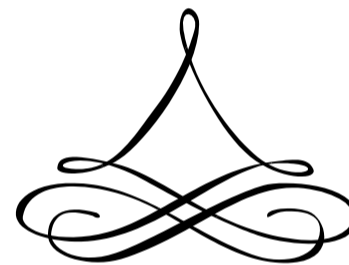


LEO BUTNARU

Vis de vis-a-vis

În scris cătat-am *punte de acces**
Și caut încă înspre poezie
Căci știu că soarta nu-ți oferă des
Ocazii de-astea, deci ce-o fi, să fie.
Încerc timid, *politicos, formula*
De invocare-a muzei pentru-a scrie,
Cer *strictul necesar* doar și-n măsura
În care-s înțeles, simt bucurie.
Din sens opus, la fel, din când în când
Curajul simt că mi-e apreciat
Și-nchei acest poem ad-hoc visând
Că va fi mult mai bun parodiat!

*Cuvintele scrise cu italice reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale poetului



dintre lucruri și gînd
este lucrare a imaginației.

Cum altfel am putea spune
că umbrele gingașe
ale unei vrăbii, frecîndu-și
pieptul cu ciocul,
au mișcarea
degetelor nervoase ale unui soț,
mîngîind părul soției sale moarte
cu neîncredere și durere?

DISTANȚA POATE SĂ NU FIE INTENȚIONATĂ

Distanța poate să nu fie
intenționată dar la fel ca un diplomat bătos,
ori ca aerul inabordabil
al unui personaj regal,
bufnița și-a cîștigat o reputație ostilă
fiind inaccesibilă, distantă, indiferentă.

Ne place să credem, desigur,
că acestea sunt ingredientele
ezoterice ale înțelepciunii.
Ca să fie înțeleaptă,
bufnița trebuie, bineînțeles,
să se detașeze de prostie,
distracție, și ușurătate,

Ce dacă talentul ei,
vederea pe timp de noapte,
i-a permis intrarea în visele noastre?
Ar putea să zboare prin somnul nostru
fantezist, să viziteze fantasticele peisaje
pe care noi le creăm.

Seriozitatea însă, respectarea
fermă a datoriei ține bufnița stoică
sus, în loc singuratic, scrutînd cîmpul
afînd șoarecii
meditînd în dulcele clar de lună,
liniștită, mulțumită, senină.

Prezentare și traduceri:

Olimpia IACOB

Scriptor. Martor credibil al condiției existențiale poți fi doar dacă ești într-un fel sau altul victima acesteia.

Prezentul exploziv, istoria implozivă.

Un copil poate percepe de timpuriu comicul, dar nu și ridicolul, aducerea la conștiință a acestuia necesitând contactul cu perfida textură a relațiilor sociale. Comicul e un spectacol spontan, ridicolul e produsul unei regii cinice.

„Mă gândesc la înrudirea interioară cu totul aparte a limbii germane cu limba grecilor și cu gândirea lor. Acest lucru îmi este confirmat în mod repetat astăzi de către francezi. Atunci când încep să gândesc, ei vorbesc în germană. Mă asigură că nu ar răzbi cu limba lor (...) Pentru că ei realizează că nu o pot scoate la capăt în lumea de astăzi cu toată raționalitatea lor atunci când e vorba să o înțeleagă în originea esenței ei. Pe cât de puțin poate fi tradusă poezia, pe atât de puțin poate fi tradusă gândirea. În cel mai fericit caz poate fi parafrasată. De îndată ce încerci să realizezi o traducere literală, totul este modificat” (Heidegger).

Fericita sfială cu care se apropie scriitorul de propria sa expresie când are senzația că aceasta „i-a mers”.

Prozator. În portretele personajelor sale putem găsi nu o dată câte o schiță de autoportret contrastant, cum o mahnire de sine.

Senectute. Condiția unui Sisif provizoriu.

„Drept exemple de Kitsch au fost citate tablourile *pompieri*. Dar astăzi aceste opere nu numai că sunt expuse în muzee, ci sunt chiar vândute colecționarilor rafinați la prețuri foarte mari. Aceasta ar putea pur și simplu să confirme faptul că Urătul de ieri devine Frumosul de astăzi, cum s-a întâmplat mereu cu reabilitarea produselor artei populare de către înalta cultură. Înalta cultură a reabilitat chiar produsele culturii de masă, precum benzile desenate care, concepute ca un divertisment, sunt astăzi reinterpretate nu numai ca obiecte ce stârnesc nostalgie, ci ca produse de o remarcabilă calitate artistică” (Umberto Eco).

Imaginarul putând deveni un mijloc prețios de comunicare a realului.

Senectute. Cedezi, desigur. Dar n-ai cedat mereu, începând cu anii tinereții? N-ai o rutină în această privință? Încă un avantaj al vârstei actuale...

Scriptor. Ia distanță față de vis, înainte ca visul să se îndepărteze de tine.

„Eu nu caut, eu găsesc” (Picasso).

Periferiile: provincii ale orașelor, confirmându-și condiția prin faptul că în perioada postbelică o foarte mare parte a populației noastre rurale s-a „orășenizat”. Surprinzător însă câte trăsături ale mahalalei de odinioară se pot regăsi în mentalul noului orașean hibrid. Sporindu-și forțat populația, mediul urban n-a avut nimic semnificativ de câștigat sub raportul civilizației, pe când cel rural s-a ales cu o soluție de mizeră supraviețuire. Reziđuiri ale impurității comuniste, filtrându-se cu greutate.

„Cei învinși într-o bătălie au totdeauna grijă să se convingă că au fost trădați” (R.L. Stevenson)

A. E.: „Viața dominată de mijloacele tehnice ale prezentului tot mai acaparante, consumând solitudinea astfel cum în marile orașe dispar treptat spațiile verzi. Un soi de industrializare a sufletelor”.

„Lui Dumnezeu totul îi este permis. Acest gând este motto-ul meu, în cel mai profund sens al cuvântului, și el a căpătat o atât de mare importanță pentru mine, cum nu mi-aș fi închipuit vreodată. Nici o clipă nu-mi permit să îndrăznesc a-mi imagina că dacă eu nu întrevăd nici o cale de ieșire, acest lucru ar însemna că nici pentru Dumnezeu nu ar exista o astfel de cale. Căci a confunda fantezia ta mizerabilă, sau altceva de genul acesta, cu posibilitățile de care dispune Dumnezeu înseamnă mândrie și disperare” (Kierkegaard).

De vorbă cu un intelectual ateu pe tema credinței. Drept concluzie rezonabilă, recurg la opinia lui Jean d'Omerston: Dumnezeu e neverosimil, dar absența lui Dumnezeu e și mai neverosimilă. Interlocutorul tace.

A. E.: „Un defect al tău pe care nu l-ai avut în vedere ți-l aduci la conștiință descoperindu-l la Celălalt. Cu toate că acest fapt s-ar putea să nu te apropie de purtătorul său. Un egotism al negativului?”

Scriptor. Excesul atentează la misteriosul efect al incipitului, străduindu-se a-l scoate din joc. Demonia excesului.

Ceea ce simțeam de o bună bucată de timp în chip difuz, amânând a mă pronunța, dobândește o afirmare categorică. „Prezenteismul (definit de Alan Bloom în cartea lui despre universitatea americană) caracteristic douămiiștilor, absolutismul concepției lor conduc nu doar la ignorarea trecutului, dar la negarea lui. Cei mai mulți dintre predecesori sunt dați, pur și simplu, uitării. Un astfel de fenomen n-a mai avut loc din anii 1950. (...) Ca și realismul socialist, actualul prezenteism nu se sprijină pe o literatură valoroasă, cu excepțiile de rigoare, și nici nu susține cauza unei reale înnoiri. (...) Convingerea mea, luați-o cum vreți, este că nici un altul, nici poet, nici prozator, nici critic, n-a confirmat într-o asemenea măsură încât să merite un loc în istoria literaturii. Unii ar trebui să fie mulțumiți dacă își vor afla un loc în dicționar. Pentru criticii douămiiști, acesta reprezintă un enorm handicap, de care unii nu sunt nici măcar conștienți” (Nicolae Manolescu).

Caracter „realist”. Tranzacțional față de trecutul său, obedient față de prezentul său, autoritar față de viitorul său.

Deoarece Ingres mai avea pe lângă pictură o ocupație favorită, cântatul la vioară, a apărut sintagma *le violon d'Ingres*, cu sensul de *hobby*.

„O lucrare alb-negru, realizată de Man Ray în 1924, arată spatele gol al modelului și iubitei lui Kiki, care privește ușor spre stânga și poartă pe cap un turban. Artistul a dezvoltat fotografia și a desenat pe aceasta *f-urile* unei vioare, urmărind conturul spatelui femeii. Apoi a fotografiat iar noua realizare și a rezultat astfel una din capodoperele sale suprarealiste pe care a numit-o *Le violon d'Ingres*. (...) Cât despre valoarea concretă a lucrării, aceasta pare că va depăși recordurile înregistrate până în prezent de casele de licitații. Originalul *Le violon d'Ingres* al lui Man Ray va fi licitat la Christie's în luna mai a acestui an, iar estimările indică un preț de vânzare între cinci și șapte milioane de dolari” (*Dilema veche*, 2022).

„Un mister suspendat”

Vârsta. Se întâmplă uneori să improvizezi Paradisul pierdut, sacralizându-i resturile.

Disponibilitatea constantă a unui abis.

Pelicula naivă care acoperă uneori afirmațiile cele mai dureros grave, cum un scâncet copilăresc.

„La îndemnul lui Foiș, citesc *Rendez-vous Jugement dernier* de Petru Dumitriu. Nu mă prea încântă — parcă *Incognito*, care mi s-a părut tot atât de *fals* la lectură era ceva mai bun. (...) Se simte în scrisul lui P. D. un fel de stranie *insensibilitate morală*, un fel de vid rece, în care autorul pare a se fi instalat confortabil, iar acest vid e locul din care el vorbește, locul din care vocea lui își articulează poveștile. Singurul lucru interesant e să constat cât de profund a fost marcat P. D. de comunism, atât de profund, încât chiar și când încearcă *sincer* să-l denunțe în izbutește să se elibereze de acel *pseudo* radical, să iasă din acel vid moral în care-l împinsese tentația puterii” (Matei Călinescu).

Scriptor. Grație amneziei aduse de senectute, te afli pe calea visată, cea a impersonalizării. Curând îți vei uita oare și numele?

Lucrurile se pot teme de oameni aidoma unor viețuitoare neajutorate, dar cum să ne dăm seama de aceasta?

„Lângă Nantes, un grup de oameni pasionați de șah au pus mână de la mână și au construit cea mai mare piesă de șah din lume: 6,30 m. înălțime și 3, 8 tone. Este, desigur, un rege. Și, pardon, este alb. Până la această ispravă a francezilor, cea mai mare piesă de șah din lume era una din America: doar 6,09 m. înălțime Tot un rege. Și tot alb. Oamenii ăștia nu au înțeles ce vremuri trăim? Sper să nu le dea cineva șah-mat cu nebunul negru” (*Dilema veche*, 2022).

A. E.: „Toamna, o suprasaturație a naturii? La un moment dat, asemenea unui ins care a mâncat prea mult, își vomită fructele răsoapte, frunzișul galben”.

Scriptor. Nimicuri, îți dai seama, dar încă atât de *vii*, încât e dificil să le numești.

Mai sensibilă umbra decât cel pe care e obligată a-l însoți, din care motiv adoptă o mobilitate salvatoare, diformități care bat spre imaginar.

„NASA a confirmat că un mega asteroid a trecut pe

lângă Pământ, ieri. Oamenii de știință l-au catalogat drept nepericulos, în ciuda apropierii de planeta noastră. Asteroidul 2021 GT2 are o lățime estimată între 37 și 83 de metri și ar putea provoca daune majore dacă s-ar lovi de Pământ. A trecut însă pe lângă noi la o distanță de 3,5 milioane kilometri. Obiectul spațial a fost comparat de către astronomi cu o balenă albastră, care în medie are o lungime de aproximativ 70 de metri” (*Click*, 2022).

Trecutul: rătăcirea nu o dată tensionată de suferință a amintirilor prin memorie.

Un segment de timp suspendat în favoarea altui segment de timp, fără a-ți da seama care din ele joacă rolul în cauză.

A. E.: „Biserica noastră n-a omis să-l excludă pe Părintele Arsenie Boca, dar întârzie a-L canoniza. Din păcate, Sfântul Arsenie Boca n-a fost izgonit din rândul clericilor de organele comuniste, ci caterisit, în 1959, de episcopul Aradului, Andrei Magheru. Cum de se tergiversează atât legitima reparatie? Deși motivele pot fi bănuite...”

„Pe Dumnezeu Îl ai sădit în structura ta spirituală. Tu ești altoit cu un Om-Dumnezeu, absolut superior condiției tale pământești. Prin aceasta, și tu ești fiu al lui Dumnezeu. Ne-a dat și nouă puterea să fim fiii lui Dumnezeu. Dacă cineva e conștient și trăiește această evidență interioară și pe celălalt plan al existenței, unuia ca acela nici un rău nu i se mai poate întâmpla” (Arsenie Boca).

Teama de moarte e (și) o teamă de tine însuși.

Unele texte se cer citite în plină lumină solară, altele în penumbra pe care o conțin ele însele.

„Urâtenia este frumusețea care se odihnește” (Jean Genet).

Autori deveniți *importanți*, conform unor indubitabile indicii. „Uită” promisiunile făcute, te amână, vorbesc laconic la telefon sau evită a răspunde, nu dau nici un semn de viață când ai scris despre ei și altele asemenea. O „conomie” a actelor comportamentale îi înalță triumfal deasupra semenilor care atât de imprudent se dedau risipei în toate cele.

Șerban Foarță, un Gustav Klimt al poeziei noastre.

„«O vulpe pe nume Günther» - titrează *Der Spiegel* un articol despre o vulpe care a apărut într-un birou al Senatului din Berlin și pe care senatoarea Katja Kipping a botezat-o Günther. «Nu se știe cum a reușit să ajungă până la etajul 6, fără carte de identitate sau programare» - a postat Administrația pe Twitter. Rădem și glumim, totuși, având în vedere că, recent, o altă vulpe a fost fotografiată într-un autobuz, tot în Berlin, poate ar trebui să ne gândim că avem de-a face cu un *remake* vivant al cărții lui Lion Feuchtwanger — redenumit, bineînțeles, *Vulpile din vie au ajuns în Berlin*” (*Dilema veche* 2022).

Stranietăți. Uiți unele lucruri pentru că ți le amintești prea des. Ții minte unele lucruri pentru că ți le amintești rar. Un reflex aristocratic al memoriei?

A. E.: „Naivitatea: o stângăcie încă neomologată de un demon”.

Acianopsie: defect de vedere constând în dificultatea de a distinge culoarea albastră.

În răstimpuri, vacarmul inexistenței.

„Noi tindem spre dialog, spre *conversație*. Ne place să evităm lungile înșiriri informative (*narațiunea*), ba chiar pe acestea le transformăm în discurs aducându-le la persoana întâi, dându-le culoarea personajului care le rostește. Căutăm prin urmare, în arta narativă, *teatrul*, nu *scenicul*. Ori asta să vină de la frecventarea cinematografului, care ne-a învățat să distingem între vizual și cuvânt, care înainte se contopeau în teatru? Acum se întâmplă că *cinematograful* povestește în mod vizual, și că *romanul* reprezintă în mod verbal, și noi nu mai vrem să știm de teatru iar pe cel din trecut preferăm să-l citim” (Cesare Pavese).

Pictură. În unele tablouri realul se privește pe sine ca într-o oglindă. În altele își descoperă absolutul (se sacrifică).

A iubi un animal înseamnă a te transpune în destinul său de care acesta nu e conștient.

Scriptor. A căuta să opui biete ingeniozități deopotrivă vieții și morții.

Gheorghe GRIGURCU